

**The Ramakrishna Mission
Institute of Culture Library**

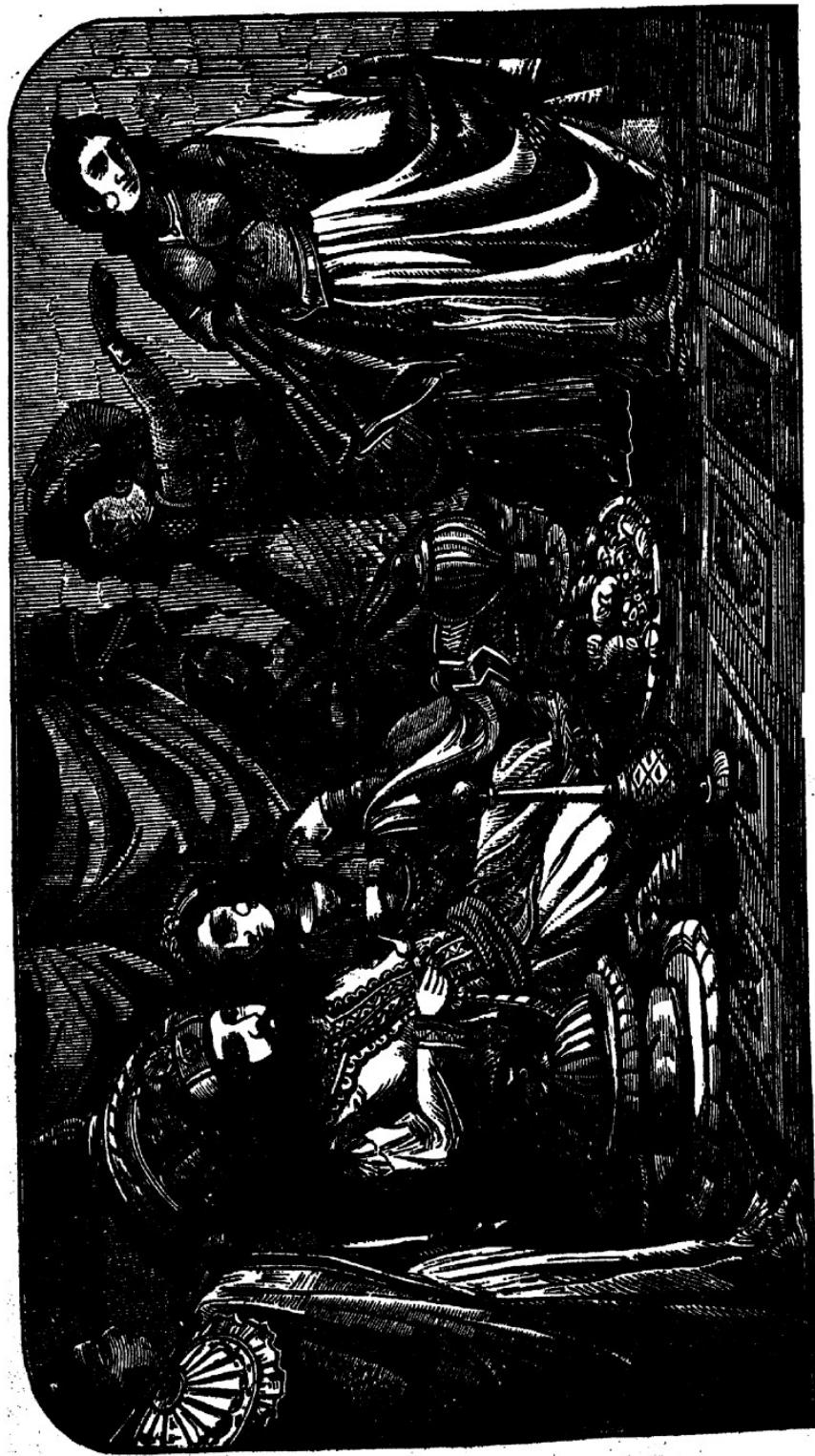
Presented by

Dr. Baridbaran Mukerji

RMICL—8

6

13273

DURGESHA-NANDINÍ

Ektibritta-múlak Upanýás.

SHRÍ BANKIMCHANDRA CHATTOPÁDHYÁYA

PRANÍTA.

ROMAN AKSHARE MUDRITA.

The multiplicity of alphabets the worthless remnant of a by-gone civilization—
Max Müller.

CALCUTTA:

THACKER, SPINK AND COMPANY.

1881.

R.M.I.C LIBRARY	
Acc No	13,273
Class No	821.443 CWA
Date:	
1 Card	9.12.
Class	
Cat.	9.12.
Bk. Card.	RB.
Checked	

PRINTED AT THE GOVERNMENT OF INDIA CENTRAL PRESS,
8, HASTINGS STREET.

P R E F A C E .

THIS publication has been undertaken with the two-fold object of ascertaining, firstly, whether Oriental works could be reprinted in Roman character directly from vernacular editions ; secondly, whether the number of diacritical marks could be materially reduced.

We are now in a position to answer the first inquiry in the affirmative. The whole of this work was put into type in less than one month, without the intervention of any Roman Bengali manuscript, and by compositors who had never done such a thing before. In other words, the transliteration was done by the compositors themselves from a printed Bengali copy of the book. They had nothing to help them except the key which has been appended to this volume. The experiment which we have made has undoubtedly proved a perfect success. It is impossible to over-rate its importance with reference to Romanization, for it proves clearly that Oriental works can at once be printed in Roman types, at a very moderate expense.

With reference to the second point of inquiry, it will be perceived at a glance that the number of dotted letters used is very small. Accents to indicate the long

vowels, particularly the long *a*, are of frequent occurrence, but accents are part and parcel of the Roman alphabet and do not, we submit, fall under the category of diacritical marks.

It will be desirable here to mention three rules by the adoption of which the use of such marks has been most considerably reduced—

1st.—The guttural and palatal nasals have not been distinguished when they precede consonants of their own class. We do not think that such a rule can be objected to by any reasonable person, for in such cases the nasal must be of the same class as the consonant with which it is combined.

2nd.—The cerebral letter *t* has not been dotted when it follows *sh*. As in such a combination the *t* is always cerebral, the omission of the dot is undoubtedly justifiable.

3rd.—No dot has been used to distinguish the palatal *sh* or cerebral *n*.

The third and last rule will, we are aware, be subjected to criticism at the hands of several members of the Roman Akshara Samáj, the society recently formed in Calcutta for the encouragement of Romanization. Pundit Maheshchandra Nyáyaratna, Principal of the Sanscrit College, to whose earnest and able advocacy the said society well nigh owes its existence, is, we believe, of opinion that the dots in question ought to be retained.

We have nevertheless felt ourselves compelled to adopt the change, at any rate experimentally, because, in our humble opinion, it is the necessary consequence of a

principle which is essential to the introduction of a simpler system of Indian transliteration. That principle is that no marks should be used to distinguish sounds which have ceased to exist. We have the best authority for saying that the cerebral *n* and the palatal *sh* have no phonetic existence in the Bengali language. They do not therefore require to be expressed by dotted letters. If they were so distinguished, purely on etymological grounds, it would be necessary, for the sake of consistency, to use about half a dozen additional dotted letters in Roman Urdu transliteration to express a variety of *s*, *z* and *t's* which are not in any way actually distinguished in pronunciation. Similar results would follow in other Indian languages, and the object which should be kept in view, *viz.*, the simplification of Romanization, would be altogether defeated.

We trust that the above reasons will be held to be a sufficient justification for the third rule adopted by us. We certainly would not have ventured to differ in this particular from the views of our more learned friends, had it not been owing to the firm belief on our parts that the omission of so to speak *redundant* diacritical marks is essential to the true progress of the cause which both they and we are advocating.

Two more points require some notice : *1stly*, the use of the hyphen ; *2ndly*, the printing of final *a* within compound words.

It will be perceived that the hyphen has been used somewhat freely. There can be no doubt that it might well have been dispensed with in ordinary and well known compound words. But great difference of opinion

seems to exist as to what are well known compounds and what are not, and we were not prepared to lay down any authoritative rule on the subject. This matter must be eventually dealt with by our friends of the Roman Akshara Samáj.

In deference to the view of the more learned portion of the community, we have retained the final short *a*, within compounds, even when it is not pronounced at all. In our humble opinion it ought in such cases to be omitted. But this is a matter which must be decided not by us but by the majority of the public.

It is unnecessary to draw special attention to all the other minor principles of transliteration adopted by us, but we shall welcome any criticism or suggestion which may be made respecting them.

The work now placed before the public has been carried on under great difficulties, both because of its novelty, and because we could only devote our spare moments to the correction of the proof-sheets. We trust therefore that the misprints and inconsistencies from which this edition is not by any means free will be treated with indulgence by a considerate public.

Our sincere thanks are due to Bábu Bankimchandra Chattopádhyáya for his kindly allowing us to place this his most popular romance before the public in a romanized garb. That distinguished author is not a member of the Roman Akshara Samáj and is opposed to their views; he has acted as he has entirely from a spirit of liberality and of fairness to the views of others, which contrasts very favourably with the Romanophobia exhibited by some sections of the native public.

We have also to put on record our thankful appreciation of the energy and rapidity with which Mr. E. J. Dean, Superintendent of the Government Press at Calcutta, has passed this work through the press. The experiment of composing direct from Oriental copy into Roman was in its nature so novel that many heads of presses would have declined to undertake it at all. The result however has shown that it was in every way justifiable, and that, where there is a will, there is a way.

J. F. BROWNE, B.C.S.

HARAPRASÁD SHÁSTRI, M.A.

DURGESHA-NANDINI.

PRATHAM KHANDA.

PRATHAM PARICCHED.

DEBA-MANDIR.

998 Bangábder nidágha-sheshe eka-din eka-jan ashvárohí purush Bishnupur haite Jähánábáder pathe ekákí gaman karitechilen. Dinamani astácal gamanodjogí dekhiyá ashvárohí druta-bege ashva sancálan karite lágilen. Kena ná sammukhe prakánda prántar; ki jáni jadi kála-dharme pradosha-kále prabal jhaṭiká brishti árambha hay, tabe sei prántare niráshraye jat-paro-násti pírita haite haibek. Prántar pár haite ná haitei súrjyásta haila, krame naisha gagan / níla nírada-máláy ábrita haite lágila. Nishárambhei emat ghoratara andhakár diganta-sansthita haila je, ashva-cálapá ati káthin bodh baite lágila. Pántha kebal bidyud-dípti-pradarshita pathe koná mate calite lágilen.

Alpa-kál madhye mahá-rabe naidágh jhaṭiká pradhábita haila, ebam sange sange prabal brishti-dhárá paríte lágila. Ghoṭakárúṛha byakti gantabya-pather ár kichu-mátra sthiratá páilen ná. Ashváraju shlatha karáte ashva jatheccha gaman karite lágila. Ei rúp kiyad-dúr gaman kariyá ghoṭaka-carane kona káthin drabyer saṅgháte ghoṭaker pada-skhalan haila. Ai samay eka-bár bidyut prakásh hawáte pathik sammukhe prakánda dhabalákár kona padártha cakita-mátra dekhite páilen. Ai dhabalákár stúpa áttáliká haibe ei bibecanáy ashvárohí lampha-tyáge bhú-tale abataran karilen. Abatarana-mátra jánite párlen je, prastara-nirmita sopánábalir sañ-srabe ghoṭaker caran skhalita haiyáchila; ataeb nikáte áshraya-sthán

áche jániyá ashvake jatheecha stháne jáite dilen. Nije andhakáre sábadháne sopána-márge pada-kshep karite lágilen. Acirát tarítá-loke jánite parilen je, sammukhastha áttáliká ek deba-mandir. Kaushale mandirer kshudra dváre upasthit haiyá dekhilen, je dvár ruddha, hasta-márjane jánilen dvár bahir-dík haite ruddha hay nái. Ei jana-hín prántara-sthita mandire emat samaye ke bhitar haite argal ábaddha karila, ei cintáy pathik kincit bismita o kautúhalá-bishta hailen. Shiro-pare prabal bege dhárá-pát haitechila, sutarám je kona byakti debálaya-madhya-bási hauk, pathik dváre bhúyo-bhúyah bala-darpita karághát karite lágilen ; kehai dvár unmocan karite ásila ná. Iechá, padágháte kabát mukta karen, kintu debá-layer páche amarjyádá hay, ei áshankáy pathik tata-dúr karilen ná ; tathápi tini kabáte je dárun kura-prahár karitechilen, káshther kabát tábhá adhika-kshan sahite párla ná, alpa-kálei argala-cyuta haila. Dvár khuliyá jáibá-mátra jubá jeman mandirábhyantare prabesh karilen, amani mandira-madhye asphuṭa cítkár-dhvani táñhár karne prabesh karila, o tan-muhúrte mukta dvára-pathe jhaṭiká-beg prabá-hita hawáte, tatháy je pradíp jvalitechila táhá nirbán haiyá gela. Mandira-madhye manushyai bá ke áche, debai bá ki mórti, prabeshtá táhár kichui dekhite páilen ná. Ápanár abasthá eirúp dekhiyá nirbhík jubá-purush kebal íshat hásya kariyá prathamatah bhakti-bhábe mandira-madhyastha adrishya deba-múrtir uddeshe pranám karilen. Pare gátrothán kariyá andhakára-madhye dákiyá kahilen, “mandira-madhye ke ácha?” kehai prashner uttar karila ná ; kintu alankára-jhankára-shabda karne prabesh karila. Pathik takhan brithá bákyá-byay nishprayojan bibecaná kariyá brishti-dhárá o jhaṭiká prabesha-rodhártha dvár jojita karilen, ebam bhagnárgaler paribarte átma-sharír dváre nibishta kariyá punar-bár kahilen, “je keha mandira-madhye tháka, shraban kara ; ei ámi sashastra dvára-deshe basilám, ámár bishrámer bighna kario ná. Bighna karile jadi purush hao tabe phal bhog karibe ; ár jadi strí-lok hao tabe nishcintá nídrá jáo, Rájputa-haste asi carma thákite tomádiger pade kushánkura o biñdhibe ná.”

“Ápani ke?” bámá-svare mandira-madhye haite ei prashna haila. Shuniyá sabismaye pathik uttar karilen.

“Svare bujhitechi e prashna kona sundarf karilen. Ámár paricaye ápanár ki haibe?”

Mandira-madhyá haite uttar hailā, “ámará bára bhíta haiyáchi.” Jubak takhan kahilen, “ámi je hai, ámádiger átma-paricay ápanárá dibár ríti nahe. Kintu ámi upasthit thákite abalá-játir kona prakár bighner áshanká nái.”

Ramaní uttar karila “ápanár kathá shuniyá ámár sáhas haila, eta-kshan ámará bhaye mrita-práy chilám. Ekhan o ámár sahacarí arddha-múrcchitá rahiyáchen. Ámará sáyáhna kále ai Shaileshvar Shiba pújár janya ásiyáchilám. Pare jhār ásile ámádiger báhak dás dásí-gan ámádigake pheliyá kotháy guyáche, balite pári ná.”

Jubak kahilen, “cintá kariben ná, ápanárá bishrám karun, kál práte ámi ápanádigake grihe rákhiyá ásiba.” Ramaní kahila, “Shaileshvar ápanár mangal karun.”

Arddha-rátre jhaṭiká brishti nibáran haile jubak kahilen, “ápanárá ei-kháne kichu-kál kona rúpe sáhase bhar kariyá thákun. Ámi ektá pradíp sangraher janya nikáṭa-bartí gráme jái.”

Ei kathá shuniyá púrbálápa-káriní kahilen, “maháshay, grám parjyanta jáite haibe ná. Ei mandirer rakshak ekaṭjan bhritya ati nikáṭei basati kare, jyotsná prakásh haiyáche, mändirer báhir haite táchár kutír dekhite páiben. Se byakti ekákí prántara-madhye báś kariyá tháke, ejanya se grihe sarbadá agni jválibár sámagrí rághe.”

Jubak ei kathánusáre mandirer báhire ásiyá jyotsnár áloke débálaya-rakshaker griha dekhite páilen. Griha-dváre gaman kariyá táchár nidrá-bhangá karilen. Mandira-rakshak bhaya-prajukta dvár-odgháṭan ná kariyá prathame antarál haite ke ásiyáche dekhite lagila. Bishesh parjyabekshane pathiker kona dasyu-lakshan drishta haila ná; bisheshatah tat-svíkrita svarna-mudrár lobh sambaran kará táchár pakshe kashta-sádhya haiyá uṭhila. Sát páñch bhábiyá mandira-rakshak dvár khuliyyá pradíp jváliyá dila.

Pántha pradíp ániyá dekhilen, mandira-madhye shveta-prastara-nírmita Shiba-múrti sthápita áche. Sei múrtir pashcát-bhágé

dui jan mátra káminí. Jini nabíná tini díp dekhibá-mátra sába-gunṭhane namra-mukhí haiyá basilen. Parantu táňbár anábrita prakoshthe híraka-mandita márwári cúr ebam bicitra káru-kárjya-khacita paricchad, tad-upare ratnábharana-páripátya dekhiyá pántha nissandeha jánite párlen je, ei nabíná hína-bansha-sambhútá nahe. Dvitíyá ramanír paricchader apekshá-krita hínárghatáy pathik bibecaná karilen je, ini nabínár sahacáriní dásí haiben; athaca sacarácar dásir apekshá sampanná. Bayakkram panchatrinshat barsha bodh haila. Sahajei jubá-purusher upalabdhi haila je bayo-jyeshthárai sahit táňhár kathopakathan haitechila. Tini sabismaye iháo parjyabekshita karilen je, tad-ubhay madhye káháro paricchad etad-deshíya strí-lokdiger nyáy nahe, ubhayei pasheima-pradeshíya, arthát Hindusthání strí-loker besha-dháriní. Jubak mandirábhyanbare upajukta stháne pradíp sthápan kariyá ramaní-diger sammukhe dáñráilen. Takhan táňhár sharíropari dípa-rashmi-~~ú~~ha prapatita haile, ramanírá dekhilen je, pathiker bayakkram pancabinshati batsarer kincit mátra adhik haibe; sharír etádrisha dírgha, je anyer tádrisha dairghya asaushthaber káran haita. Kintu jubaker baksho-bishálatá ebam sarbángar pracuráyata gáthana-gune se dairghya alaukik shrí-sampádak haiyáche. Prákrit-sambhúta naba-dúrbá-dal, athabá tad-adhik manojna-kánti; basanta-prasúta naba-patrábali-tulya barnopari kabacádi Rájput játir paricchad shobhá karitechila, kaťi-deshe kaťi-bandhe kosha-sambaddha asi, dírgha kare dírgha barshá chila; mastake ushnísh, tad-upari eka-khanda hírak; karne muktá-sahita kundal; kanṭhe ratna-hár.

Paraspar sandarshane ubhay pakshéi paraspærer paricay janya bishesh byagra hailen, kintu kehai prathame paricay jijnásár abhadratá svíkár karite sahasá icchuk hailen ná.

DVITIYA PARICCHED.

ĀLĀP.

Prathame jubak nije kautúhala-para-bashatá prakásh karilen.
Bayo-jyeshtháke sambodhan kariyá kahilen,

“ Anubhabe bujhitechi ápanárá bhágya-banter pura-strí, paricay jijnásá karite sankoc haiteche ; kintu ámár paricay dewár pakshe je pratibandhak, ápanáder se pratibandhak ná thákite páre, ejanya jijnásá karite sahas karitechí.”

Káminí kahila “ maháshay, kon kále strí-loke agre paricay diyá tháke ? ”

Jubá kahilen, “ paricayer agra pashcát ki ? ”

Uttara-dáyiní kahilen, strí-loker paricaya-i bá ki ? jáhárá kulopádhi dháran karite páre na, táhárá ki baliyá paricay dibé ? gopane bás kará jáhádiger dharma, táhárá ki baliyá átma-prakásh karibe ? je din bidhátá strí-lokke svámír nám mukhe ánite nishedh kariyáchen, sei din átma-paricayer path o bandha kariyáchen.”

Jubak e kathár uttar karilen ná. Táñhár man anya-dike chila. Nabíná ramaní krame krame abagunthaner kiyad-ansha apasrita kariyá sahacarír pashcád-bhág haite animish cakshe jubaker prati drishti karite chilen. Kathopakathana-madhye akasmát pathikero sei-dike drishti-pát haila ; ár drishti phirila ná ; táñhár bodh haila, jena tádrisha alaukik rúpa-ráshi ár kakhana dekhite páiben ná. Jubatí cakshu-dvayer sahit pathiker cakshu sammilita haila. Jubatí amani locana-jugal binata karilen. Sahacarí bákyer uttar ná páiyá pathiker mukha-páne cáhilen, kon dike táñhár drishti táháo niríkshan karilen, ebam samabhíbyáháriní je jubaka-prati satrishna-nayane cáhitechilen táhá jánite páriyá nabínár káne káne kahilen, “ ki lo ! Shiba-sákshát svayambará habi ná ki ? ”

Nabíná, sahacaríke anguli-pírita kariyá tad-rúp mridu svare kahila, “tumi nipát jáo.” Caturá sahacáriní ei dekhiyá mane mane bhábilen je, je lakshan dékhitechí, páche ei aparicita jubá-purusher

tejappunja kánti dekhiyá ámár hasta-samarpita ei báliká Manmatha-shara-jále buddha hay, ár kiehu hauk ná hauk, ihár maner sukh cira-káler janya nashta haibe, ataeb se path ekhani ruddha kará ábashiyak. Kirúpeí bá e abhipráy siddha hay ? jadi ingite bá chalaná-krame jubak ke sthánantare preran karite pári, tabe táchá kartabya baṭe, ei bhábiyá nári-svabhába-siddha caturatár sahit kahilen, “maháshay ! strí-loker su-nám emaní apadártha bastu je, bátáser bhar sahe ná ; ájikár e prabal jhaṛe rakshá páwá dushkar, ataeb ekshane jhaṛ thámiyáche, dekhi jadi ámará pada-braje báti gaman karite pári.”

Jubá purush uttar karilen, “ jadi ekánta e nishíthe ápanárá pada-braje jáiben, tabe ámi ápanádigake rákhiyá ásitechi, ekshane ákásh parishkár haiyáche, ámi eta-kshan níja-stháne játrá karitám, kintu ámi ápanár sakhír sadrishí rúpasíke biná rakshake rákhiyá jáiba ná baliyái ekhano e stháne áchi.” Káminí uttar karila, “ápani ámádiger prati je-rúp dayá prakásh karitechen tácháte pácche ámádigeke akritajná mane karen ejanyai sakal kathá byakta kariyá balite páritechi ná. Maháshay ! strí-loker manda kapáler kathá ápanár sáksháte ár ki baliba ; ámará sahaje abishvásiní ; ápani ámádigeke rákhiyá ásile ámádiger saubhágya, kintu jakhan ámár prabhu ei kanyár pitá iháňke jijnásá kariben, tumi e rátre káhár sange ásiyácha, takhan ini ki uttar kariben ?

Jubak kshana-kál cintá kariyá kahilen, “ ei uttar kariben je, ámi Maháráj Kinoṛ Mánsinher putra Jagatsinher sange ásiyáchi.”

Jadi tan-muhúrte mandira-madhye bajra-patan haita, táchá haileo mandira-básiní strí-lokerá adhikatara cakita haiyá úthiten ná. Ubhayei amani gátrrotthán kariyá dandáyamán hailen. Kanishthá shiba-linger pashcáte sariyá gelen. Bág-bidagdhá bayodhiká galadeshe ancal diyá dandabat hailen ; anjali-baddha kare kahilen, juba-ráj ! ná jániyá sahasra aparádh kariyáchi, abodh strí-lokdigake nija-gune márjaná kariben.”

Juba-ráj hásiyá kahilen, “ e sakal gurutara aparádher kshamá nái, tabe kshamá kari jadi paricay dáo, paricay ná dile abashya samucit danda diba.”

Narm katháy rasikár sakal samayeí sahas hay ; ramaní íshat hásiyá kahila, “ ki danda éjná hauk, svíkrita áchi.”

Jagatsinhao hásiyá kahilen, “ ei danda diba je, sange giyá tomáder bátí rákhiyá ásiba.”

Sahacarí dekhilen bisham sankat, kona bishesh kárane tini nabínár paricay Dillíshvarer senápatir nikaṭ dite sammatá chilen ná ; tini je táñhádigake sange kariyá rákhiyá ásiben iháte áro kshati, se ta paricayer adhik ; ataeb sahacarí adho-badane rahilen.

Emat samaye mandirer anati-dúre bahutara ashver pada-dhvani haila ; rája-putra atibyaste mandirer báhire jáiyá dekhilen je, práy shatábadhi ashvárohí sainya jáiteche, táhádiger paricchad drishti-mátra jánite párilen je, táhárá táñhári Rájput sená ; iti-púrbe juba-ráj juddha-sambandhíya kárjya-sampádane Bishnupur ancale jáiyá tvarita eka-shata ashvárohí sená laiyá pitri-samakshe jáitechilen. Aparáhne samabhibyáhári-ganer agrasar haiyá ásiyáchilen, pashcát táhárá eka-pathe tini anya-pathe jáwáte, tini ekákí prántara-madhye jhatíká brishtite bipad-grasta haiyáchilen. Ekshane táhádigake punar-bár dekhite páilen, ebam sená-gan táñháke dekhite páiyáche ki ná jánibár janya kahilen, “ Dillíshvarer jay hauk.” Ei kathá kahibá-mátra eka-jan ashvárohí táñhár nikaṭ ásila. Juba-ráj táháke dekhiyá kahilen, “ Dharamsinha, ámi jhaṛ brishtir kárane ekháne apekshá karitechilám.”

Dharamsinha nata-bhábe pranám kariyá kahila, “ ámará juba-rájer buhu anusandhán kariyá sheshe ashver pada-cihna dhariyá ekháne ásiyáchi, ashvake ei baṭa-briksher nikaṭe páiyá ániyáchi.”

Jagatsinha balilen, “ ashva laiyá tumi ei-kháne apekshá kara, ár dui janke nikaṭastha kona grám haite shibiká o tad-upajukta báhak ánite pátháo, abashishta sená-ganke agrasar haite bala.”

Dharamsinha ei ádesh prápte kincit bismita haila, kintu prabhur ájnáy prashna anábashyak jániyá, “ je ájná” baliyá sainyadigake juba-rájer abhipray jánáila. Sainya-madhye keha keha shibikár bártá shuniyá íshat hásya kariya aparke kahila, “ áj je bára nútan

paddhati.” Keha uttar karila, “ná habe kena? Maháráj Rajput-patir sárdhhek sahasra mahishí.”

Edike juba-rájer anupasthiti-kále abasar páiyá abagunṭhan mocana-púrbak sundarí sahacaríke kahila, “Bimale, rája-putrake paricay dite tumi asammata kena?”

Bimalá kahila, “se kathár uttar ámi tomár pitár káche diba; ekshane ábár e kiser gola-jog shunite pái.”

Nahíná kahila, “bodh kari rája-putrer kona sainyádi tāñhár anusandháne ásiyá thákibe; jekháne svayam juba-ráj rahiyyáchen, sekháne cintá kará kena.”

Je ashvárohí-gan shibiká-báhakádir anveshane gaman kariyá-chila tāhárá pratyágaman karibár púrbei, je báhak o rakshí-barga strí-digake rákhiyá brishtir samaye gráma-madhye giyá áshray laiyáchila, tāhárá phiriyyá ásila. Dúr haite tāhádigake dekhiya Jagatsinha mandira-madhye punaprabesha-púrbak paricarikáke kahilen, “kayeka-jan astra-dhári byaktir sahit báhaka-gan shibiká laiyá ásiteche, uhará tomádiger lok ki ná báhire ásiya dekha.” Bimalá mandira-dváre dáñráiyá dekhilen je tāhárá tāhádiger rakshí-gan baṭe.

Rája-kumár kahilen, “tabe ámi ár ekháne dáñráiba ná; ámár sahit ihádiger sáksháte anishta ghaṭite páre. Ataeb ámi calilám. Shaileshvarer nikate prarthaná kari, tomará nirbighne báti upanítá hao; tomádiger nikat ei prarthaná kari, je ámár sahit sákshát haiyáchila e kathá saptáhá-madhye prakásh kario ná, bismritao haio ná, baram smaranártha ei sámánya bastú nikate rákha. Ár ámi tomará prabhu-kanyár je paricay páilám ná, ei kathái ámár hridaye smaranártha cihna-svarúp rahila.” Ei baliyá ushnísh haite muktáhár laiyá Bimalár mastake sthápan karilen. Bimalá mahárgha ratna-hár kesha-páshe dhariyá rája-kumárake biníta-bhábe praṇám kariyá kahilen, “juba-ráj, ámi je paricay dilám ná iháte ámáke aparádbhiní bhábiben ná, ihár abashya upajukta káran áche. Phale jadyapi ápani e bishaye nitánta kautuhalákránta haiyá tháken tabe, ádyá haite pakshántare ápanár sahit kotháy sákshát haite páribé baliyá diun.”

Jagatsinha kiyat-kál cintá kariyá kahilen, “ adya haite pakshán-tare rátri-kále ei mandira-madhyei ámár sákshát pääbe. Ei sthale dekhá ná pão sákshát haila ná.”

“ Debatá ápanáke rakshá karun” baliyá Bimalá punar-bár pranatá haila. Rája-kumár punar-bár anibárjya trishá-kátar locane jubatír prati drishti-pát kariyá lampha-tyáge ashvárohan púrbak caliyá gelen.

TRITÍYA PARICCHED.

MUGHAL PÁTHÁN.

Nishítba-kále Jagatsinha Shaileshvarer mandir haite játrá karilen. Ápátatah táñhár anugamane athabá mandirádhishthátrí mano-mohinír sambád kathane páthak maháshaydíger kautúhal nibáran karite párilám ná. Jagatsinha Rájput, ki prayojane Bangadeshe ásiyáchilen, kenai bá prántara-madhye ekákí gaman kari-techilen, tat-paricay upalakshe ei samayer Bangadesha-sambandhíya rájakíya ghaṭaná katak katak sankshepe bibarita karite haila. Ataeb ei paricched itibritta-samparkíya, páthaka-barga ekánta adhír haile tyág karite páren, kintu granthakárer parámarsha ei je adhairjya bhála nahe.

Prathame Bangadeshe Bakhtiyár Khiliji Mahammadíya jaya-dhvajá sansthápitá karile par, Páthánerá abádhe kayek shatábdí tad-rájya shásan karite tháke. 932 sále subikhyáta Sultán Bábar rana-kshetre Dillír bádsháh Ibráhim Lodíke parábhúta kariyá tat-sinhásane árohan karen; kintu tat-kálei Bangadesh Taimur-lan-banshíyadiger dandádhín hay nái.

Jata din ná Mughal samrádiger kula-tilak Ákbarer abhyuday hay, tata-din edeshe svádhín Páthán rája-gan rájatva karite lágilen. Kukshane nirbodh Dáud Khán supta-sinher ange hasta-kshepan karilen; átma-karma-phale Ákbarer senápati Manáím Khán kartrik parájita haiyá rájya-bhrashta hailen. Dáud 982 sále sagane Uríshyáy paláyan karilen; Banga-rájya Mughal-bhúpáler kara-

kabalita haila. Páthánera Utkale sansthápita haile tathá haite táhá-diger ueched kará Mughaldiger kashta-sádhyá haila. Bangíya 986 sále Dillíshvarer pratinidhi Khán Jáchán Khán Páthándigake dvitíya-bár parájita kariyá Utkal desh nija-prabhur danḍádhín karilen. Ihár par ár ek dárun upadrab upasthit haiyáchila. Ákbar Sháh kartrik Bangadesher rája-karádáyer je nútan pranálí sansthápita haila táháte jágírdár prabhriti bhúmyadhikári-ganer gurutara asantuṣhti janmáila. Táñhárá nija nija púrbádhipatyá rakshártha kharga-hasta haiyá uṭhilen. Ati durdama rája-bidroha upasthit hawáte samay páiyá Uríshyár Páthánérá punar-bár mastakonnata karila, o Katlu Khán námak ek Páthánke ádhipatyé baran kariyá punarapi Uríshyá sva-kara-grasta karila. Tad-bhinna, sujoge anek bala-prakásh kariyá Uríshyár símár báhire Medinípur ebam Bishnupur adhikár kariyá laila.

Karmaṭha rája-pratinidhi Khán Ázim, tat-pare Sháhbáz Khán kehai shatru-bijita desh punar-uddhár karite páriilen ná. Parisheshe ei áyása-sádhyá kárjyoddhár janya eka-jan Hindu-joddhá prerita hailen.

Jakhan naba-dharmánuráge Musalmán sená-taranga Himádrí-shikhara-málá haite bala-darpe Bháratabarshe abataran karen, takhan Prithví-ráj prabhriti Rájput bírerá asádháran shaurjya sahakáre sei beger pratirodh karen. Kintu Bháratabarsher adho-gati Bidhátár icháy chila, sutaram Rájput samráterá tat-kále paraspas sammilita ná haiyá, eke anyer sahit bibád árambha karilen. Musalmánerá jatna-paunappunye Hindu-rajá-ganke eke eke parájita kariyá, Dillír sámrájya sthápan karilen.* Sámrájya sthápan karilen baṭe, kintu kshatriya-kula-sambhaba Rájput-ganke eka-báre tejo-hín karite páriilen ná. Anek Rájput-bhúpal svádhín rahilen; o adyábadhi Musalmán rájya lop parjyanta Rájputerá punah punah jabandigake rana-kshetre áhván kariyáchilen, aneka-bár paráñmukh o kariyá-chilen. Kále anek Rájput banshake Dillíshvara-carane kara-prada haite haila. Ebam báhu-baler nirjyátane játi kul gaurab tyág kariyá Dillír rájabanshe kanyá sampradánádir dvárá jetár paritosh janmáite haila. Dillír adhipati-gan o bíra-bairike sakhitva kuṭumbítádir dvárá bádhyá karite jatna-banta hainen. Krame kara-prada Rájput

rája-gan Dillírája-kárjye níjukta haite lagilen. Mahá-mati Ákbar táñhár púrba-gámí samrátdiger haite sarbáshe bijna chilen. Táñhár hridaye bishesh pratíti janmáiyáchila, je etad-deshíya rája-kárjya-sampádane etad-deshíya lokai bishesh paṭu ; bideshíyerá tádrisha nahe ; ár juddhe bá rájya-shásane Rájput-gan dakshá-graganya. Ataeb tini sarbadá etad-deshíya bisheshatah Rájput-ganke gurntara rája-kárjye níjukta kariten.

Ákhyáyiká-barnita kále je je Rájput ucca padábhishikta chilen, tan-madhye Maháráj Mánsinha eka-jan pradhán. Tini svayam Ákbarer putra Selimer shyálak. Ázim Khán o Sháhbáz Khán Utkal jaye aksham haile, Ákbar ei mahátmáke Banga o Behárer shásana-kartá kariya pátháilen.

997 sále Mánsinha Pátná nagaríte upaníta haiyá prathame aparápar upadraber shánti karilen. Para batsare Utkal bijigíshu haiyá tad-abhimukhe játrá karilen. Mánsinha prathame Pátnáy upasthit haile par, níje tan-nagaríte abasthiti karibár abhipráy kariyá Bangapradesh shásan janya Said Khánke nija pratinidhi níjukta karilen. Said Khán ei bhár prápta haiyá Bangadesher tát-kálik rájadhání Tandá nagare abasthiti kariyá chilen. Ekshane ranáshaye játrá kariyá Mánsinha pratinidhike juddha samágame áhván karilen. Said Khánke likhilen je, tini sasainye Bardhamáne táñhár sahit milita haite cáhen.

Bardhamáne upaníta haiyá Rájá dekhilen je, Said Khán ásen nái, kebal mátra dúta-dvárá ei sambád pátháiyáchen je, sainyádi sangraha karite táñhár bistar bilamba sambhábaná, eman ki, téñhár sainya-sajjá kariya jáite barshá-kál upasthit haibek ; ataeb Rájá Mánsinha ápátatah barshá shesh parjyanta shibir sansthápan kariyá thákile tini barshá-prabháte sená samabhíbyáháre Rája-sannidháne upasthit haiben. Rájá Mánsinha agatyá tat-pará-marshánubartí haiya Dárukeshvara-tíre Jáchánábád gráme shibir sthápan karilen. Tatháy Said Khánr pratíkháy rahilen.

Jáchánábáde abasthiti kálín loka-mukhe rájá sambád páilen je, Katlu Khán táñhár álasya dekhiyá sáhasik haiyáche ; sei sáhase

Jáhánábáder anatidúra-madhye sasainye ásiya desh lūṭh kariteche. Rájá ubdigna-citta haiyá, shatru-bal kotháy ki abhipráye ásiyáche, ki kariteche, ei sakal sambád nishcay jánibár janya, táñhár eka-jan pradhán sainyádhakshake preran kará ucit bibecaná karilen. Mánsinher sahit táñhár priyatama putra Jagatsinha juddhe ásiyáchilen. Jagatsinha ei dussáhasik kárjyer bhár laite sotsuk jániyá, rájá táñhákei shatek ashvárohí sená samabhíbyáháre shatru shibiroddeshe preran karilen. Rája-kumár kárjya siddhi kariyá acirát pratyábartan karilen. Jat-kále kárjya samádhá kariyá shibile pratyágaman karitechilen, takhan prántara-madhye páthak maháshayer sahit táñhár paricay haiyáche.

CATÚRTHA PARICCHED.

NABÍN SENÁPATI.

Shaileshvara-mandir haite játrá kariyá Jagatsinha pitri-shibile upasthit haile par, Maháráj Mánsinha putra pramukhát abagata hailen je, práy pancáhat sahasra Páthán-sená Dharpur grámer nikaṭ shibir sansthápan kariyá nikaṭastha grám sakal lūṭh kariteche, ebam stháne stháne durga nirmán bá adhikár kariyá tad-áshraye eka-prakár nirbighne áche. Mánsinha dekhilen je, Páthándiger durbrittir áshu daman nitánta ábashyak haiyáche, kintu ekárjya ati dussádhya. Kartabyákartabya nirúpan janya samabhíbyáhári senápati-ganke ekatra kariyá ei sakal brittánta bibarita karilen ebam kahilen; “dine diñe grám grám, parganá parganá, Dillíshvarer hasta-skhalita haiteche, ekshane Páthandigake shásita ná karilei nay, kintu ki prákarei bá táchadiger shásan hay? táchará ámádiger apekshá sankhyáy bala-banta; tácháte ábár durga-shrenír áshraye thákiyá juddha karibe; juddhe parájita karileo táchadigake binashta bá sthána-cyuta karite páriba ná, sahajei durga-madhye nirápad haite páribek. Kintu sakale bibe-caná kariyá dekha, jadi rane ámádiger bijita haite hay, tabe shatrur adhikára-madhye niráshraye eke báre binashta haite haibe. Erúp anyáy sáhase bhar kariyá Dillíshvarer eta adhik sená-násher

sambhábaná janmána, ebam Uríshyá jayer áshá eka-báre lop kará, ámár bibecanáy anucit haiteche; Said Khánr pratíkshá karái ueit haiteche; athaca bairi-shásaner áshu kona upáy karáo ábashyak haiteche.. Tomrá ki parámarsha deha?”

Briddha senápati-gan sakale eka-mat haiyá ei parámarsha sthir karilen je, ápátatah Said Khánr pratíksháy Jálhánábáde thákai kartabya. Rájá Mánsinha kahilen, “ámi abhipráy karitechí je, samudáy sainya-násher sambhábaná ná rákhiyá, kebal alpa-sankhyak sená kona daksha senápatir sahit shatru-samakshe preran kari.”

Eka-jan prácín Mughal sainik kahilen, “Maháráj ! jatháy tábat sená pátháiteo áshanká, tatháy alpa-sankhyak senár dvárá kon kárjya sádhan haibek ?”

Mánsinha kahilen, “alpa sená sammukha-rane agrasar haite pátháite cábitechí ná. Kshudra bal aspashte thákiyá grám píraná-shakta Páthándiger sámanya dal sakal katak damane rákhite páribek.”

Takhan Mughal kahila, “Maháráj ! nishcít kála-gráse kon senápati jáibek ?”

Mánsinha bhrú-bhangá kariyá kahilen, “ki ? eta Rájput o Mughal-madhye mrityuke bhay kare ná emat ki keha nái ?”

Ei kathá shruti-mátra páñc sát jan Mughal o Rájput gátrotthán kariyá kahila, “Maháráj ! dásérá jáite prastut áche.” Jagatsinha o tatháy upasthit chilen ; tini sarbápekshá bayakkanishtha ; sakaler pasheáte thákiyá kahilen, “anumati haile e dásó Dillíshvarer kárjya-sádhane jatna kare.”

Rájá Mánsinha sasmita badane kahilen, “ná habe kena ? áj jánilám je, Mughal Rájput nám loper bilamba áche. Tomará sakalei e dushkar kárjye prastut, ekhan káháke rákhiyá káháke páthái ?”

Eka-jan párishad, sahásye kahila, “Maháráj ! aneke je e kárjye udyata haiyáchen, se bhálai haiyáche. Ei upalakshe sená-byayer

alpatá karite páriben. Jini sarbápekshá kshudra sená laiyá jáite svíkrita hayen, táñhákei rája-kárjya sádhaner bhár diun.”

Rájá kahilen, “e uttam parámarsha.” Pare prathamodyama-káríke jijnásá karilen, “tumi kata sankhyak sená laiyá jáite icchá kara?” senápati kahilen, “panca-dash sahasra padáti-bale rája-kárjya uddhár kariba.”

Rájá kahilen, “e shibir haite panca-dash sahasra bhagna karile adhik tháke ná. Kon bír dash sahasra laiyá juddhe játrá karite cáhe?”

Senápati-gan nírab haiyá rahilen. Parisheshe rájár priya-pátra Jashobanta-sinha námak Rájput-joddhá rájádesh pálan karite anumati prárthita haiilen. Rájá hrishta-citte sakaler prati drishti-pát karite lágilen; kumár Jagatsinha táñhár drishtir abhiláshí haiyá dánráiyáchilen, tat-prati rájár drishti nikshipta haibá-mátra tini biníta bhábe kahilen,

“Maháráj! rája-prasád haile e dás panca sahasra saháye Katlu Khánke Subarnarekhá páre rákhiyá áise.”

Rájá Mánsinha abák haiilen. Senápati-gan kánákáni karite lágilen. Kshanek pare rájá kahilen,

“Putra! ámi jáni je tumi Rájput-kuler garimá; kintu tumi anyáy sahas karitechá.”

Jagatsinha baddhánjali haiyá kahilen,

“Jadi pratijná pálan ná kariya Pádsháher sená-bal apacay kari, tabe rája-dandé dandaniya haiba.”

Rájá Mánsinha kiyat-kshan cintá kariyá kahilen,

“Ámi tomár Rájput-kula-dharma pratipálaner byághát kariba na; tumii e kárjye játrá kara.”

Ei baliyá rájá kumárke baspákula-locane gárha álingan kariyá bidáy karilen. Senápati-gan sva sva shibire gelen.

PANCAM PARICCHED.

GAR MÁNDÁRAN.

Je pathe Bishnupur pradesh haite Jagatsinha Jähánábáde pratyágaman kariyáchilen, sei pather cihna adyápi bartamán áche. Táhár kincit dakshine Gar Mándáran grám. Je ramanídiger sahit Jagatsinher mandira-madhye sákshát hay, táñhárá mandir haite játrá kariyá ei grámábhimukhe gaman karen.

Gar Mándárane kayekti prácín durga chila, ei janyai táhár nám Gar Mándáran haiyá thákibek. Grámer madhye Ámodar nadí prabáhita; eka-stháne nadír gati etádrisha bakratá prápta haiyáchila je, tad-dvárá párshva-stha eka-khandā tri-kon bhúmir duidik beshtita haiyáchila; trítíya dike mánaba-hasta-khádita ek gar chila; ei tri-kon bhúmi-khander agra-deshe, jatháy nadír bakra gati árambha haiyáche, tatháy ek brihat durga jal haite ákásha-pathé utthán kariyá birájamán chila. Atṭálíká ámúl shirapparjyanta krishna-prastara-nirmita; duí-dike prabal nadí-prabáha durga-múl prahata karita. Adyápi parjyaṭak Gar Mándáran gráme ei áyásalanghya durger bishál stúpa dekhite páiben; durger nimna-bhágamátra eksbáne bartamán áche, atṭálíká káler karála sparshe dhúli-ráshi haiyá giyáche, tad-upari tintiri, mádhbabí, prabhriti briksha o latá sakal kánanákáre bahutara bhujanga bhallúkádi hinsra pashuganke áshray diteche. Nadí-páre apar kayektá durga chila. Ei kayek durga-madhye eka-banshíya kayek jan sampatti-shálí byakti prithak prithak basati kariten. Kintu prathama-kathita durga byatíta anya garer sahit atra ákhyáyikár sanshrab nái.

Jat-kále Dillíshvar Bálin sasainye Banga jay karite áisen takhan Jayadharsinha náme eka-jan sainik samráter sange ásiyáchilen, je rátre Báliner jaya-lábh hay, sei rátre ai sainik asambhab sáhas prakásh kariyá Dillí-náther kárjyoddhár karen; Dillíshvar puraskár svarúp táñháke ei Gar Mándáran grame ek jágírdán karen. Jágírdárer bansha krame bala-banta haiyá Bangeshvarke abajná karite lágila, ebam svechhá-mata durga-nirmán

karila. Je durger bistárita barnaná kará giyáche, 998 abde tan-madhye Bírendrasinha-námá Jayadharsinher eka-jan uttara-purush basati kariten.

Jaubana-kále Bírendrasinher pitár sahit sampríti chila ná. Bírendrasinha svabhábatah dámabhik ebam adhír chilen, pitár ádesh kadácit pratipálan kariten, e janya pitá-putre sarbadá bibád bacasá haita. Putrer bibáhártha briddha bhú-svámí nikátasthá svajátíya apar kona bhú-svámí-kanyár sahit sambandha sthir karilen. Kanyár pitá putra-hín, ejanya ei bibáhe Bírendrer sampatti-briddhir sambhábaná; kanyáo sundarí baṭe, sutarám emat sambandha briddher bibecanáy ati ádaraníya bodh haila; tini bibáher udjog karite lágilén. Kintu Bírendra se sambandhe ádar ná kariyá nija-pallí-stha ek pati-putra-híná daridra ramanír duhitáke gopane bibáha karilen. Ei brittánta jánite páribá-mátra briddha rosha-para-bash haiyá putrake griha-bahish-krita kariyá dilen; jubá pitri-griha haite bahish-krita haiyá joddhri-britti abalamban karanáshaye Dillí játrá karilen. Táñhár saha-dharminí tat-kále antassvatvá, ejanya táñháke samabhibyáháre laiyá jáite párilen ná. Tini mátri-kuṭíre rahilen.

Edike putra deshántar jáile par briddha bhú-svámír antakkarane putra-bicchede manappírár sancár haite lágila; gatánushocanár para-bash haiyá putrer sambád ánayane jatna-bán hailand; kintu jatne krita-kárjya haite párilen ná. Putrake punar-ánayan karite ná páriyá tat-paribarte putra-badhúke daridrár griha haite sádare nijálaye ánilen. Upajukta kále Bírendrasinher pátní ek kanyá prasab karilen. Kichu din pare kanyár prasútir para-lok prápti haila.

Bírendra Dillíté upaníta haiyá Mughal samráter ájná-kárfí Rájput sená-madhye joddhritve brita hailand; alpa-kále nija-gune ucca padastha haite párilen. Birendrasinha kayek batsare dhan o jashas-sancay kariyá pitár lokántar sambád páilen. Ár ekshane bidesh parjyaṭan bá parádhín britti nishprayojan bibecaná kariyá báti pratyágaman karilen. Bírendrer sahit Dillí haite anekánek sahacar ásiyáchila. Tan madhye janek paricáríká ár ek Paramahansa

chilen. Ei ákhyáyikáy dui janer paricay ábashyak haibek. Paricárikár nám Bimalá, Paramahanser nám Abhirám Svámí.

Bimaláke ámará púrbe paricáriká baliyá ullekh kariyáchi, ekshane o paricáriká balitech; tini paricarjyártha Bírendrer betanabhoginí baliyá raṭaná chila, ár griha-madhye griha-karme bishesh Bírendrer kanyár lálana-pálan rakshanábekshane nijkuta thákiten, tad-byatíta durga-madhye Bimalár abasthití karár anya káran o lakshita haita ná, sutarám táňháke paricáriká balite bádhyá haiyáchi; kintu Bimaláte dásír lakshan kichui chila ná. Grihiní jádrishí mányá, Bimalá paúra-ganer nikáte práy tádrishí mányá chilen; paúra-jan sakalei táňhár bádhyá chila. Mukha-shrí dekhile bodh haita je, Bimalá jaubana-kále paramá sundarí chilen. Prabháte candráster nyáy se rúper pratibhá e bayase o chila. Gajapati Bidyádigga j náme Abhirám Svámí eka-jan shishya chilen; táňhár alankára-shástre jata byutpatti thákuk, bá ná thákuk, rasikatá prakásh karár trishnátá bára prabal chila. Tini Bimaláke dekhiyá baliten, "paricárikáti jena bhándastha ghrita; madan águn jata shítal haiteche, deha-kháni tatai jamát báñdhiteche." Ei kháne balá ucit, je din Gajapati Bidyádigga ei-rúp rasikatá kariyá phelilen, sei din abadhi Bimalá táňhár nám rákhilen "Rasikdás Svámí."

Ákárengit byatíta, Bimalár sabhyatá o bág-baidagdhyá emat prasiddha chila, je táhá sámányá paricárikár sambhabe ná. Aneke erúp baliten je, Bimalá bahu-kál Mughal Samrá̄ter pura-básiní chilen; e kathá satya ki mithyá táhá Bimalái jániten, kintu kakhana se bishayer kona prasanga kariten ná.

Bimalá bidhabá ki sadhabá, ke jáne? tini alankár pariten, ekádashí kariten ná. Sadhabár nyáy sakal ácaran kariten.

Durgesha-nandiní Tilottamáke Bimalá je ántarik sneha kariten, táhár paricay mandira-madhye dewá giyáche. Tilottamá o Bimalár tad-rúp anurágini chilen. Birendrasinher apar samabhíbyáhári Abhirám Svámí sarbadá durga-madhye thákiten ná. Madhye madhye desha-parjyaṭane gaman kariten, dui ek más Gar Mándá-

rane, dui ek más bidesha-paribhramane, jápan kariten. Pura-básí o aparápar loker ei-rúp pratíti chila je, Abhirám Svámí Birendrasinher díkshá-guru; Birendrasinha táñháke jerúp sammán ebam ádar kariten tánháte sei-rúpa-i sambhábaná. Eman ki sánsárik jábatíya kúrjya Abhirám Svámí parámarsha byatítá kariten ná, o guru-datta parámarsha-o práy satata saphal haita. Bastutah Abhirám Svámí bahu-darshí o tíkshna-buddhi-sampanna chilen; ár-o nija brata-dharme sáusárik adhikánsha bishaye ripu sanjata kará abhyás kariyáchilen; prayojana-mate rága-kshobhádi daman kariyá sthira-citte bishayálocaná karite páriten, se sthale je adhír dámbhik Bírendrasinher abhisandhi apekshá tánhár parámarsha phala-prada haibek áshearjya ki?

Bimalá o Abhirám Svámí bhinna Ásmáni-námni eka-jan apar paricáriká Birendrasinher sange ásiyáchila.

SHASHTHA PARICCHED.

ABHIRÁM SVÁMIR MANTRANÁ.

Tilottamá o Bimalá Shaileshvara-mandir haite nirbighne durge pratyágaman karilen. Pratyágamaner tin cári dibas pare Bírendrasinha nija dewán-khánáy masnade basiyá áchen, emat samaye Abhirám Svámí tatháy upasthit hailen. Bírendrasinha gátrotthán púrbak dandabat hailen, Abhirám Svámí Bírendrer hasta-datta kushásanopari upabishta hailen, anumati krame Bírendra punar upabeshan karilen. Abhirám Svamí kahilen,

“ Bírendra! adya tomár sahit kona bishesh kathá áche.”
Bírendrasinha kahilen, “ ájná karun.”

Abhirám Svámí kahilen, “ekshane Mughal Pátháne tumul sangrám upasthit.”

Bí. Hán, kona bishesh gurutara ghaṭaná upasthit hawá sambhab.

A. “ Sambhab—ekshane ki kartabya sthir kariyáeha ?”

Bírendra sadarpe uttar karilen, “shatru upasthit haile báhu-bale paráñmukh kariba.”

Paramahansa adhikatara mridu-bhábe kahilen, “Bírendra ! e tomár tulya bírer upajukta pratyuttar ; kintu kathá ei je kebal bíratve jaya-lábh nái ; jathá-níti sandhi-bigraha karilei jaya-lábh. Tumi nije bíráragranya ; kintu tomár sená sahasrádhik nahe ; kon joddhá sahasrek sená laiyá shata-gun sená bimukh karite páre ? Mughal Páthán ubhay pakshai sená-bale tomár apekshá shata-gune bala-bán ; ek paksher sáhájya byatíta apar paksher hasta haite uddhár páite páribe ná. E katháy rushta haio ná ; sthir-citte bibecaná kara. Áro kathá ei je, dui paksheraí sahit shatru-bhábe prayojan ki ? shatru ta manda ; dui shatrur apekshá ek shatru bhála ná ? ataeb ámár bibecanáy pakshápaksha karái ucit.”

Bírendra buhu-kshan nistabdhe thákiyá kahilen, “kon paksha abalamban karite anumati karen ?”

Abhirám Svamí uttar karilen, “‘jato dharma tato jayah ;’ je paksha abalamban . karile adharma nái sei pakshe jáo ; rája-bidrohitá mahápáp, rája-paksha abalamban kara.”

Birendra punar-bár kshanek cintá kariyá kahilen, “rájá ke ? Mughal Páthán ubhayerai rájatva laiyá bibád.”

Abhirám Svamí uttar karilen, “jini kara-gráhí tinii rájá.”

Bi. “Akbar Sháh ?”

A. “Abashya.”

Ei katháy Bírendrasinha aprasanna mukha-bhangí karilen ; kráme cakshu árakta-barna haila ; Abhirám Svamí ákárengit drishte kahilen,

“Bírendra ! krodh sambaran kara, ámi tomáke Dillísvarer anugata haite baliyáchi ; Mánsinher ánugatya karite bali nái.”

Birendrasinha dakshin hasta prásáran kariyá Paramahansake dekháilen ; dakshin haster upar bám haster anguli nirdesh kariyá

kahilen, “o páda-padmer áshírbáde ei hasta Mánsinher rakte plábita kariba.”

Abhirám Svámí kahilen, “sthir hao; rágándha haiya átmakárja nashta kario ná; Mánsinher púrba-krita aparádher abashya danda kario, kintu Akbar Sháher sahit juddhe kárjya ki?”

Birendra sakrodhe kahite lágilen, “Akbar Sháher paksha haile kon senápatir adhín haiyá juddha karite haibek? kon joddhár sáhajya karite haibek? káhár ánugatya karite haibek? Mánsinher Guru-deb! e deha bartamáne e kárjya Bírendrasinha haite haibek ná.”

Abhirám Svamí bishanna haiyá nírab hailen. Kiyat-kshan pare jjnásá karilen, “tabe ki Páthaner saháyatá kará tomár shreyah haila?”

Bírendra uttar karilen, “pakshápaksha prabhed kará ki shreyah?”

A. “Háň pakshápaksha prabhed kará shreyah.”

Bí. “Tabe ámár Páthan-sahakári hawá shreyah.”

Abhirám Svámí dírgha nisshvás tyág kariyá punaráy nírab hailen; cakshe taňhár bári-bindu upasthit haila. Dekhiyá Bírendrasinha jat-paro-násti bismayápanna haiyá kahilen,

“Guro! kshamá karun; ámi ná jániyá ki aparádh karilám, ájná karun.”

Abhirám Svámí uttaríya bastre cakshuh parishkár kariyá kahilen, “shraban kara; ámi kayek dibas parjyanta jyotishí gananáy níjukta áchi; tomá apekshá tomár kanyá ámár sneher pátri, ihá tumi abagata ácha; svabhábatah tat-sambandhei bahu-bidha gananá karilám.” Bírendrasinher mukh bishushka haila; ágraha-sahakáre Paramahansake jjnásá karilen, “gananáy ki dekhilen?” Paramahansa kahilen, “dekhilám je, Mughal senápati haite Tillottamár mahat amangal.” Bírendrasinher mukh krishna-barna haila. Abhirám Svámí kahite lágilen,

“Mughaler bipaksha hailei tat-kartrik Tilottamár amangal sambhabé; sva-paksha haile sambhabé ná, ei, janyai ámi tomáke Mughal-pakshe prabritti lawáitechilám. Ei kathá byakta kariyá tomáke manappírá dite ámár icchá chila ná; manushya-jatna biphal; bujhi laláta-lipi abashya ghaṭibe, nahile tumi eta sthira-pratijna haibe kena?”

Bírendrasinha mauna haiyá thákilen. Abhirám Svamí kahilen, “Bírendra, dváre Katlu Khánr dút dandáyamán; ámi táháke dekhiyái tomár nikaṭ ásiyachi, ámár nishedha-kramei daubárikerá eparjyanta táháke tomár sammukhe ásite dey nái, ekshane ámár baktabya samápan haiyáche, dútke áhván kariyá ueit pratyuttar dáo.” Bírendra Sinha nisshvás-sahakáre mastak-ottolan kariyá kahilen, “guru-deb! jata-din Tilottamáke ná dekhiyá-chilám, tata-din kanyá baliyá táháke smarano karitám ná; ekshane Tilottamá býatíta ár ámár sansáre kehai nái; ápanár ájná shiro-dhárya karilám, adyábadhi bhúta-púrba bisarjan dilám; Mán-sinher anugámí haiba; daubárik dútke ánayan karuk.”

Ajná-mate daubárik dútke ánayan karila. Dút Katlu Khánr patra pradán karila. Patrer marma ei je, Bírendrasinha ek sahasra ashvárohí sená ár panca sahasra svarna-mudrá Páṭhan-shibire preran karun, nacet Katlu Khán binshati sahasra sená Gar Mándárane preran kariben.

Bírendrasinha patra páṭh kariyá kahilen, “dút! tomár prabhuke kahio, tinii sená preran karun.” Dút nata-shir haiyá prasthán karila.

Sakal kathá antarále thákiyá Bimalá ádyopánta shraban kari-len.

SAPTAM PARICCHED.

ASÁBADHÁNATÁ.

Durger je bháge durga-múl bidhauta kariyá Ámodara-nadí kala-kala-rabe prabahan kare, sei anshe ek káksha-bátayane basiyá Tilotamá nadí-jalábarta niríkshan karitechilen. Sáyahna-kál upasthit, pasheima-gagane astácala-gata dinamanir mlána kirane je sakal megh káncana-kánti dháran kariyáchila. tat-sahit nílámbara-pratibimba srotasvatí-jala-madhye kampita haitechila ; nadí-pára-sthita ueca atjáliká ebam dírgha tarubar sakal bimalákásha-páte citrabat dekhá-itechila ; durga madhye mayúr sárasádi kala-nadí pakshí-gan praphulla citte rab karitechila ; kotháo rajańír udaye níráñveshana-byasta bihangam nilámbara-tale bíná-shabde uritechila ; ámra-kánan doláiyá Ámodara-sparsha-shítal naidágh báyu Tilottamár alaka-kuntal athabá ansáráurha cáru-bás kampita karitechila.

Tilottamá sundarí. Páthakke, sundarír rúpánubhab karáite básaná kari, kintu kirúpe se rúpa-ráshi anubhúta karáiba ? páthak ! kakhana kishor bayase kona sthirá, dhírá, komala-prakriti kishorír naba-sancárita lábanya prema-cakshe dekhiyáchen ; eka-bár mátra dekhiyá cira-jíban-madhye jáhár mádhurjya bismrita haite páren nái ; kaishore, jaubane, pragalbha-bayase, kárjye, bishráme, jágrate, nídráy, punah punah je mano-mohiní múrti smarana-pathe svapnabat játáyát kare, athaca tat-sambandhe kakhana citta-málinya-janak lálásá janmáy ná, eman taruní dekhiyáchen ? jadi dekhiyá tháken, tabei Tilottamár abayab mano-madhye svarúp anubhúta karite páriben. Je múrti saundarjya-prabhá-prácurjye manah pradípta kare, je múrti lílá-lábanyádir páripátye hridaya-madhye bisha-dhara-danta ropita kare, e se múrti nahe ; je múrti komalatá, madhuratádi gune citter santushti janmáy, e sei múrti. Je múrti sandhyá-samírana-kampita basanta-latár nyáy smrítí-madhye dulite tháke, e sei múrti.

Tilottamár bayas shorash batsar ; sutarám táňhár deháyatán pragalbha-bayasí ramanídiger nyáy adyápi sampúrnatá-prapta hay nai. Deháyatane o mukhábayabe kincit báliká-bháb chila.

Sugaṭhita sugol lalát, aprashasta nahe, athaca ati-prashasta-o nahe, nishítha-kaumudí-dípta nadír nyáy prashánta-bhába-prakáshak ; tat-párshve ati nibira-barna kuncitálak kesh sakal bhrú-juge, kapole, gandé, anse, urase, ásiyá pariyáche ; mastaker pashcád-bháge andha-kára-may kesha-ráshi subinyasta muktá-háre granthita rahiyyáche ; laláṭa-tale bhrú-jug subankim, nibira-barna, citra-kar-likhitabat haiyáo kincit adhik súkshmákár : ár ek sútá sthúl haile nirdosh haita. Páṭhak ki cancal cakshu bhála bása ? tabe Tilottamá tomár mano-ranjiní haite páriben ná. Tilottamár cakshu ati shánta ; tánhate “ bidyud-dáma-sphurana-cakita ” katáksha nikshep haita ná. Cakshu du-tí ati prashasta, ati suṭhám, ati shánta-jyotih. Ár cakshur barna, úshá-kále súrjyodayer kincit púrbe, candráster samaye ákásher je komal níla-barna prakásh páy, sei-rúp ; sei prashasta parishkár cakshe jakhan Tilottamá drishti kariten, takhan tánhate kichumátra kuṭilatá thákita ná ; Tilottamá apánge arddha-drishti karite jánitén ná, drishtite kebal spashtatá ár saralatá ; drishtir saralatá o baṭe, maner saralatá o baṭe ; tabe jadi táñhár páne keha cáhiyá dekhita, tabe tat-kshanát komal pallab du-kháni paryá jáita, Tilottamá takhan dhará-tal bhinna anyatra drishti kariten ná. Tilottamár sugaṭhan násiká kakhana nather bhára-bahan jantraná bhog kare nái : oshthádhár dui-kháni golábí, rase ṭalmal karita ; choṭa choṭa, ekṭu ghurána, ekṭu hási hási ; se oshthádhare jadi eka-bár hási dekhite, tabe jogí hao, muni hao, jubá hao, briddha hao, ár bhulite párite ná. Athaca se hásite saralatá o báliká-bháb byatíta ár kichui chila ná.

Tilottamár sharír sugaṭhan haiyá o púrnáyata chila ná ; bayaser nabínatá prajuktai hauk, bá sharírer svábhábik gaṭhaner janyai hauk, ei sundar dehe kshínatá byatíta sthúlatá-gun chila ná. Atbaca tanvír sharíra-madhye sakal stháni sugol ár sulalítá. Sugol prakoshthe márwári cíp ; sugol báhute híraka-manḍita táṛ ; sugol angulite anguriya ; sugol úrute mekhalá ; sugaṭhan ansopare svarna-hár, sugaṭhan kanṭhe ratna-kanṭhi ; sarbatrer gaṭhan sundar.

Tilottamá ekákiní kaksha-bátáyane basiyá ki karitechén ; sáyahna-gaganer shobhá niríkshan karítechén ? tánhá haile bhú tale

cakshu kena ? nadí-tíraja-kusum-subásita-báyu-seban karitechen ? táchá haile laláte bindu bindu gharma haibe kena ? mukher eka-párshva byatíta ta báyu lágitechéná. Go-cáran dekhitechén ? tá o nay, gábhí sakal ta krame krame grihe ásila ; kokila-rab shunitechen ? tabe mukh eta mlán kena ? Tilottamá kichui dekhitechén ná, shunitechen ná ; cintá karitechen.

Eta gabhír cintá kiser ? e báliká bayase eta cintá ki janya ? Tilottamár mano-madhye pratham prema-sancára-sukha prabesh kariyáche ? habe.

Dásíte pradíp jváliyá ánila. Tilottamá cintá tyág kariyá eka-khán pustak laiyá pradíper káche basilen. Tilottamá parite jáni-ten ; Abhirám Svámír nikaṭ sanskrita pařite shikhiyáchilen. Ki pustak pařitechén ? Kádambarí. Kiyat-kshan pařiyá birakti prakásh kariyá Kádambarí parityág karilen. Ár eka-khán pustak ánilen ; Subandhu-krita Básabadattá ; kakhana paren, kakhana bháben, ár bár paren, ár bár anya-mane bháben ; Básabadattá o bhála lágila ná. Táhá tyág kariyá Gítagobinda parite lágilen ; Gítagobinda kichu-kshan bhála lágila, “mukharam adhíram tyaja manjíram ripum iba kelishu lolam.” Ei caran paribá-mátra salajja íshat-hási hásiyá pustak nikshep karilen. Pare nishkarmá haiyá shajyár upare basiyá rahilen. Nikaṭe ektá lekhaní o masípátra chila ; anya-mane táchá laiyá pálanger káshthe e o tá “ka” “s” “ma,” ghar, dvár, gách, mánush, ityádi likhite lágilen ; krame krame kháṭer ek bázu kálír-cihne paripúrna haila ; jakhan ár sthán nái takhan, se bishaye cetaná haila. Nija-kárjya dekhiyá íshat hásya karilen ; ábár ki likhiyáchen táchá hásite hásite parite lágilen. Ki likhiyáchen ? “Básabadattá,” “Mahásvetá,” “k,” “í,” “i,” “p,” ektá briksha, Señjutir Shib, “Gítagobinda,” “Bimalá,” latá pátá, hiji, biji, gaṛ, sarbanásh ! ár ki likhiyáchen ?

“ Kumár Jagatsinha.”

Lajjáy Tilottamár mukh rakta-barna haila. Nirbuddhi ! ghare ke áche je lajjá ?

“Kumár Jagatsinha.” Tilottamá dui-bár, tin bár, bahu-bár páth karilen; dvárer dike cáhen ár páth karen; punar-bár cáhen ár páth karen, jena cor curi kariteché.

Bara adhik kshan páth karite sáhas haila ná; ke ásiyá dekhite páibe. Ati byaste jal ániyá lipi dhauta karilen; dhauta kariyá manappúti haila ná; bastra diyá uttam kariyá muchilen; ábár pariyá dekhilen, kálír cihna mátra nái; tathápi bodh haila jena ekhan o pařá jay; ábár jal ániyá dhuilen, ábár bastra diyá muchilen tathápi bodh haite lágila jena lekhá rahiyáche,

“Kumár Jagatsinha.”

ASHTAM PARICCHED.

BIMALÁR MANTRANÁ.

Bimalá Abhirám Svámír kuṭíra-madhye dandáyamán áchen. Abhirám Svámí bhúmi-pare jogásane basiyá áchen. Jagatsinher sahit je prakáre Bimalá o Tilottamár sákshát haiyáchila, Bimalá tāhá ádyopánta Abhirám Svámír nikaṭ barnaná karitechilen; barnaná samápta kariyá kahilen, “áj caturdash dibas; kál paksha púrna haibek.” Abhirám Svámí kahilen, “ekshane ki sthir kariyácha?”

Bimalá uttar karilen, “ucit parámarsha janyai ápanár káche ásiyáchi.”

Svámí kahilen, “uttam! ámár parámarsha ei je, e bishay ár mane sthán dio ná.”

Bimalá ati bishanna badane nírab ·haiyá rahilen. Ahhirám Svámí jijnásá karilen, “bishanna haile kena?”

Bimalá kahilen, “Tilottamár ki upáy haibe?”

Abhirám Svámí sábismaye jijnásá karilen, “kena? Tilottamár mane ki anurág sancár haiyáche?”

Bimalá kiyat-kál nírab thákiyá kghilen, “ápanáke kata kahiba. Ámi áj caudda-din aho-rátra Tilottamár bhába-gatike bilakshan kariyá dekhitechi, ámár mane eman bodh haiyáche je, Tilottamár mano-madhye ati pragáṛha anuráger sancár haiyáche.”

Paramahansa íshat hásya kariyá kahilen, “tomará strí-lok, mano-madhye anuráger lakshan dekhilei gáṛha anurág bibecaná kara. Bimale, Tilottamár maner sukher janya cintita haio ná; báliká svabháb bashatai pratham darshane manash-cáncalya haiyáche; e bishayer kona kathábártá utthápan ná hailei shíghra Jagatsinhake bismrita haibek.”

Bimalá kahila, “ná ná prabhu, se lakshan nay. Paksha-madhye Tilottamár svabháb paribartan haiyáche. Tilottamá ámár sange ki bayasyadiger sange se-rúp dibá-rátra hásiyá káthá kahe ná; Tilottamá ár práy kathá kay ná; Tilottamár pustak sakal pálander níce paṛiyá paciteche; Tilottamár phula-gác sakal jalá-bhábe shushka haila; Tilottamár pákhí-gulite ár se jatna nái; Tilottamá nije áhúr karená; rátre nidrá jay ná; Tilottamá ḫeshabhúshá kare ná, Tilottamá kakhana cintá kare ná ekshane dibá-nishi anya mane tháke. Tilottamár mukhe kálimá paṛiyáche.”

Abhirám Svámí shuniya nistabdhe rahilen. Kshanek pare kahilen, “ámár bodh chila je darshana-mátra gáṛha anurág janmite páre ná; tabe strí-caritra, bisheshatah báliká caritra, íshvara-í jánen. Kintu ki karibe? Birendra e sambandhe sammata haibek ná.”

Bimalá kahila, “ámi sei áshankáy e parjyanta ihár kona ullekh kari nái, mandira-madhye o Jagatsinhake paricay dii nái. Kintu ekshane jadi Sinha maháshay—” ei kathá balite Bimalár mukher kincit bhábántar haila—“ekshane jadi Sinha maháshay Mánsinher sahit mitratá karilen, tabe Jagatsinhake jámátá karite háni ki?”

A. “Mánsinhai bá sammata haibe kena?”

Bi. “Ná hay, juba-ráj svadhín.”

A. “Jagatsinhai ba Bírendrasinher kanyáke bibáha karibe kena.”

Bi. “ Játí-kuler dosh kona pakshei nái, Jayadharsinher púrba-purusheráo Jadu-banshíya.”

A. “ Jadu-banshíya kanyá Musalmáner shyálaka-putrer badhú haibe ?”

Bimalá udásíner prati sthir drishti kariyá kahila, “ ná haibe bá kena, Jadu-banshe kon kul ghrinya ?”

Ei kathá balibá-mátra krodhe Paramahanser cakshu haite agni bisphurita haite lágila ; kaṭhora-svare kahilen,

“ Pápíyasi ! nij hata-bhágya bismrita hao nái ! dúr hao !”

NABAM PARICCHED.

KULA-TILAK.

Jágatsinha pitri-caran haite sasainye bidáy haiyá je je kárjya karilen, tánhate Páthán sainya-madhye mahá bhíti-pracár haila. Kýmár pratijná kariyáchilen, panca sahasra sená laiyá tini Katlu Khánr pancáshat sahasrake Subarnarekhá pár kariyá diben ; jadio e parjyanta tata-dúr krita-kárjya haibár sambhábaná dekháite páren nái, tathápi tini Jákhanábád haite ásiyá duí saptáhe je parjyanta joddhri-patitva-guner paricay diyáchilen, tánhá shraban kariyá Mánsinha kahiyáchilen, “ bujhi ámár kumár haite Rájput námer púrba gaurab punar-uddípta haibe.”

Jagatsinha uttam rúpe jánen, panca sahasra sená laiyá pancáshat sahasrake sammukh sangráme bimukh kará kona rúpei sambhab nahe, baram parájay bá mrityui nishcay. Ataeb sam-mukha-sangrámer ceshtáy ná thákiyá, jáháte sammukha-sangrám ná hay emat prakár rana-pranálí abalamban karilen. Tini nija sámánya-sankhyak sená sarbadá ati gopane lukkáyita rákhiten ; nibir bana-madhye, bá ei pradeshe samudra-tarangabat kotháo nimna kotháo uccaje sakal bhúmi áche tan-madhye emat stháne shibir kariten je, párshva-bartí ucca bhúmi-khanda sakaler antarále,

ati nikaṭ haiteo keha táñhár sená dekhite páita ná. Eirúp gopanabhébe thákiyá, jakhan kotháo svalpa-sankhyak Páthán senár sandhán páiten, takhan taranga-prapáta-bat bege tad-upari sasainye patita haiyá táchá eke-báre nissheskariten. Táñhár bahu-sankhyak car chila; táchá phal mül matsyádir bikretá bá bhikshuk udásín Bráhman baidyádir beshe náná stháne bhraman kariyá, Páthán senár gati-bidhir sandhán ániyá dita. Jagatsinha sambád pábá-mátra, ati sábadháne athaca druta-gati, emat stháne giyá sainya sansthápan kariten, je jena ágantuk Páthán-senár upare sukaushale ebam apúrba-drishtha haiyá ákraman karite páren. Jadi Páthán-sená adhika-sankhyak haita, tabe Jagatsinha táchádigake ákraman karár kona spashta udyam kariten ná; kena ná tini jániten, táchá bartamán abastháy e juddhe parájay haile sakal nashta haibe; takhan kebal Páthán-sená caliyá gele sábadháne táchá pasheáte pasheate giyá táchádiger áháriya drabya, ashva, kámán ityádi apaharan kariyá laiyá caliyá ásiten. Jadi Páthán-sená prabal ná haiyá svalpa-sankhyak haita, tabe jata-kshane sená nija mano-mata sthán parjyanta ná ásita se parjyanta sthirhaiyá gopan stháne thákiten; pare samay bujhiyá, kshudhita byághrer nyáy cítkár shabde dhábamán haiyá hata-bhágya Páthándigake khanda khanda kariyá pheliten. Se abastháy Páthánerá shatrur nikaṭa-sthiti abagata thákita ná; sutarám rana-janya prastut thákita ná. Akasmát shatru-prabáha-mukhe patita haiyá práy biná juddhei prán háráita.

Eirúpe bahutara Páthán-sainya nipát haila. Páthánerá atyanta byatibyasta haila; ebam sammukha-sangráme Jagatsinher saínya binashta karibár janya bishesh sajatna haila. Kintu Jagatsinher saínya kotháy tháke, kona sandhán páwá jáy ná; kebal Jamarúter nyáy Páthán-senár mrityu-kále eka-bár dekhá-diyá mrityukárjya sampádan kariyá antardhán hay. Jagatsinha kaushala-may; tini panca sahasra sená sarbadá ekatra rákhiten ná; kotháy sahasra, kotháy panca-shata, kotháy dvi-shata, kotháy dvi-sahasra, ei rúpe bháge bháge, jakhan jatháy je-rúp shatru-sandhán páiten, takhan sei-rúp pátháiten; kárjya sampádan haile ár tatháy rákhiten ná. Kakhan kon kháne Rájput áche, kon kháne nái, Páthánerá

kichui sthir karite párita ná. Katlu Khánr nikaṭ pratyahai-sená-násher sambád ásita. Práte, madhyáhne, sáyáhne, sakal samaye amangal sambád ásita. Phale, je kárjyei hauk ná, Páṭhán-senár alpa-sankhyáy durga haite nishkránta hawá dussádhya haila. Lúṭh-páṭh eke-báre bandha haila ; sená sakal durga-madhye áshray laila ; adhikantu áhár áharan kará sukaṭhin haiyá uṭhila. Shatru-pírita pradesh eirúp sushásita hawár sambád páiyá Maháráj Mansinha putrake ei patra likhilen,

“ Kula-tilak ! tomá haite rájyádhikár Páṭhán-shúnya haibe jánilám ; ataeb tomár sáhájyártha ár dash sahasra sená páṭháilám.”

Juba-ráj pratyuttar likhilen,

“ Mahárájer jerúp abhipráy ; ár sena áise bhálá ; nacet o shrí-caranáshírbáde e dás panca sahasre Kshatriya-kulocit pratijná-pálan karibek.”

Kumár bíra-made matta haiyá abádhe rana-jay karite lágilén. Shaileshvar ! tomár mandira-madhye je sundarír saral drishtite ei joddhá parábhúta haiyáchilen, se sundaríke sená koláhal madhye ki táñhár eka-bár o mane paře nái ? jadi ná pariýá tháke, tabe Jagatsinha tomári nyáy páshán.

Páshán ki manushya cala guyá Bimaláke jijnásá kari. Juddha-gola-jog thák ; Bimalái ihár madhye saras.

DASHAM PARICCHED.

MANTRANÁR PAR UDJOG.

Je dibas Abhirám Svámí Bimalár prati kruddha haiyá táñháke griha-bahish-krita kariyá den, táhár para-din pradosha-kále Bimalá nija-kakshe basiyá besha-bhúshá karitechilen. Pancatrínshat barshiyár besha-bhúshá ? kenai ná karibe ? bayase ki jauban jay ? jauban jay rúpe ár mane. Jár rúp nái se binshati batsar bayaseo briddhá, jár rúp áche se sakal bayasei jubatí ! jár mane ras nái se cira-kál prabín ; jár ras áche, se cira-kál nabín. Bimalár ájo rúpe sharír ṭal ṭal kariteché, rase man ṭal ṭal kariteché. Bayase áro raser paripák ; páṭhak maháshayer jadi kincit bayas haiyá tháke tabe e kathá abashya svíkár kariben.

Ke Bimalár se támbúla-rága-rakta oshthádhar dekhiyá balibe e jubatí nay ? táchár kajjala-nibir prashasta locaner cakita kaṭáksha dekhiyá ke balibe je e caturbinshatir nyún-bayasí nahe ? ki cakshu ! sudírgha ; ujjal ; cancel ; ábesha-may. Kona kona pragalbha-jaubaná káminír cakshu dékhibá-mátra mano-madhye bodh hay, je ei ramaní darpitá ; e ramaní madana-rasa-lálasá-paripúrná. Bimalár cakshu sei-rúp. Ámi nishcita páthak maháshayke balitechí Bimalá jubatí, sthira-jaubaná balileo balá jáy. Táňbár se campaka-barna tvaker komalatá dekhile ke balibe je, shorashí táňhár apekshá komalá ? Je ekti ati kshudra gucchá alaka-kesh kunchita haiyá karna-múl haite asábadháne kapola-deshe pariyáche, ke dekhiyá balibe, je jubatír kapole jubatír kesh pare nái ? páthak ! anurodh rákha, manash-cakshu unmílita kara ; jekháne basiyá darpana-sam-mukhe Bimalá kesh binyasta kariteche, táchá dekha ; bipul keshagucchá bám kare laiyá, sammukhe rákhiyá je prakáre tácháte ciruní diteche, dekha ; nija jaubana-bháb dekhiyá típi típi je hásiteche táchá dekha ; madhye madhye bína-nindita madhur svare je mridu mridu sangít kariteche, táchá shraban kara ; prabritti hay, káñcali-shúnya bakshas-sthal kála-jayí ki ná dekha. Dekhiyá shuniyá bala, Bimalá apekshá kon nabíná tomár mano-mohiní.

13273.

Bimalá kesh binyasta kariyá kabarí bandhan karilen ná ; prishtadeshe bení lambita karilen. Gandha-bári-sikta rumále mukh parishkár karilen ; gluáb púg karpúr-púrna támbúle punar-bár oshthádhar ranjan karilen ; muktá-bhúshita káñcali laiyá bakshe dilen ; sarbánge kanaka-ratna-bhúshá paridhán karilen ; ábár ki bhábiyá táchár kiyad-anshá parityág karilen ; bicitra káru-karjya-khacita basan parilen ; prabála-shobhita páduká grahan karilen ; ebam subinyasta cikure juba-ráj-datta bahu-múlya muktá-hár ropita karilen.

Bimalá besh kariyá Tilottamár kakshe gaman karilen. Tilottamá dekhibá-mátra bismayápanna hailen ; hásiyá kahilen,

“ E ki Bimal ! e besh kena ? ”

Bimalá kahilen, “ tor se katháy káj ki ? ”

Ti. " Satya bala ná kothá jábe ?"

Bi. " Ámi je kothá o jába, tomáke ke balila ?"

Tilottamá apratibha hailand. Bimalá táñhár lajjá dekhiyá sakarune íshat hásiyá kahilen,

" Ámi anek dúr jába !"

Tilottomár mukh praphulla padmer nyáy harsha-bikasita haila. Mridu-svare jijnásá karilen, " kothá jábe ?"

Biunalá sei-rúp mukh tipiyá hásite hásite kahilen, " ándáz kara ná."

Tilottomá táñhár mukha-páne cáhiyá rahilen.

Bimalá takhan táñhár hasta-dháran kariyá " shuna dekhi " baliyá gabáksher nikaṭ laiyá gelen. Tatháy káne káne kahilen, " ámi Shaileshvara-mandire jába ; tatháy kona rája-putrer sahit sákhát haibe."

Tilottamár sharír románcita haila. Kichui uttar karilen ná.

Bimalá balite lágilen, " Abhirám thákurer sange ámár kathá haiyáchila, thákurer bibecanáy Jagatsinher sahit tomár bibáha haite páre ná. Tomár báp kona mate sammata haiben ná. Táñr sákháte e kathá párije jháňtā láthi ná khái ta bistar."

" Tabe kena ?" Tilottamá adho-badane, asphuṭa-svare prithibí-páne cáhiyá ei dui-ṭi kathá balilen,

" Tabe kena ?"

Bi. " Kena ? ámi rája-putrer nikaṭ svíkár kariyá ásiyáchilám, áj rátre táñhár sahit sákhát kariyá paricay diba. Shudhu paricay páile ki haibe ? ekhan ta paricay dii, tár par táñhár kartabyá-kartabya tini kariben. Raja-putra jadi tomáte anurakta han—"

Tilottamá táñháke ár balite ná diyá mukhe bastra diyá kahilen, " tomár kathá shuniyá lajjá kare ; tumi jekháne icchá sekháne jáo ná kena, ámár kathá káháke balio ná, ár ámár káche káhárao kathá balio ná."

Bimalá punar-bár hásiyá kahilen,

“Tabe e báliká bayase e samudre jháňp dile kena ?”

Tilottamá kahilen, “tui já ! ámi ár tor kona kathá shuniba ná.”

Bi. “Tabe ámi mandire jába ná.”

Ti. “Ámi ki kotháo jete báran karitechí? jekháne icchá sekháne jáo ná.”

Bimalá hásite lágilen ; kahilen, “tabe ámi jáiba ná.

Tilottamá punaráy adho-mukhí haiyá kahilen, “jáo.”

Bimalá ábár hásite lágilen. Kiyat-kshan pare kahilen, “ámi calilám ; ámi jata-kshan ná ási, tata-kshan nidrá gaman kario ná.”

Tilottamáo íshat hásilen ; se hásir artha ei je “nidrá ásibe kena ?” Bimalá táhá bujhite párlen. Gamana-kálín Bimalá ek hásta Tilottamár ansa-deshe nyasta kariyá apar haste táňhár cibuk grahan karilen; ebam kiyat-kskan táňhár sarala-prema-pabitra mukha-prati drishti kariyá sasnehe cumban karilen ; Tilottamá dekhite páilen jakhan Bimalá caliyá ján takhan táňhár cakshe ek bindu bári rahiyáche.

Kaksha-dváre Ásmáni ásiyá Bimaláke kahila, “kartá tomáke dákitechén.”

. Tilottamá shunite páiyá ásiyá káne káne kahilen, “besh tyág kariyá jáo.”

Bimalá kahilen “bhay nái.”

Bimalá Bírendrasinher shayana-kakshe gelen. Tatháy Bírendra-sinha shayan kariyá rahiyáchen ; ek dásí pada-sebá anye byajan karitechila. Pálanger nikat upasthit haiyá Bimalá kahilen,

“Amár prati ki ájná ?”

Bírendrasinha mastakottolan kariyá camat-krita hailen ; balilen, “Bimalá tumi kármántare jáibe ná ki ?”

Bimalá kahilen, “ájná háň ? amár prati ki ájná chila ?”

Bí. "Tilottamá keman áche? sharíre asukh chila, bhála haiyáche?"

Bi. "Bhála haiyáche."

Bí. "Tumi ámáke kshanek byajan kara, Āsmáni Tilottamáke ámár nikat dákiyá ánuk."

Byajana-káriní dásí byajan rákhiyá gela.

Bimalá Āsmánike báhire dáñráite ingit karilen. Bírendra apará dásíke kahilen,

"Lachmani, tui ámár janya pán taiyár kariyá án." Pada-sebá-káriní caliyá gela.

Bí. "Bimalá, tomár áj e besh kena?"

Bi. "Ámár prayojan áche."

Bí. "Ki prayojan áche ámi shuniba."

Bi. "Tabe shunun" balite balite Bimalá manmatha-shajyá-rúpí cakshur-dvaye Bírendrer prati drishti-pát karite lagilen, "tabe shunun, ámi dusheáriní; ekhan abhisáre gaman kariba."

Ei balyái Bimalá bege prasthán karila.

EKÁDASH PARICCHED.

ĀSMĀNIR DAUTYA.

Edike Bimalár ingita-mata Āsmáni griher báhire ásiyá pratíkshá karitechila. Bimalá ásiyá táháke kahilen,

"Āsmán, tomár sange kona bishesh gopaníya kathá áche."

Āsmáni kahila, "besh bhúshá dekhiyá ámio bhábite chilám áj ki ektá kánda."

Bimalá kahilen, "ámi áj kona prayojane adhik dúr jáiba. E rátre ekákiní jáite páriba ná; tumi chárá ár káhákeo bishvás kariyá sange laite páriba ná; tomáke ámár sange jáite haibe."

Āsmáni jijnásá karila, “ kothá jábe ?”

Bimalá kahilen, “ Āsmáni, tumi ta sekale eta· kathá jijnásá karite ná ?”

Āsmáni kichu apratibh haiya kahila, “tabe tumi ekṭu apekshá kara, ámi katak-gulá káj sáriyá ási.”

Bimalá kahilen, “ ár ekṭá kathá áche ; mane kara, jadi tomár sange áj se káler kona loker dekhá hay, tabe ki tomáke cinite páribe ?”

Āsmáni bismítá haiyá kahila, “ se ki ? ”

Bimalá kahilen “ mane kara, jadi kumár Jagatsinher sahit dekhá hay ?”

Āsmáni anek kshan nírab thákiyá gada-gada-svare kahila, “ eman din ki habe ?”

Bimalá kahilen, “ haiteo páre.”

Āsmáni kahila, “ kumár cinite páriben bai ki.”

Bimalá kahilen, “ tabe tomár jáwá haibe ná, ár káháke laiyá jái,—ekáo ta jáite pári ná.”

Āsmáni kahila, “ kumár dekhiba mane barai sádh haiteche.”

Bimalá kahilen, “ maner sádh mane mane thák ; ekhan ámi ki kari ?”

Bimalá cintá karite kágilen. Āsmáni akasmát mukhe kápar diyá hásite lagila. Bimalá kahilen, “ mar ! ápaná-ápani hese hese maris kena ?”

Āsmáni kahila, “ mane mane bhábitechilám, bali ámár sonár cáñú Diggajke tomár sange pátháile ki hay ?”

Bimalá hásiyá ulláse kahilen, “ sei kathái bhála ; Rasikdáskei sange laiba.”

Āsmáni bismita haiyá kahila, “ se ki, ámi je támáshá karite-chilám ?”

Bimalá kahilen, “támáshá ná, boká bámunke ámár abishvás nái. Andher din rátri nái, o ta kichui bujhite páribe ná, sutarám oke abishvás nái. Tabe, báman jete cábe ná.”

Ásmáni hásiyá kahila, “se bhár ámár; ámi táchake sange kariyá niyá ásitechi, tumi pháṭaker sammukhe ek-ṭu apekshá kario.”

Ei baliyá Ásmáni hásite hásite durga-madhyastha ekṭi kshudra kuṭírbhimukhe calila.

Abhirám Svámír shishya Gajapati Bidyádiggaj itipúrbei páṭhak maháshayer nikat eka-bár paricita haiyáchen. Je hetute Bimalá tárhár Rasikdás Svámí nám rákhiyáchilen, taháo páṭhak maháshay abagata áchen. Sei mahápurush ei kuṭírer adhikári. Diggaj maháshay daирghe práy sáre páñc hát haiben, prasthe bara jor ádh hát tin poá. Pá dui-kháni káñkál haite máti-parjyanta māpile caudda poá cárí hát haibek ; prasthe ralá káshther parimán. Barna dawáter káli ; bodh hay agni káshtha-bhrame pá dui kháni bhakshan karite basiyáchilen kichu-mátra ras ná páiyá arddhek angár kariyá pheliyá giyáchen. Diggaj maháshay adhik daирghya-bashatah ekṭu ekṭu kuňjo. Abayaber madhye násiká prabal, sharírer mánsábháb sei-khánei sanshodhan haiyáche. Mátháti behará-kámána, kámána cul guli jáhá áche, táhá choṭa choṭa ; ábár hát dile súc phuṭe, árka-phalár ghaṭáta jáñkala raqam.

Gajapati Bidyádiggaj upádhi sádh kariyá pán nái, buddhi kháná ati tíkshna. Bálya-kále catush-páṭhíte byákaran árambha kariyáchilen ; sáre sát máse “saharnerghah” lakshanaṭi byákhya shuddha mukhastha hay. Bhattácárjya maháshayer anugrahe ár dash janer gole hari-bole pancadash batsar páṭh kariyá shabda-kánda shesh karilen. Pare anya kánda árambha karibár púrbe adhyápak bhábilen, dekhi dekhi kánda-khánái ki ?” shishyake jijnásá karilen, “bala dekhi bápu ráma shabder uttar am karile ki hay ?” Chátra anek bhábiyá uttar karilen, “rámambha.” Adhyápak kahilen, bápu tomár bidyá haiyáche ; tumi ekshane grihe jáo ; tomár ekhánkár páṭh sáṅga haiyáche ; ámár ár bidyá nái je tomáke dán kari.”

Gajapati ati sáhankára-citta haiyá kahilen, “ámár ek nibedan—ámár upádhi ?”

Adhyápak kahilen, “bápu tumi je bidyá upárjan kariyácha tomár nútan upádhi ábashyak, tumi Bidyádiggaj upádhi grahan kara.”

Diggaj hrishta citte guru-pade pranám kariyá grihe calilen.

Grihe ásiyá Diggaj pánđit mane bháben je byákaranádite ta krita-bidya hailám ; ekshane kincit smriti páth kará ábashyak, shuniyáchi Abhiram Svámí baṛa pandít, tini byatíta ámáke shikshá dey emat lok ár nái, ataeb táñhár nikate guyá kichu smriti shikshá kará ucit. Ei sthir kariyá Diggaj durga-madhye adhishthán karilen. Abhirám Svámí anekke shikshá diten ; káháro prati birati chila ná. Diggaj kichu shikhuk bá ná shikhuk, Abhirám Svamí táháke páth diten.

Gajapati ṭhákur kebal baiyákaran ár smárta nahen ; ekṭu álankárik, ekṭu ekṭu rasik, “ghrita-bhánda” táhár paricayer sthal. Táñhár rasikatár árambartá kichu Ásmánir prati gurutara haita ; táhár kichu gúrha tátparjyo chila. Gajapati mane kariten ámár tulya byaktir Bhárate kebal lılá karite ásá ; ei ámár Shri-Brindában ; Ásmáni ámár Rádhiká. Ásmánio rasiká ; madana-mohan páiyá bánar poshár sádh miṭaiyá laita. Bimaláo sandhán páiyá kakhana kakhanao bánar nácaite jáiten ; Diggaj mane kariten “ei ámár Candrábalí juṭiyáche ; ná habe kena? je “ghrita-bhánda” jháriyáchi ; bhágye Bimalá jáne ná, oṭṭi ámár shoná kathá.”

Aj Mádhaber kapále baṛa ánanda ; Brikabhánu-sutá kunja-kuṭíre ásiteche.

DVÁDASH PARICCHED.

ÁSMÁNIR ABHISÁR.

Diggaj Gajapatir mano-mohiní Ásmáni kirúp rúpa-batí jánite páthak maháshayer kautúhal janmiyáche sandeha nái. Ataeb táñhár sádh puráiba. Kintu strí-loker rúpa-barnaná bishaye grantha-kára-gane je paddhati abalamban kariyá tháken, ámár sadrisha akin-can janer tat-paddhati-bahir-bhúta [hawá ati dhrishtatár bishay. Ataeb prathame mangalácaran kará kartabya.

He Bágdebi ! he kamalásane ! sharad-indu-nibhánane ! amala-kamala-dala-nindita-carana-bhakta-jana-batsale ! ámáke sei carana-kamaler cháyá dán kara ; ámi Ásmánir rúpa-barnaná kariba. He arabindánana-sundarí-kula-garba-kharba-kárini ! he bishál-rasála-dírgha-samása-sankula-srishti-kárini ! eka-bár pada-nakher eka-párshve sthán dáo, ámi rúpa-barnaná kariba. He pandita-kulepsita payapprásabini ! he mürkha-jana-prati kvacit-kripá-kárini ! he adhama-tárini, he anguli-kandúyana-bishama-bikára-samutpádini, he Baṭa-talá-bidyá-pradípa-taila-pradáyini ! ámár buddhir pradíp eka-bár ujjval kariyá diyá jáo. Má ! tomár dui rúp, je rúpe tumi Kálidáske barapradá haiyáchile, je prakritir prabhábe Raghubansha, Kumára-sambhab, Meghadút, Shakuntalá janmiyáchila, je prakritir dhyán kariyá Bálmíki Rámáyan, Bhababhúti Málatí Mádhab, Bhárábi Kirátárjuníya racaná kariyáchilen, se-rúpe ámár skandhe árohan kariyá pírá janmáio ná ; je múrti bhábiyá Shríharsha Naishadh likhiyáchilen, je prakriti-prasáde Bháratcandra Bidyár apúrba rúpa-barnaná kariyá Banga-desher mano-mohan kariyáchen, jáhár prasáde Dásharathi-Ráyer janma, je múrtite ájio Baṭa-talá álo kariteche, sei múrtite eka-bár ámár skandhe ábirbhúta hao, ámi Ásmánir rúp barnaná kari.

Ásmánir benír shobhá phaninír nyáy, phaniní sei tápe, mane bhábila jadi benír káche parásthá hailám, tabe ár e deha loker káche láiyá beráibár prayojanṭá ki ? ámi garte jái. Ei bhábiyá sáp garter bhitar gelen. Brahmá dekhilen pramád ; sáp, garte gelen, mánush danshan kare ke ; ei bhábiyá tini sápke lyáj dhariyá

tániyá báhir karilen, sáp báhire ásiyá, ábár mukh dekháite haila, ei kshobhe máthá kuṭite lágila; máthá kuṭite kuṭite máthá ceptá haiyá gela, sei abadhi sáper phaná haiyáche. Ásmánir mukha-candra adhik sundar, sutaram candra-deb uday haite ná páriyá Brahmár nikat nálish karilen. Brahmá kahilen bhay nái, tumi giyá uday hao, áji haite strí-lokdiger mukh ábrita haibek, sei abadhi ghomtár sríshти. Nayan du-tí jena khanjan, páche pákhí dáná báhir kariyá uryá paláy ei janya Bidhátá pallaba-rúp piñjarár kabát kariyá diyáchen. Násiká Garurér násár nyáy mahá bishál; dekhiyá Garur áshankáy brikshárohan karila, sei abadhi pakshí-kul brikshher uparei tháke. Káranántare dárimba Banga-desh cháriyá Pátná ancale paláiyá rahilen; ár hastí kumbha laiyá Brahma-deshe páláilen; báqi chilen Dhabalgiri, tini dekhilen je, ámár curá katai báucca, árái krosh bai ta nay, e curá anyún tin krosh haibek; ei bhábite bhábite Dhabalgirir máthá garm haiyá uṭhila; baraf dhálite lágilen, tini sei abadhi mátháy baraf diyá basiyá áchen. Ityádi ityádi.

Kapáler likhana-doshe Ásmáni bidhabá. Ásmáni Diggajer kuṭíre ásiyá dekhila, je kutírer dvár ruddha; bhitare pradíp ivali-teche. Dákilen—“o ṭhákur !”

Keha uttar dila ná.

“Bali o Goňsáñi !”

Uttar nái.

“Mar ! biṭle ki kariteche ? o Rasikdás prabhu !”

Uttar nái.

Ásmáni kuṭírer dvárer chidra diyá uki máriyá dekhila, Bráhman áháre basiyáche, sei janya kathá nái; kathá kahile Bráhmaner áhár hay ná. Ásmáni bhábila, ihár ábár nishthá; dekhi dekhi kathá kahiyá ábár kháy ki ná.

“Bali o Rasikdás !”

Uttar nái.

“ O Rasaraj !”

Uttar. “ Hum !”

“ Báman bhát gále kariyá uttar diyáche, o ta kathá halo ná”
ei bhábhiyá Āsmáni kahila,

“ O Rasamánik !”

Uttar. “ Hum”

A. “ Bali kathái kao ná, kheo er pare.”

Uttar. “ Hu—u—um !”

A. “ Baṭe, báman haiyá ei káj—áji Svámí thákurke bale deba,
gharer bhitare ke o ?”

Bráhman sashanka-citte shúnya gherer catur-dik niríkshan
karite lágila. Keha nái dekhiyá punar-bár áhár karite lágila.

Āsmáni ábár kahila,

“ O ki, ábár kháo je ? Kathá kahiyá ábár kháo ?”

Di. “ Kai kakhan kathá kahilám ?”

jvali sundari Āsmáni khil khil kariyá hásiyá uṭhila. “ Ei ta kahile.”
“ Baṭe, baṭe, baṭe, tabe, ár kháwá haila ná.”
utsrishti “ Hán ta ; uṭhe ámáy dvár khuliyá dáo.”

Āsmáni chidra haite dekhitechila Bráhman jathárthai anna
tyág kariyá uṭhe. Kahila,

“ Ná, ná, o kayati bhát kháiyá uṭhio.”

Di. “ Ná, ár kháwá haibe ná, kathá kahiyáchi.”

A. “ Se ki ? ná kháo ta ámár máthá kháo.”

Di. “ Rádhe Mádhav ! kathá kahile ki ár áhár karite ácher.”

A. “ Baṭe, tabe ámi calilám ; tomárá sange ámár anek māner
kathá chila, kichui balá haila ná. Ámi calilám.”

D. "Ná, ná, Ásmán ! tumi rág kario ná ; ámi ei kháitechí."

Bráhman ábár kháite lágila ; duí tin grás áhár karibá-mátra Ásmáni kahila,

"Uṭha, haiyáche ; dvár khola."

Di. "Ei kaṭá bhát khái."

A. "E je peṭ ár bhare ná ; uṭha, nahile kathá kahiyá bhát kháiyácha, baliyá diba."

Di. "Áh náo ; ei uṭhilám."

Bráhman ati kshunna-mane anna tyág kariyá gandúsh kariyá uṭhiyá dvár khuliyá dila.

TRAYODASH PARICCHED.

ÁSMÁNIR PREM.

Dvár khulile Ásmáni grihe prabesh karibá-mátra Dig-gajer hrid-bodh haila, je pranayiní ásiyáchen, iňhár saras abhyarthaná kará cái ; ataeb hasta ándolan kariyá kahilen,

"Oň áyáhi barade debi !"

Ásmáni kahila, "eṭi je bára saras kabitá, kothá páile ?"

Di. "Tomár janye eṭi ájracaná kariyá rákhiyáchi."

A. "Sádh kariyá ki tomáy rasik-ráj baleche."

Di. "Rasikah kaushiko básaḥ—sundari ! tumi baisa ; ámi hasta-prakshálan kari."

Ásmáni mane mane karila, "álop-peye ! tumi hát dhobe ? ámi tomáke ai eňto ábár kháwába."

Prakáshye kahila, "se ki, hát dho o je, bhát kháo ná."

Gajapati kahilen, "ki kathá, bhojan kariyá uṭhiyáchi, ábár bhát khába kirúpe."

A. "Kena, tomár bhát rahiyáche je, upabás karibe?"

Diggaj kichu kshunna haiyá kahilen, "ki kari, tumi tárátári karile." Ei baliyá satrishna-nayane anna-páne drishti-pát karite lágilen.

Ásmáni kahila, "tabe ábár kháite haibe."

Di. "Rádhe Mádhav! gandúsh kariyáchi, gátrotthán kariyáchi, ábár kháiba?"

A. "Háň, kháibe bai ki. Ámári utsrishta kháibe. Ei baliyá Ásmáni bhojana-pátra haite ek grás anna laiyá ápani kháila."

Bráhman abák haiyá rahilen.

Ásmáni utsrishta anna bhojana-pátre rákhiyá kahila, "kháo."

Bráhmaner báñ-nishpatti nái.

A. "Kháo, shona, káhákeo ámi baliba ná je tumi ámár. utsrishta kháiyácha. Keha ná jánite párile dosh ki?"

Di. "Táo ki hay?"

Kintu Diggajer udara-madhye agni-deb pracanḍa jváláy jvalitechilen. Diggaj mane mane karitechila je Ásmáni jeman sundarí hauk ná kena, prithibí iháke grás karun, ámi gopane ihár utsrishtábashesh bhojan kariyá dahiyan udar shítal kari.

Ásmáni bháb bujhiyá balila je, "kháo ná kháo eka-bár páter káche baso."

Di. "Kena, tāte ki haibe."

A. "Ámár sádh. Tumi ámár ekṭá sádh puráite pára ná?"

Diggaj balilen, "shudhu páter káche basite ki? táchate kona dosh nái. Tomár kathá rákhilám." Ei baliyá Diggaj pandit, Ásmánir katháy, páter káche giyá basilen. Udare kshudhá, kole anna, athaca kháite páritechén ná—Diggajer cakshe jal ásila.

Ásmáni balila, “ shúdrer utsrishta bráhmane chunle ki hay ? ”

Pandit balilen, “ náite hay.”

A. “ Tumi ámáy kemap bhála-bása áj bujhiyá paryá tabe ámi jába. Tumi ámár katháy ei rátre náite pára ? ”

Diggaj maháshay, kshudra cakshu rase arddha mudrita kariyá dírgha násiká báñkáiyá, madhur hási, ákarna hásiyá balilen, “ tár kathá ki ? ekhanai náite pári.”

Ásmáni balila, “ ámár icchá haiyáche, tomár páte prasád páiba. Tumi ápan hárte ámáke duiji bhát mákhijá dáo.”

Diggaj balila, “ tár áshearjya ki ? snánei shuci.” Ei baliyá u'srishtábashesh ekatrita kariyá mákhite lágila.

Ásmáni balila je, “ ámi ekti upakathá bali shuna. Jata-kshan ámi upakathá baliba, tata-kshan tumi bhát mákhibe, nahile ámi kháiba ná.”

Di. “ Acchá.”

Ásmáni, ek Rájá ár táhár duyo shuyo dui ránir galpa árambha kárila. Diggaj háñ kariyá táhár mukh-páne cáhiyá shunite lágila—ár bhát mákhite lágila.

Shunite shunite Diggajer man Ásmánir galpe dubiyá gela—Ásmánir hási cáhani o nather májh-kháne átkáiyá rahila. Bhát mákhá bandha haila—páte hát lágiyá rahila—kintu kshudhár játanátá áche. Jakhan Ásmánir, galpa bára jamiyá ásila—Diggajer man táháte bárai nibishta haila—takhan Diggajer hát bishvása-ghátakatá karila. Pátrastha hát nikáta-stha mákhá bháter grás tuliyá, cupi cupi Diggajer mukhe layiá gela. Mukh háñ kariyá táhá grahan karila. Danta, biná ápattite, táhá carban karite árambha karila. Rasáná, táhá galádhakkaran karáila. Niríha Diggajer kona sár chila ná. Dekhiyá Ásmáni khil khil kariyá hásiyá úthila. Balila, “ tabe re bitle—ámár eñto náki khábine ? ”

Takhan Diggajer cetan haila. Tárátári ár ek grás mukhe diyá gilité gilité eñto hárte Ásmánir páye jaráiyá parila. Carban karite karite káñdiyá balila, “ ámáy rákha, Ásmán káháke balio ná.”

CATURDASH PARICCHED.

DIGGAJ HARAN.

Eman samay Bimalá ásiyá báhir haite dvár nárlila. Bimalá dvára-párshva haite alakshye sakal dekhitechila. Dvárer shabda shuniyá Diggajer mukh shukáila. Ásmáni balila, “ki sarba-násh, Bimalá ásiteche—luko o luko o.”

Diggaj thákur káñdiyá kahila, “kotháy lukáiba?”

Ásmáni balila, “ai andhakár kone ektá kele hánri mátháy diyá baso guyá—andhakáre tháor páibe ná. Diggaj táchái karite gela—Ásmánir buddhir tikshnatáy bismita haila. Durbhágya-bashatah tárátrárite bráhman ektá ar̄har dáler hánri páriyá mátháy dila—táhate ádh hánri rándhá ar̄har dál chila—Diggaj jeman hánri ultáiyá mátháy diben, amani mastak haite ar̄har dáler shatadhárá bahila—tiki diyá ar̄har-dáler srot námila—skandha, baksha, prishtha, o báhu haite ar̄har-dáler dhárá, parbat haite bhú-talagáminí nadí sakaler nyáy tarange tarange námite lágila, ucca násiká ar̄hayer prasrabana-bishishta girishringer nyáy shobhá páite lágila. Ei samaye Bimalá griha-prabesh kariyá Diggajer shobhá-ráshi sandarshan karite lágilen. Diggaj Bimaláke dekhiyá káñdiyá ut̄hila. Dekhiyá Bimalár dayá haila. Bimalá balilen káñdio ná. Tumi jadi ei abashishta bhátguli kháo, tabe ámará káháro sákháte e sakal kathá baliba ná.”

Bráhman takhan praphulla haila; praphulla badane punashca áháre basila—icchá anger ar̄har-dáli tukuo muchiyá lay, kintu táhá párla ná, kimbá sáhas karila ná. Ásmánir janya je bhát mákhiyáchila, táhá kháila. Binashtha ar̄harer janya anek paritáp karila. Áhár samápanánte Ásmáni táháke snán karáila. Pare bráhman sthir haile Bimalá kahilen, “rasik! ektá bara bhári kathá áche.”

Rasik kahilen “ki?”

Bi. “Tumi ámáder bhála-bása?”

Di. "Bási ne?"

Bi. "Dui-jankei?"

Di. "Dui-jankei."

Bi. "Já bali tá páribe?"

Di. "Páriba ná?"

Bi. "Ekhani?"

Di. "Ekhani."

Bi. "Ei dande?"

Di. "Ei dande."

Bi. "Ámará dujane kena esechi jána?"

Di. "Ná."

Ásmáni kahila, "ámará tomár sange paláiyá jába."

Bráhman abák haiyá hán̄ kariyá rahilen. Bimalá kashte ucca
hási sambaran karilen. Kahilen,

"Kathá kao ná je?"

"Ayáñ ayáñ ayáñ, tá tá tá tá"—báñ-nishpatti haiyá uthila ná.

Ásmáni kahila, "tabe ki páribe ná?"

"Ayáñ ayáñ ayáñ, tá tá—Svámí thákurke baliyá ási."

Bimalá kahilen, "Svámí thákurke ábár balbe ki? eki tomár
mátri-shráddha upaṣhit je Svámí thákurer káche byabasthá nite
jábe?"

Di. "Ná ná, tá jába ná; tá kabe jete habe?"

Bi. "Kabe? ekhani cala, dekhitechá ná galaná-patra laiyá
báhir haiyáchi."

Di. "Ekhanai?"

Bi. "Ekhanai ná ta ki? nahile bala ámará anya-loker tálásh
kari."

Gajapati ár thákite párlen ná, balilen, “ cala jáitech.”

Bimalá balilen, “ dochoṭ lao.”

Diggaj námábalí gáye dilen. Bimalá agre, bráhma pascáte játrá karen, emat samaye Diggaj balilen,

“ Sundari ! ”

Bi. “ Ki ? ”

Di. “ Ábár ásibe kabe ? ”

“ Ásibe ki ábár ? eke-báre calilám.”

Hásite Diggajer mukh harsha-paripúrna haila. Balilen,

“ Taijas patra rahila je.”

Bi. “ O sab tomáy kine diba ? ”

Bráhma kichu kshunna hailen ; ki karen, strí-lokerá mane karibe ámáder bhála báse ná, abhába-pakshe balilen,

“ Khungí-puthi ? ”

Bimalá balilen, “ shíghra lao.”

Bidyádiggajer sabe dukháni puthi,—byákaran ár eka-kháni smriti. Byákarana-kháni haste laiyá balilen, “ ekhánite kájai bá ki, eta ámár kanṭhe áche.” Ei baliyá kebal smriti-kháni khungír madhye lailen. Durgá Shrihari baliyá Bimalá o Ásmáni sahit játrá karilen.

Ásmáni kahila, “ tomará águ hao, ámi pashcát jáitech.”

Ei baliyá Ásmáni grihe gela, Bimalá o Gajapati ekatre calilen. Andakáre ubhaye alakshya thákiyá durga-dvárer báhir hailen. Kiyad-dúr gam kariyá Diggaj kahilen,

“ Kai Ásmáni ásila ná ? ”

Bimalá kahilen, “ se bujhi ásite párla ná. Ábár téke kena.”

Rasikráj nírab haiyá rahilen. Kshanek pare nisshvás tyág kariyá kahilen, “ taijas patra.”

PANCADASH PARICCHED.

DIGGAJER SÁHAS.

Bimalá druta-páda-bikshepe shíghra Gar Mándáran grám pashcát karilen. Nishá atyanta andhakár, nakshatráloke sábadháne calite lágilen. Prántara-pathé prabesh kariyá Bimalá kincit shankánvitá hailen; samabhíbyáhárí nisshabde pashcát ásitechen, bákyá-byay nái. Eman samaye manushyer kantha-svar shunile kichu sáhas hay, shunite iccháo kare. Ei-janya Bimalá Gajapatike jijnásá karilen,

“Rasik ratan ki bhábitechha?”

Rasik ratan balilen, “bali taijas-patra gulá.” Bimalá uttar ná diyá mukhe kápaṛ diyá hásite lágilen.

Kshanek kál pare, Bimalá ábár kathá kahilen, “Diggaj, tumi bhúter bhay kara?”

“Rám ! Rám ! Rám ! Rám nám bala,” baliyá Diggaj Bimalár pasheáte dui hát sariyá ásilen.

Eke páy ár cagy, Bimalá kahilen,

“E pathé bára bhúter daurátmya.” Diggaj ásiyá Bimalár ancal dharilen. Bimalá balite lágilen,

“Amárá se din Shaileshvarer pújá diyá ásitechilám, pather madhye baṭa-taláy dekhi je ek bikaṭákár múrti.”

Ancaler tá̄ṇanáy Bimalá jánite páriilen je, bráhman thaṭáhari káñpítēche, bujhilen je ár adhik bárá-báṛi karile bráhmaner gati-shakti rahit haibe. Ataeb kshánta haiyá kahilen,

“Rasikdás ! tumi gáite jána ?”

Rasik purush ke kotháy sangíte apaṭu ? Diggaj balilen, “jáni bai ki ?”

Bimalá balilen, “ekṭí gít gáo dekhi.”

Diggaj árambha karilen,

“ E hum—u, hum—sai ki kshane dekhilám

Shyáme kadamberi dále—”

Pather dháre ektá gábhí shayan kariyá romantha karitechila,
alaukik shabda shuniyá bege paláyan karila.

Rasiker gít calite lágila.

“ Sei din purila kapál mor—

Káli dilám kule.

Mátháy cúrá háte báñshí ; kathá kay hási hási ;

Bale o gwálá másí—kalasí diba phele.”

Diggajer ár gán haila ná ; haṭhát táňhár shrabanendriya eke-báre
mugdha haiyá gela ; amritamay, mánasonmád-kar, apsará-hasta-
sthita bína-shabda-bat madhur sangít táňhár karna-kuhare prabesh
karila. Bimalá niye púrna-svare sangít árambha kariyáchilen.

Nistabdha prántara-madhye naisha gagan byápiyá sei sapta-
svara-paripúrna dhvani ut्थite lágila. Shítal naidágha pabane
dhvani árohan kariyá calila.

Diggaj nisshvás rahita kariyá shunite lágilen. Jakhan Bimalá
samápta karilen, takhan Gajapati kahilen “ ábár.”

Bi. “ Ábár ki ?”

Di. “ Ábár ektí gáo.”

Bi. “ Ki gáiba ?”

Di. “ Ektí Bángálá gáo.”

●“ Gáitechí ” balyá Bimalá punar-bár sangít árambha karilen.

Gít gáite gáite Bimalá jánite párlen, je táňhár ancale bisham
tán pariyáche ; pashcát phiriyá dekhilen, Gajapati eke-báre táňhár
páyer upar ásiyá pariyáchen, prána-pane táňhár ancal dhariyáchen.
Bimalá bismayápanná haiyá kahilen,

“ Ki haiyáche ? ábár bhút ná ki ?”

Bráhmaner bákyá sare ná, kebal anguli-nirdesh kariyá dekháilen,

“Ai!”

Bimalá nistabdha haiyá sei-dike niríkshan karite lágilen. Ghana ghana prabal nisshvása-shabda táñhár karna-kuhare prabesh karila, ebam nirdishta dike patha-párshve ektá padártha dekhite páilen.

Sáhase nirbhar kariyá nikaṭe guyá Bimalá dekhilen, ektá sugaṭhan susajjí-bhúta ashva mrityu-játanáy pariyá nisshvás tyág kariteche.

Bimalá patha-báhan karite lágilen. Susajjí-bhúta sainik ashva pathi-madhye mumúrshu abastháy dekhiyá tini cintá-magná hailen. Anek kshan kathá kahilen ná. Práy arddha krosh atibáhita karile, Gajapati ábár táñhár auncal dhariyá tánílen.

Bimalá balilen, “ki?”

Gajapati ekṭi dravya laiyá dekháilen. Bimalá dekhiyá balilen, “e sipáhir págrí.” Bimalá ‘punar-bár cintáy magná hailen, ápaná ápani kahite lágilen, “jári ghorá tárí págrí! ná, e ta padátiker págrí.”

‘Kiyat-kshan pare candroday haila. Bimalá adhikatara ananya-maná hailen. Anek ksban pare Gajapati sáhas kariyá ijnásá karilen, “sundari, ár kathá kaha ná je?”

Bimalá kahilen, “pathe kichu cihna dekhitechá?”

Gajapati bishesh manojoger sahit path niríkshan kariyá dekhiyá kahilen,

“Dekhitechí, anek ghorár páyer cihna.”

Bi. “Buddhi-mán—kichu bujhite párlí?”

Di. “Ná.”

Bi. “Okháne mará ghorá, sekháne sipáhir págrí, e kháne eta ghorár páyer cihna, ete kichu bujhite párlí ná?—kárei bá bali!”

Di. “Ki?”

Bi. Ekhani bahutara sená ei pathe guyáche.

Gajapati bhíta haiyá kahilen, “ tabe ekṭu áste háňṭa ; tárá khub águ haiyá ják.”

Bimalá hásya kariyá kahilen, “ mürkha, Táhárá águ haibe ki ? kon dike ghorár khurer sammukh, dekhitechá ná ? e sená Gar Mándárane guyáche,” baliyá Bimalá bimarsha haiyá rahilen.

Acirát Shaileshvarer mandirer dhabal shrí nikāṭe dekhite páilen. Bimalá bhábilen, je, rája-putra sahit bráhmaner sáksháter kona prayojan nái ; baram tábáte anishta áche. Ataeb ki prakáre tábáke bidáy diben, cintá karitechilen. Gajapati níjei tábár súcaná kariyá dilen.

Bráhman punar-bár Bimalár prishther nikāṭ ásiyá ancal dhariyáchen ; Bimalá jijnásá karilen.

“ Ábár ki ? ”

Bráhman asphuṭa-svare kahilen, “ se kata dúr ? ”

Bi. “ Ki kata dúr ? ”

Di. “ Sei baṭ gách ? ”

Bi. “ Kon baṭ gách ? ”

Di. “ Jekháne tomará se din dekhechile ? ”

Bi. “ Ki dekhechilám ? ”

Di. “ Rátri-kále nám karite nái.”

Bimalá bujhite páriyá sujog páilen.

Gambhír svare balilen “ ih ! ”

Bráhman adhikatára bhíta haiyá kahilen “ ki gá ? ”

Bimalá asphuṭa svare, Shaileshvara-nikāṭastha baṭa-briksher prati anguli nirdesh kariyá kahilen,

“ Se ai baṭ talá.”

Diggaj ár nařilen ná ; calat-shakti-rahit, ashvattha patrer nyáy káňpite lágilen.

Bimalá balilen, “áisa.”

Bráhman káňpite káňpite kahilen, “ámi ár jáite páriba ná.”

Bimalá kahilen, “ámáro bhay kariteche.”

Bráhman ei shuniyá ek pá phiráiyá paláyanodyata hailand.

Bimalá briksha-páne drishti kariyá dekhilen, briksha-múle ektá dhabalákár ki pádártha rahiyáche. Tini jániten je briksha-múle Shaileshvarer sháňř shuiyá tháke ; kintu Gajapatike kahilen,

“Gajapati ! ishta-deber nám japa; briksha-múle ki dekhitecha ?”

“Ogo—bábá go—” baliyái Diggaj eke-báre campaṭ. Dírgha dírgha caran—tilárrdha madhye arddha krosh pár haiyá gelen.

Bimalá Gajapatir svabháb jániten, ataeb besh bujhite párilen je, tini eke-báre durga-dváre guyá upasthit haiben. Bimalá takhan nisheinta haiyá mandirábhimukhe calilen.

Bimalá sakal dik bhábiyá ásiyáchilen, kebal eka-dik bhábiyá áisen nái ;

Rája-putra mandire ásiyáchen ki ?

Mane ei-rúp sandeha janmile Bimalár bisham klesh haila. Mane kariyá dekhilen je, rája-putra ásár kathá nisheet kichui balen nái ; kebal baliyáchilen je, “ei kháne ámár sákshát páibe, ekháne ná dekhá pão tabe sákshát haila ná.” Tabé ta ná ásáro sambhábaná.

Jadi ná ásiyá tháken tabe eta klesh brithá haila. Bimalá bishanna haiyá ápaná ápani kahite lágilen, “e kathá áge kena bhábi nái ? bráhmankei bá kena táráilám ? ekákjíne rátre ki prakáre phiriyá jáiba ! Shaileshvar tomár icchá.”

Baṭa-briksha tal diyá Shaileshvara-mandire uṭhite hay. Bimalá briksha-tal diyá jáite dekhilen je tatháy shanda nái ; briksha-múle je dhabal padártha dekhiyáchilen táhá ár tatháy nái.

Bimalá kincit bismita hailand ; shanda kotháo uṭhiyá gele prántara-madhye dekhá jáita.

Bimalá briksha-múler prati bishesh drishti-pát karilen ; bodh haila jena briksher pasheád-dikastha kona manushyer dhabal pari-echader ansha-mátra dekhite páilen. Bimalá áro bhíta hailand, sátišhay cancala-pade mandirábhimukhe calilen ; lampha diyá mandirer sopánábalí árohan karilen ; sabale kabát kara-tárita karilen.

Kabát bandha.

Bhitar haite gambhír svare prashna hailand, “ ke ? ”

Shúnya mandira-madhye haite gambhír svare pratidhvani hailand, “ ke ? ”

Bimalá prána-pane sáhase bhar kariyá kahilen,

“ Patha-shránta strí-lok.”

Kabát mukta hailand.

Dekhilen mandira-madhye pradíp jvaliteche, sammukhe kripána-kosh haste ek dírghákár purush dandáyamán.

Bimalá dekhiyá cinilen ; kumár Jagatsinha.

SHORASHI PARICCHED.

SHAILESHVAR SÁKSHÁT.

Bimalá mandira-madhye prabesh kariyá prathame basiyá ekṭu sthir hailand. Pare nata-bhábe Shaileshvarke pranám kariyá, jubarájke pranám karilen. Kiyat-kshan ubhayeí nírab haiyá rahilen, ke ki baliyá ápan mano-gata byakta kariben ? Ubhayeri sankat. Ki baliyá prathame kathá kahiben.

Bimalá e bishayer sandhi-bigrahe pandítá, íhat hásyá kariyá balilen,

“ Juba-ráj ! áj Shaileshvarer anugrahe ápanár darshan páilám ; ekákiní e rátre prántara-madhye ásite bhítá haiyáchilám, ekshane mandira-madhye ápanár darshane sáhas páilám.”

Juba-ráj kahilen, “tomádiger mangal ta ?”

Bimalár abhipráy, prathame jánen,—Rája-kumár jathártha Tilottamáte anurakta ki ná, pasheát anya kathá kahiben. Ei bhábiyá balilen, “jáháte mangal hay sei prárthanátei Shaileshvarer pújá karite ásiyáchi. Ekshane bujhilám ápanár pújátei Shaileshvar paritripta áchen, ámár púja grahan kariben ná, anumati hay ta pratigaman kari.”

Juba. “Jáo. Ekákiní tomár jáwá ucit hay ná; ámi tomáke rákhiyá ási.”

Bimalá dekhilen je, Rája-putra jábaj-jíban kebal astra-shikshá kären nái. Bimalá uttar karilen, “ekákiní jáwá anucit kena ?”

Juba. “Pathe náná bhíti áche.”

Bi. “Tabe ámi Maháráj Mánsinher nikat jáiba.”

Rája-putra jijnásá karilen, “kena ?”

Bi. “Kena ? táňhár káche ámár nálish áche. Tini je senápati níjukta kariyáchen táňhá kartrik ámádiger pather bhay dúr hay ná. Tini shatru-nipáte aksham.”

Rája-putra sahásye uttar karilen, “sená-pati uttar kariben je, shatru-nipát deber asádhya ; manushya kon chár ! udáharan, svayam Mahádeb tapo-bane Manmatha shatruke bhasma-ráshi kariyá chilen, adya paksha-mátra haila sei Manmatha táňhár ei mandira-madhyei bára daurátmya kariyáche. Eta bírjya !”

Bimalá íhat hásiyá kahilen,

“Eta daurátmya káhár prati haiyáche ?

Juba-ráj kahilen, “senápatir pratii haiyáche.”

Bimalá kahilen,

“Maháráj émat asambhab kathá bishvás kariben kena ?”

Juba. “Ámár sákshí áche.”

Bi. “Maháshay eman sákshí ke ?”

Juba. “Sucaritre—”

Rája-putrer bákya shesh ná haitei Bimalá kahilen, “dásí ati kucaritrá. Amáke Bimalá baliyá dákiben.”

Rája-putra balilen,

“Bimalái táchár sákshí.”

Bi. “Bimalá emat sákshya dibe ná.”

Juba. “Sambhab baṭe; je byakti paksha-madhye átma-prati-shruti bismritá hay, se ki satya sákshya diyá tháke?”

Bi. “Maháshay! ki pratishruta chilám, smaran kariyá din.”

Juba. “Tomár sakhir paricay.”

Bimalá sahasá byanga-priyatá tyág karilen, gambhíra-bhábe kahilen,

“Juba-ráj! paricay dite sankoc-hay. Paricay páiyá ápani jadi asukhí han?”

Rája-putra kiyat-kshan cintá karilen; táñháro byangásakta bháb dúr haila; cintá kariyá bálichen,

“Bimale! jathártha paricaye ki ámár asukher kona káran áche?”

Bimalá balilen “áche.”

Rája-putra punaráy cintá-magna hainen; kshana-pare kahilen, “jáhai hauk, tumi ámár mánas saphal kara; ámi je asahya utkanthá sahya karitech, táchár apekshá ár kichui adhik asukher haite páre ná. Tumi je shanká karitech, jadi táchá satya hay, tabe seo e jantranár apekshá bhála; antakkaranke prabodh dibár ektá kathá pái. Bimale! ámi kebal kautúhalí haiyá tomár sahit sákshát karite ási nái; kautúhalí haibár ámár ekshane abakásh nái; ádyá másárdha-madhye ashva-prishtha byatíta anya shajyáy bishrám kari nái. Ámár man atyanta byákul haiyáche baliyái ásiyáchi.”

Bimalá ei kathá shunibár janyai eta udyam karitechilen. Ar kichu shunibár janya kahilen,

“Juba-ráj! ápani rája-nítite bicakshan, bibecaná kariyá dekhun, e juddha-kále ki ápanár dushprápya ramaníte mano-nibesh kará ucit?

Ubbayer mangala-hetu balitechi ápani ámár sakhíke bismrita haite jatna karun ; juddher utsáhe abashya krita-kárjya haiben.”

Juba-rájer adhare manas-tápa-byanjak hásya prakaṭita haila ; tini balilen, “ káháke bismrita haiba ; tomár sakhí rúp eka-bár darshanei ámár hridaya-madhye gabhíratara ankita haiyache, e hriday dagdha ná haile táhá ár miláy ná. Loke ámár hriday páshán baliyá tháke, pásháne je múrti ankita hay páshán nashta ná haile táhá ár miláy ná. Juddher kathá ki balitecha Bimal ? ámi tomár sakhíke dekhiyá abadhi kebal juddhei níjukta áchi. Ki rana-kshetre, ki shibire, ek pal se mukh bhulite pári nai ; jakhan mastaka-ecched karite Páthán kharga tuliyáche, takhan, marile se mukh je ár dekhite páiba ná, eka-bár bhinna ár dekhá haila ná, sei kathái áge mane páriyáche. Bimale ! kothá gele tomár sakhíke dekhite páiba ?

Bimalá ár shuniyá ki kariben ! balilen,

“ Gar Mándárane ámár sakhí dekhá páiben. Tilottamá sundarí Bírendrasinher kanyá.”

Jagatsinher bodh haila, jena taňháke kála-sarpa danshan karila. Tarabáre bhar kariyá adho-mukhe dandáyamán haiyá rahilen. Aneka-kshan pare dírgha nisshvás tyág kariyá balilen “ tomári kathá satya haila. Tilottamá ámár haibe ná, ámi juddha-kshetre calilám ; shatru-rakte ámár sukhábhilásh bisarjan diba.”

Bimalá Rája-putrer kátaratá dekhiyá balilen, “ juba-ráj ! sneher jadi puraskár thákita, tábé ápani Tilottamá lábh karibár jogya. Eke-bárei bá kena nirásh hayen ? áj Bidhi bairi, kál Bidhi saday haite páre ! ”

Áshá madhura-bhásiní. Ati durdine manushya-shrabane mridu mridu kahiyá tháke, “ megh jhaṭ cira-stháyí nahe, kena dukkhita hao ? ámár kathá shuna.” Bimalár mukhe áshá kathá kahila, “ kena dukkhita hao ? ámár kathá shuna.”

Jagatsinha áshár kathá shunilen, Ishvarer icchá ke balite páre ? Bidhátár lipi ke agre páth karite páre ? e sansáre aghaṭaníya ki áche ? e sansáre kon aghaṭaníya ghaṭaná ná ghaṭiyáche ? ”

Rája-putra áshár kathá shunilen.

Kahilen, “ jahái hauk, adya ámár man atyanta asthir haiyáche ; kartabyákartabya kichui bujhite páritechi ná. Jähá adrishi tháke pasheát ghaṭibe ; Bidhátár lipi ke khandáibe ? ekhan kebal ámár maṇi byakta kariyá kahite pári. Ei Shaileshvara-sákshát satya karitechí je, Tilottamá byatítá anyá káhára o kakhana páni-grahan kariba ná. Tomár káche ámár ei bhikshá, je tumi ámár sakal kathá tomár sakhír sáksháte kahio ; ár kahio je ámi kebal eka-báramátra tāñhár darshaner bhikkhári ; dvitíya-bár ár e bhikshá kariba ná svíkár karitechí ! ”

Bimalár mukh harshotphulla haila. Tini kahilen, “ ámár sakhír pratyuttar maháshay ki prakáre páiben ? ”

Juba-ráj kahilen, “ tomáke bárambár klesh dite pári ná, kintu jadi tumi punar-bár ei mandire ámár sahit sákshát kara, tabe tomár nikat bikrítá thákiba. Jagatsinha haite kakhana ná kakhana pratyupakár haite páribé.”

Bimalá kahilen, “ juba-ráj ! ámi ápanár ájnánubartiní ; kintu ekákiní rátre e pathe ásite atyanta bhay pái, angíkár pálan ná karilei nay, ei janyai áj ásiyáchi. Ekshane e pradesh shatru-byasja haiyáches, punar-bár ásite bara bhay páiba.”

Rája-putra kshanek cintá kariyá kahilen, “ tumi jadi hání bibe-caná ná kara, tabe ámi tomár sahit Gar Mándárane jái. Ámi tatháy upajukta stháne apekshá kariba, tumi ámáke sambád ániyá dio.”

Bimalá hrishta-citte kahilen, “ tabe calun.”

Ubbaye mandir haite nirgata haite jáń, emat samaye mandirer báhire sábadhána-nyasta manushya-pada-biksheper shabda haila. Rája-putra kincit bismita haiyá, Bimaláke jijnásá karilen,

“ Tomár keha samabhíbyáhári áche ? ”

Bimalá kahilen, “ ná.”

“ Tabe kár pada-dhvani haila ? ámár áshanká haiteché ke antarál haite ámádiger kathopakathan shuniyáche.”

Ei baliyá Rája-putra báhire ásiyá mandirer catur-dik pradakshin kariyá dekhilen, keha kotháq náí.

SAPTADASH PARICCHED.

BÍR PANCHAMÍ.

Ubbaye Shaileshvar pranám kariya, sashanka-citte Gar Mándá-tan abhimukhe jatrá karilen. Kincit nírabe gelen. Kichu dúr giyá rája-kumár prathame kathá kahilen,

“Bimalá, ámár ek bishaye kautúhal áche. Tumi shuniyá ki balibé balite pári ná.”

Bimalá kahilen, “ki?”

Juba. “Ámár mane pratívi janmiyáche, tumi kadápi paricáriká nao.”

Bimalá íshat hásiyá balilen,

“E sandeha ápanár mane kena janmila?”

Juba. “Bírendrasinher kanyáje Ábanír patir putra-badhú haite páren ná, táchár bishesh káran áche. Se ati guhya brittánta; tumi paricáriká haile se guhya káhiní ki prakáre jániye?”

Bimalá dírgha nisshvás tyág karilen. Kincit kátar svare kahilen,

“Ápani jathártha anubhab kariyáchen; ámi paricáriká nahi. Adrishta krame paricárikár nyáy áchi. Adrishtakei bá kena doshi! ámár adrishta manda nahe.”

Rája-kumár bujhilen je, ei katháy Bimalár mano-madhye paritáp uday haiyáche; ataeb tat-sambandhe ár kichu balilen ná. Bimalá svatah kahilen,

“Juba-ráj, ápanár nikat̄ paricay diba; kintu ekshane nay. O ki shabda? pashcátē keha ásiteche?”

Ei samayé pashcátē pashcátē manushyer pada-dhvani spashta shruta haila. Ematao bodh haila, jena dui jan manushya káne káne kathá kahiteche. Takhan mandir haite pray arddha-krosh atikram haiyáchila. Rája-putra kahilen,

“ Ámár atyanta sandeha baiteche, ámi dekhiyá ási.”

Ei baliyá rája-putra kichu path pratyábartan kariyá dekhilen ; ebam pather párshveo anusandhán karilen ; kotháo manushya dekhite páilen ná. Pratyágaman kariyá Bimaláke kahilen,

“ Ámár sandeha haiteche, keha ámáder pashcád-bartí haiyáche. Sábadháne kathá kahá bhála.”

Ekhan ubhaye ati mridu-svare kathá kahite calilen. Krame Gaṛ Mándáran gráme prabesh kariyá durga-sammukhe upasthit hailen. Rája-putra jijnásá karilen,

“ Tumi ekshane durga-madhye prabesh karibe ki prakáre ? eta rátre abashya phaṭak bandha haiyá thákibe.”

Bimalá kahilen, “ cintá kariben ná, ámi táhár upáy sthir kariyá bátí haite jatrá kariyáchilám.”

Rája-putra hásyá kariyá kahilen, “ gopan path áche ?” Bimaláo hásyá kariyá uttar karilen, “ jekháne cor sei khánei siñdh.”

Kshana-kál pare punar-bár rája-putra kahilen,

“ Bimalá, ekshane ár ámár jáibár prayojan nái. Ámi durga-párshvastha ei ámra kánan madhye tomár apekshá kariba, tumi ámár haiyá akapaṭe tomár sakhíke binati kario ; paksha pare hay, más pare hay, batsar pare hay, ár eka-bár ámi táňháke dekhiyá cakshu juráiba.”

Bimalá kabilen, “ e ámra-kánano nirjan sthán nahe, ápani ámár sange ásun.”

Juba. “ Katadúr jáiba ? ”

Bi. “ Durga-madhye calun.”

Rája-kumár kincit bhábiyá kahilen, “ Bimalá e ucit hay ná. Durga-svámír anumati byatíta ámi durga-madhye jáiba ná.”

Bimalá kahilen, “ cintá ki ? ”

Rája-kumár garbita bacane kahilen, “ rája-putrerá kona stháne jáite cintá kare ná. Kiutu bibecaná kariyá dekha, Ábanír patir putrer ki ucit, je durga-svámír ajnáte chaurer nyáy durga-prabesh kare ? ”

Bimalá kahilen, “ ámi ápanáke dákiyá laiyá jáitechí.”

Raja-kumár kahilen, “ mane kario ná ámi tomáke paricáriká jnáne abajná karitechí. Kintu bala dekhi, durga-madhye ámáke áhván kariyá laiyá jáibár tomár ki adhikár ? ”

Bimaláo kshanek-kál cintá kariyá kahilen,

“ Amár ki adhikár táhá ná shunile ápani jáiben ná ? ”

Uttar—“ kadápi jáiba ná.”

Bimalá takhan rája-putrer karne lol haiyá ekṭi kathá balilen.

Rája-putra kahilen, “ calun.”

Bimalá kahilen, “ Juba-ráj, ámi, dasí, dasíke ‘ cala ’ baliben.”

Juba-ráj balilen, “ tái hauk.”

Je rája-path atibáhita kariya Bimalá juba-rájke laiyá jáitechilen, se pathe durga-dváre jáite hay. Durger párshve ámra-kánan ; sinha-dvár haite, kánan adrishya. Ai path haite jathá Ámodar durgántappura-pashcáte prabálita áche, se dike jáite haile ei ámra-kánana-madhye diyá jáite hay. Bimalá ekshane rája-bartma tyág kariyá rája-putra sange ei ámra-kánane prabesh karilen.

Ámra-kánan prabeshábadhi, ubhaye punar-bár sei-rúp shuska-parna-bhangá sahit manushya-pada-dhvanir nyáy shabda shunite páilen.

Bimalá kahilen, “ ábár ! ”

Rája-putra kahilen, “ tumi punarapi kshanek dáñráo, ámi dekhiyá ási.”

Rája-putra asi nishkoshita kariyá je dike shabda haitechila, sei dike gelen ; kintu dekhite páilen ná. Ámra-kánana-tale náná-prakár áranya latádir samriddhite emat ban haiyáchila ebam briksádir cháyáte rátre kánana-madhye emat andhakár haiyáchila, je rája-putra je-kháne ján táhár agre adhik dúr dekhite páyen ná. Rája-putra e-matao bibecaná karilen, je pashur pada-cára-ne shuska-patra-bhangá shabda shuniyá thákiben. Jähái hauk, sandeba nisshesh kará ucit

bibecaná kariyá, rája-kumár asi-haste ámra brikshér upar uṭhilen. Brikshér agra-bhágé árohan kariyá itastatah niríkshan karite lágilen ; bahu-kshan niríkshan karite karite, dekhite páilen je, ek brihat ámra-brikshér timirábrita shákhá-samashti-madhye, dui jan manushya basiyá áche ; táládiger ushníshe candra-rashmi pariyáche, kebal tálái dekhá jáitechila ; abayab cháyáy lukkáyita chila. Rája-putra uttam-rúpe niríkshan kariyá dekhilen ushnísh mastake manushya baṭe, tálár sandeha nái. Tini uttama-rúpe brikshaṭi lakshita kariyá rákhilen, je punaráy ásile ná bhram hay. Pare dhíre dhíre briksha haite abataran kariyá nisshabde Bimalár nikat ásilen. Jálá dekhilen tálá Bimalár nikat barnan kariyá kahilen,

“ E samaye jadi duitá barshá thákita.”

Bimalá kahilen, “ barshá laiyá ki kariben ? ”

Juba. Tálá hajle ihárá ke, jánite páritám. Lakshan bhála bodh haiteche ná. Ushnísh dekhiyá bodh haiteche durátmá Páthánerá kona manda abhipráye ámádiger sanga laiyáche.

Tát-kshanát Bimalár patha-párshvastha mrita ashva, ushnísh, ár ashva-sainyer pada-cihna smaran haila. Tini kahilen,

“ Ápani tabe ekháne apekshá karun, ámi palaka-madhye durga haite barshá ánitechí.”

Ei baliyá Bimalá jhaṭiti durga-múle gelen. Je kakshe basiyá sei rátri-pradoshe, besha-binyás karitechilen, tálár nícer kakshér ekti gabáksha ámra-kánaner dike chila. Bimalá ai jánelár upar uṭhilen. Jánelár kabáte ekti gá-cábir ka! báhir dike lágána chila. Bimalá ancal haite ekti cábi báhir kariyá ai kale phiráilen ; pashcát jánelár garáde dhariyá dwárer dike tán dilen ; camat-kár shilpa kaushaler gune jánelár kabát caukáṭh garáde sakal samet dvárer madhye ek randhre prabesh karila ; Bimalár kaksha-madhye prabesh janya path mukta haila. Bimalá kaksha-madhye prabesh kariyá dwárer madhyá haite jánelár caukáṭh dhariyá tánílen ; jánelá báhir haiyá punarbár púrba-stháne sthita haila ; kabáter bhitar dike

púrbabat gá-cábir kal chila, Bimalá ancaler cábi laiyá ai kale lágáilen. Jánelá nija sthane dríha sansthápiṭa haila, báhir haite udgháṭita haibár sambhábaná rahila ná.

Bimalá ati druta-bege durger siláh-khánáy gelen. Siláh-khánár praharíke kahilen, “ámi tomár nikaṭ jahá cahi, tumi káháro sáksháte balio ná. Ámáke duiṭá barshá deha—ábár ániyá diba.”

Prahari camatkrita haila. Kahila, “má, tumi barshá laiyá ki karibe ?”

Pratyutpanna-mati Bimalá kahilen, “áj ámár bíra-pancamír brata, brata karile bír putra hay ; táháte rátre astra-pújá karite hay ; ámi putra kámaná kari, káháro sáksháte prakásh kario ná.”

Praharike je-rúp bujháilen seo sei-rúp bujhila. Durgastha sakal bhritya Bimalár ájná-kári chila. Sutarám dvitíya kathá ná kahiyá duiṭá shánita barshá dila.

Bimalá barshá laiyá púrba-bege gabáksha-nikaṭ pratyágaman kariyá púrba-bat bhitar haite jánelá khulilen, ebam barshá sahit nirgata haiyá Jagatsinher nikaṭ gelen.

Byastatá prajuktai hauk, bá nikaṭei thákiben, ebam tat-kshanei pratyágaman kariben, ei bishvása-janita nishcinta-bháb prajuktai hauk, Bimalá bahir-gamana-kále jála-randhra path púrba-bat abaruddha kariyá ján nái. Iháte pramád ghaṭibár ek káran upasthit haila. Jánelár ati nikaṭe ek ámrā briksa chila, táhár antarále ek shastra-dhári purush dandáyamán chila ; se Bimalár ei bhram dekhite páila. Bimalá jata-kshan ná drishti-path atikram karilen, tata-kshan shastra-páni purush briksa-antarále rahila ; Bimalá drishtir agocar hailei se byakti briksa-múle shabda-shíl carmapáduká tyág kariyá shanaih shanaih páda-bikshepe gabáksha-sannidhi ásila. Prathame gabáksher mukta pathe kaksha-madhye drishti-pát karila. Kaksha-madhye keha nái dekhiya, nisshabde prabesh karila. Pare sei kaksher dvár diyá antappura-madhye prabesh karila.

Edike rája-putra, Bimalár nikaṭ barshá páiyá púrbabat briksá-rohan karilen, ebam púrba laksha-krita brikshe drishti-pát karilen,

dekhilen je ekshane ekṭí mátra ushnish dekhá jáiteche, dvitíya byakti tatháy nái. Rája-putra ekṭí barshá bám kare rákhiyá dvitíya barshá dakshin kare grahan púrbak, briksastha ushnishe laksha karilen. Pare bipul báhu-bala-sahajoge barshá nikshep karilen. Tat-kshanát prathame briksa-pallaber prabal marmar shabda, tat-parei bhú-tale guru padárther patana-shabda haila ; ushnish ár brikshe nái. Rája-putra bujhilen je tárhár abyarthá sandháne ushnisha-dhári briksa-shákhá-cyuta haiyá bhú-tale pariyáche.

Jagatsinha druta-gati briksa haite abataran kariyá jathá áhata byakti patita haiyáche, tatháy gelen ; dekhilen je eka-jan sainik besha-dhári sashastra Musalmán mrita-bat patita haiyá rahiyáche. Barshá táhár cakshur párshve biddha haiyáche.

Rája-putra mrita-bat deha niríkshan kariyá dekhilen, je eka-báre prán biyog haiyáche. Barshá cakshur párshve biddha haiyá táhár mastishka bhed kariyáche. Mrita byaktir kabaca-madhye eka-kháná patra chila ; táhár alpa-bhág báhir haiyáchila. Jagatsinha ai patra laiyá jyotsnáy ániyá páth karilen. Táháte ei rúp lekhá chila.

“ Katlu Khánr ájnánubartí-gan ei lipi drishti-mátra lipi-báhaker ájná pratipálan karibek.

KATLU KHÁN.”

Bimalá kebal shabda shunitechilen mátra, sabishesh kichui jánite páren nái. Rája-kumar tárhár nikaṭe ásiyá sabishesh bibarita karilen. Bimalá shuniyá kahilen,

“ Juba-ráj ! ámi eta jánile kakhana ápanáke barshá ániyá ditám ná. Ámi mahá-pátkiní, áj je karma karilám bahu-káleo ihár práyashcitta haibe ná.

• Juba-ráj kahilen, “ shatru-badhe kshobh ki ! shatru-badhe dharma áche.”

Bimalá kahilen, “ joddháy emat bibecaná karuk. Amará strí-játi.”

Kshana-pare Bimalá kahilen, “Raja-kumár, ár bilambe anishta áche. Durge calun, ámi dvár khuliyá rákhiyá ásiyáchi.”

Ubbaye druta-gati durga-múle ásiyá prathame Bimalá pashcát rāja-putra prabesh karilen. Prabesha-kálín rāja-putrer hrit-kampa, o pada-kampa haila. Shata sahasra senár samípe jahár mastaker ektí keshao sthána-bhrashta hay nái, táñhár e sukher álaye prabesh karite, hrit-kampa kena ?

Bimalá púrba-bat gabáksha-dvár ruddha karilen; pare rāja-putrake nija shayanágáre laiyá giyá kahilen, “ámi ásiteche, ápanáke kshanek ei pálanger upar basite haibek. Jadi anya cintá ná tháke, tabe bhábiyá dekhun je Bhagabáner ásan baṭa-patra-mátra.”

Bimalá prasthán kariyá kshana-parei nikatastha kaksher dvárod-gháṭan karilen. Sei kaksha-madhyha haite rāja-putrake sambodhan kariya kahilen,

“Juba-ráj ! ei dike ásiyá ektá nibedan shunun.”

Juba-rájer hriday ábár káňpe; bujhi spashta jawáb dile ! tini pálang haite uṭhiyá kakshántara-madhye Bimalár nikat gelen.

Bimala tatkshanát bidyuter nyáy tathá haite sariya gelen-juba-ráj dekhilen, subásita kaksha; rajata-pradíp jvaliteche kaksha-prante ábagunṭhana-batí ramaní,—se Tilottamá !

ASHTĀDASH PARICCHED.

CATURE CATURE.

Bimalá ásiyá nija-kakshe pálanger upar basilen. Bimalár mukh ati harsha-praphulla; gatike mano-gata siddha kariyáchen. Kaksha-madhye pradíp jvaliteche; sammukhe mukur; besha-bhúshá je rúp pradosha-kále chila, sei-rúp rahiyáche; Bimalá darpanábhyan-tare muhúrta janya nija pratimúrti niríkshan karilen. Pradosha-kále je-rúp kutila-kesha-binyás kariyáchilen, táhá-sei-rúpai rahiyáche;

bishál locana-múle sei-rúp kajjala-prabhá ; adhare sei-rúp támblárág ; sei-rúp karnábharaṇ píbaránsa-sansakta haiyá duliteche. Bimalá upádháne prishtha rákhiyá arddha shayan arddha upabeshan kariyá rahiyáchen; sharíra-bhangí se samay dekhile ke naba-jubatír pranaya-spribá karita ? Bimalá mukure nija-lábanya dekhiyá hásya karilen. Purusha-ratna Jagatsinhake svayam sajatne ániyá táñháke Tilot-tamár árádhanáy preran kariyáchen, sei kshobhe ki Bimalá hásilen ? ná ; táháte Bimalár kshobh kichu-mátra nái ; baram aparimita sukh. Bimalá ei bhábiyá hásilen, je Diggaj Pandít nitánta nishkárane griha-tyági haite cahe nái.

Bimalá Jagatsinher punarágaman pratíkshá kariyá áchen emat samaye ámra-kánan madhye gambhír túrjya-ninád haila. Bimalá camakiyá uṭhilen, ebam bhítá haile ; sinha-dváre byatíta ámra-kánane kakhanai túrjya-dhvani haiyá tháke ná, eta rátrei bá túrjyadhvani kena hay ? bishesh sei rátre mandire gamana-kále o pratyágamana-kále jáhá jáhá dekhiyáchilen, tat-samuday smaran haila. Bimalár tat-kshanát bibecaná haila e túrjya-dhvani kona amangala-ghaṭanár púrba-lakshan. Ataeb sashanka-citte tini bátá-yana-sannidháne guyá ámra-kánana-prati drishti-pát karite lagilen. Kánana-madhye bishesh kichui dekhite páilen ná. Bimalá byasta-citte nija-kaksha haite nirgata haile ; je shreníte táñhár kaṭsha, tat-parei prángan ; prángan parei ár ek kaksha-shrení ; sei shreníte prásádopari uṭhibár sopán áche. Bimalá kaksha-tyág púrbak sei sopánabalí árohan kariyá cháder upar uṭhilen ; itastatah niríkshan karite lágilen ; tathápi kánaner gabhír cháyándhakár janya kichui lakshya karite párlen ná. Bimalá dvigunodbigna-citte cháder álisár nikat̄ gelen ; tad-upari bakshah sthápan-púrbak mukh nata kariyá durga-múl parjyanta dekhite lágilen ; kichui dekhite páilen ná. Shyámojjvala shákhá-pallab sakal snigdha candra-kare plábita ; kakhana kakhana sumanda pabanándolane pingala-barna dekháite-chila. Kánana-tale ghorándhakár, kotháo kotháo shákhá patrádir bicchede candrálok patit haiyáche ; Ámodarer sthirámbu-madhye nilámbar candra tárá sahitá pratibimbita ; dúre, apara-pára-sthita atṭáliká sakaler gagana-sparshí pratimúrti, kotháo bá tat-prásáda-sthita praharí abayab. Etad-byatíta ár kichui lakshya karite

párlen ná. Bimalá bishanna-mane pratyábartan karite udyata hailand, emat samaye táňhár akasmát bodh haila jena keha pashcát haite táňhár prishtha-desh anguli-dvárá sparsha karila. Bimalá camakita haiyá mukh phiráiyá dekhilen; eka-jan sashastra ajnáta purush dandáyamán rahiyyáche. Bimalá citrárpta puttali-bat nishpanda hailand.

Shastra-dhári kahila “cítkár kario ná. Cítkár karile tomár e komal deha cháder upar haite nikshep karite sankoc kariba ná.”

Je byakti akasmát ei-rúp Bimaláke bihval karila táhár paricchad Páthána-játíya sainik purushdiger nyáy. Paricchader páripátya o mahárghya gun drishte anáyáse pratíta haite párita e byakti kona mahat padábhishikta. Adyápi tahar bayas trinshater adhik hay nái; kánti sátishay shrímáu; táhár prashasta lalátopari je ushnísh ansthápita chila, táháte eka-khanda mahárghya hírak shobhita chila. Bimalár jadi tat-kshane maner sthiratá thákita, tabe bujhite páriten je svayam Jagatsinher sahi tulanáy e byakti nitánta nyún haiben ná; Jagatsinher sádrisha dírghayata bá bisháloraska nahen; kintu tádrisha bíratva-byanjak sundar kánti; tad-adhik sukumár deha. Táňhár bahu-múlya káti-bandhe prabála-jaríta kosha-madhye Dámáska churiká chila, haste nishkoshita tarabári, anya praharan chila, ná.

Sainik purush kahilen,

“Cítkár kario ná. Cítkár karile ei dandei níce nikshep kariba.”

Pratyúpanna-buddhi-sháliní Bimalá kshana kál-mátra bihvalá chilen; shastra-dháír dvir-úktite táňhár abhipráy bujhite párlen. Bimalár pashcátei cháder shesh; sammukhei sashastra joddhá; sainiker je kathá sei káj; karáo káthin nahe. Bujhiyá subuddhi Bimalá dhíre dhíre kahilen,

“Ke tumi?”

Sainik kahilen, “ámár paricaye tomár ki haibe?”

Bimalá kahilen, “tumi ki janya e durga-madhye ásiyácha caurerá shúle jáy tumi ki shona nái?”

Sainik. “Sundari! ámi cor nai.”

Bi. Tumi ki prakáre durga-madhye ásile.

Sai. Tomárai anukampáy, tumi jakhan jánelá khuliyá rákhiyá-chile takhan prabesh kariyáchilám ; tomárai pasheát pasheát e cháde ásiyáchi.

Bimalá kapále karághát karilen. Punarapi jijnásá karilen,
“Tumi ke?”

Sainik kahila, “tomár nikaṭ ekshane paricay dilei bá hani ki, ámi Páthán.”

Bi. “E ta paricay haila ná; jánilám je játite Páthán,—ke tumi?”

Sai. “Íshvareccháy e díner nám Osmán Khán.”

Bi. “Osmán Khán ke ámi cini ná.”

Sai. “Osmán Khán, Katlu Khán senápati.”

Bimalár sharír kampánvita haite lágila: Ichá kona-rúpe palá-lyan kariyá Bírendrasinhake sambád karen; kintu táchár kichumátra upáy chila ná. Sammukhe senápati gati-rodh kariyá danḍáyamán chilen. Ananya-gati haiyá Bimalá ei bibecaná karilen, je ekshane senápatike jata-kshan kathá-bártáy níjukta rákhite páren tata-kshani abakásh. Pashcát durga-prásádastha kona praharí se dike ásileo ásite páre, ataeb punarapi kathopakathan árambha karilen.

“Ápani kena e durga-madhye prabesh kariyáchen?”

Osmán Khán uttar karilen, “ámará Bírendrasinhake anunay kariyá dút preran kariyáchilám. Pratyuttare tini kahiyáchen je tomará pára sasainye durge ásio.”

Bimalá kahilen, “bujhilám, durgádhípati ápanádiger sahit maitra ná kariyá, Mughaler paksha haiyáchen baliyá ápani durga adhikár karite ásiyáchen. Kintu ápani ekak dekhitechí?”

Os. “Ápátatah ami ekak.”

Bimalá kahilen, “sei janyai bodh kari shanká-prajukta ámáke jáite ditechen ná.”

Bhírutá apabáde Páthán-senápati birakta haiyá tānhár gati-mukti kariyá, sáhas prakásh karileo karite páren, ei duráshátei Bimalá ei kathá balilen.

Osmán Khán íshat hásya kariyá kahilen, “sundari ! tomár nikat kebal tomár kaṭákshake shanká karite hay ; ámár se shankáo bára nái. Tomár nikat bhikshá áche.”

Bimalá kautúhaliní haiyá Osmán Khánr mukha-páne cáhiyá rahilen. Osmán Khán kahilen,

“Tomár ornár ancale je jánelár cábi áche tāhá ámáke dán kariyá bádhit kara. Tomár anga-sparsha kariyá abamánaná karite sankoc kari.”

Bimalá íshat hásiyá kahilen, “anga-sparsha dúre thák, ei mátra níce nikshep kariyá ámár anga cúrna karite cáhiyáchilen.”

Senápati kahilen, “prayojan paṇile sakalai karite hay ; prayojan haile ekhano karite haibek.”

Gabáksher cábi je senápatir abhíshtha-siddhi pakshe nitánta prayojaníya tāhá bujhite, Bimalár nyáy caturár adhika-kál apekshá kare ná. Bujhite páriyá Bimalá dekhilen ihár upáy nái. Je bale laite páre tāhár jácná kará byanga kará mátra. Cábi ná dile senápati ekhanai bale laibek. Apará keha tat-kshanát cábi pheliyá dita sandeha nái ; kintu caturá Bimalá kahilen,

“Maháshay ! ámi icchá-krame cábi ná dile ápani ki prakáre laiben ?”

Ei balite balite Bimalá anga haite orná khuliyá haste lailen. Osmáner cakshu ornár dike ; tini uttar karilen,

“Icchá-krame ná dile tomár anga-sparsha sukh lábh kariba.”

“Karun,” baliyá Bimalá hasta-sthita bastra ámra-kánane nikshep karilen. Osmánero cakshu ornár prati chila’ ; jei Bimalá nikshep kariyáchen Osmán amani sange sange hasta prasáran kariyá uddíyamán bastra dharilen. Bimalá Osmáner satarkatá dekhiyá camat-krita hailen.

Osmán Khán oṛná hasta-gata kariyá ek hasta Bimalár hasta bajra-mushtite dharilen ; danta-dvárá oṛná dhariyá dvitíya hasta cábi khuliyá nija kaṭi-bandhe rákhilen. Pare jáhá karilen táháte Bimalár mukh shukáila. Osmán oṛná laiyá tad-dvárá Bimalár dui hasta álisar sahit drīha-baddha karilen. Bimalá kahilen,

“ E ki ? ”

Osmán kahilen, “ juddher prayojan.”

Bi. “ E dush-karmer phal ápani acirát páiben.”

Osmán Bimaláke tad-abastháy rákhiyá caliyá gelen ; kiyad-dúr gaman pare pratyábartan kariyá kahilen, “ stri-loker jihváke bishvás nái.” Ei baliyá Bimalár mukhao bandhan kariyá rákhiyá gelen.

Osmán púrba-pathe abataran kariyá punar-bár Bimalár kaksher nícer kakshe gelen. Tatháy Bimalár nyáy jánelár cábi phiráiyá jánelá dvárer madhye prabesh karáiyá dilen. Path mukta haile Osmán mridu mridu shish dite lágilén. Tac-chraban mátrei brikshántarál haite eka-jan páduká-shúná joddbá gabáksha nikāt ásiyá griha-madhye prabesh karila. Se byakti prabesh karile apar ek byakti ásila. Ei rúpe krame krame bahu-sankhyak Páthán-sená nisshabde durga-madhye prabesh karila. Sheshe je byakti gabáksha nikāté ásila, Osmán táháke kahilen,

“ Ár ná ; tomará báhire tháka ; ámár púrba-kathita sanketa-dhvani shunile tomará báhir haite durga ákraman kario ; ei kathá tumi Táj Khánke balibá.”

Se byakti phiriyá gela. Osmán labdha-prabesh sená laiyá punarapi nisshabda-pada-sancáre prásádárohan karilen ; je cháde Bimalá bandhana-dasháy basiyá áchen, sei chád diyá gamana-kálín kahilen,

“ Ei strí-lokti bára buddhi-matí ; iháke kadápi bishvás nái ; Rahím Shekh ! tumi ihár nikāt praharí tháka ; mukher bandhan khuliyá dáo ; jadi paláyaner ceshtá bá káháro sahit kathá kahite udjog kare, ki ucca kathá kay, tabe strí-badhe ghriná kario ná.”

“ Je ájná,” baliyá Rahím tatháy praharí rahila.

Páthán sená cháde cháde durger anya dike caliyá gela.

ÚNABINSHA PARICCHED.

PREMIKE PREMIKE.

Bimalá jakhan dekhilen, je catúr Osmán anyatra gelen, takhan tini bharasá páilen je, kaushale mukti páite páriben. Shíghra táchár upáy ceshtá karite lágilen.

Praharí kiyat-kshan dandáyamán thákile Bimalá táchár sahit kathopakathan árambha karilen. Praharí hauk, ár jama-dútai hauk, sundarí ramanír sahit ke icchá-púrbak kathopakathan ná kare? Bimalá prathame e o se náná-prakár sámánya-bishayak kathábártá kahite lágilen. Krame praharír nám dhám griha-karma sukha-dukkha-bishayak náná paricay jijnásá karite lágilen. Praharí nija sambandhe Bimalár eta dúr parjyanta autsukya dekhiyá bárai príta haila. Bimaláo sujog dekhiyá krame krame nija tún haite shánita astra sakal báhir karite lágilen. Eke Bimalár amrita-may rasáláp, tácháte ábár táchár sange sange sei bishála cakshur abyarthakaṭáksha-sandhán; praharí eke-báre galiyá gela. Jakhan Bimalá praharír bhangí-bhábe dekhilen, je táchár adhappáte jáibár samay haiyá ásiyáche, takhan mridu mridu svare kahilen,

“ Ámár keman bhay kariteche ; Shekh-jí, tumi ámár káche baso ná.”

Praharí caritártha haiyá Bimalár párshve basila. Kshana-kál anya kathopakathaner par Bimalá dekhilen je, aushadhdh dhariyáche. Praharí nikáte basiyá abádhi ghana ghana táñhár páne drishti-pát kariteche. Takhan balilen,

“ Shekh-jí, tumi bara ghámitecha ; eka-bár ámár bandhan khuliya dáo jadi, tabe ámi tomáke bátás kari pare ábár báñdhiyá dio.”

Shekh-jír kapále gharma-binduo chila ná, kintu Bimalá abashya gharma ná dekhile kena balibe? ár e háter bátás kár bhágye ghaṭe? ei bhábiyá praharí takhani bandhan khuliya dila.

Bimalá kiyat-kshan orná dvárá praharíke bátás diyá svacchande orná nija ange paridhán karilen. Punar-bandhaner námao karite praharír mukh phutila ná. Táchár bishesh káranao chila, ornár

bandhana-rajjutva dashá ghuciyá jakhan Bimalár ange shobhita haila, takhan táňhár lábanya áro pradípta haila ; je lábanya mukure dekhiyá Bimalá ápaná ápani hásiyáchilen, sei lábanya dekhiyá praharí nistabdha haiyá rahilen.

Bimalá kahilen, " Shekh-jí, tomár strí tomáke ki bhála-báse ná ? "

Shekh-jí kincit bismita haiyá kahila, " kena ? "

Bimalá kahilen, " bhála básile e basanta-kále (takhan ghor gríshma, barshá ágata) kon práne tomá hena svámíke cháriyá áche. "

Shekh-jí ek dírgha nisshvás tyág karila.

Bimalár tún haite anargal astra báhir haite lágila.

" Shekh-jí ! bálite lajjá kare, kintu tumi jadi ámár svámí haite, tabe ámi kakhana tomáke juddhe ásite ditám ná. "

Praharí ábár nisshvás chárla. Bimalá kahite lágilen,

" Áhá ! tumi jadi ámár svámí hate ! "

Bimalá o ei baliyá ekṭi choṭa raqam nisshyás chárlen, táhár sange/sange nija tíkshna kuṭil kaṭáksha bisarjan karilen ; praharí máthá ghuriyá gela. Se krame krame sariyá sariyá Bimalár áro nikáṭe ásiyá basila, Bimaláo ár ekṭu táhár dike sariyá basilen.

Ange ange sparsha haila ; praharí sharí románcita haila.

Bimalá praharí kare komal kara-pallab sthápan karilen, praharí hata-buddhi haiyá uṭhila.

Bimalá kahite lágilen " balite lajjá kāre, kintu tumi jadi ranajay kariyá jáo, tabe ámáke ki tomár mane thákibe ? "

Pra. " Tomáke mane thákibe ná ? "

Bi. " Maner kathá tomáke baliba ? "

Pra. " Bala ná—bala ! "

Bi. " Ná baliba ná, tumi ki balibe ? "

Pra. " Ná ná—bala, ámáke bhritya baliyá jánio. "

Bi. "Ámár mane bara icchá haiteche e páp svámír mukhe kálí diyá tomár sange caliyá jái." Ábár sei katáksha. Prahari áhláde náciyá uṭhila.

Pra. "Jábe?"

Diggajer mata pandit anek áche!

Bimalá kahilen, "laiyá jáo ta jái."

Pra. "Tomáke laiyá jáiba ná? tomár dás haiyá thákiba."

"Tomár e bhála-básár puraskár ki diba? ihái grahan kara."

Ei baliyá Bimalá kanṭhastha svarna-hár praharír kanṭhe paráilen. Prahari sa-sharíre svarge gela. Bimalá kahite lágilen,

"Ámáder shástre bale eker málá anyer galáy dile bibáha hay."

Hásite praharír dáñt báhir haiyá paṛila; balila, "tabe ta tomár sáte ámár shádi haila."

"Haila bai ár ki? baliyá Bimalá kshaneka-kál nistabdhe cintá-magner nyáy rahilen. Prahari kahila,

"Ki bhábitech?"

Bi. "Bhábitechí ámár kapále bujhi sukh nái, tomará durga-jay kariyá jáite páribe ná."

Prahari sadarpe kahila, "táháte ár kona sandeha nái, eta-kshan jay haila."

Bimalá kahilen, "uň huň, ihár ek gopan kathá áche."

Prahari kahila "ki?"

Bi. "Tomáke se kathá baliyá dii, jadi tumi kona-rúpe durga-jay karáite pára."

Prahari hán kariyá shunite lágila, Bimalá kathá balite sankoc karite lágilen. Prahari byasta haiyá kahila, "byápár ki?"

Bimalá kahilen, "tomará jána ná, ei durga-párshve Jagatsinha dash sahasra sená laiyá basiyá áche. Tomará áj gopane ásibe

jániyá se áge ásiyá basiyá áche, ekhan kichu karibe ná, tomará durga-jay kariyá jakhan nishcinta thákibe takhan ásiyá gheráo karibe.”

Prahari abák haiyá rahila.

“Se ki !”

Bi. “Ei kathá durgastha sakalei jáno ; ámará-o shuniyáchi.”

Prahari áhláde paripúrna haiyá kahila,

“Ján ! áji tumi ámáke bára lok karile ; ámi ekhani giyá sená-patíke baliyá ási, emat zarúrí khabar dile shiropá páiba, tumi ei-kháne basa ámi shíghra ásitechi.”

Prahari mane Bimalár prati tilárrdha sandeha chila ná.

Bimalá balilen, “tumi ásibe ta ?”

Pra. “Ásiba bai ki, ei ásilám.”

Bi. “Ámáke bhulibe ná ?”

Pra. “Ná—ná.”

Pi. “Dekha máthá kháo.”

“Cintá ki ?” baliyá prahari úrddhva-shváse dauriyá gela.

Jei prahari adrishya haila amani Bimalá-o uṭhiyá paláilen. Osmáner kathá jathártha, “Bimalár kaṭákshakei bhay.”

BINSHA PARICCHED.

PRAKOSHTHE PRAKOSHTHE.

Bimukti-lábh kariyá Bimalár pratham kárjya Birendrasinhake sambád dán. Úrddhva-shváse Bírondrer shayana-kakshábhimukhe dhábamáná hailen.

Arddha-path jáite ná jáitei “Álláh—láhu” Páthán senár cítkára-dhvani táñhár karne prabesh karila.

“ E ki Páthán-senár jaya-dhvani !” baliyá Bimalá byákulita hailen. Krame atishay koláhal shabda shraban karite páilen;— Bimalá bujhilen durga-básirá jágarita haiyáche.

Byasta haiyá Bírendrasinher shayana-kakshe gaman kariyá dekhen, je kaksha-madhye o atyanta koláhal ; Páthán-sená dvár bhagna kariya kaksha-madhye prabesh kariyáche ; Bimalá áki máriya dekhilen, je Bírendrasinher dríghatara kankál baddha, haste nishkoshita asi, ange rudhira-dhárá. Únmatter nyáy asi ghúmita karitechén. Táñhár juddhodyam biphal haila ; eka-jan mahá-bal Pátháner dírgha talwárer ágháte Bírendrer asi hasta-cyuta haiyá dúre nikshipta haila ; Bírendrasinha bandí hailen.

Bimalá dekhiyá shuniyá hatásh haiya tathá haite prasthán karilen. Ekhano Tilottamáke rakshá karibár samay áche. Bimalá tatháy dauriyá gelen. Patha-madhye dekhilen Tilottamár kakshe pratyábartan kará dussádhya ; chád uṭhán dar-dálán ghar sarbatra Páthán-sená byápiyáche. Páthándiger je durga-jay haiyáche táháte ár sanshay nái.

Bimalá dekhilen Tilottamár ghare jáite Páthán-senár haste paríte hay, tini takhan phirilen. Kátar haiya cintá karite lágilen, ki kariyá Jagatsinha ár Tilottamáke ei bipatti-kále sambád diben. Bimalá ekta kaksha-madhye dánräiyá cintá karitechén, emat samaye kayeka-jan sainik anya ghar luṭh kariyá sei ghar luṭhite ásiteche dekhite páilen. Bimalá atyanta shankita haiyá byaste kakshastha ekta sanduqer párshve lukáilen. Sainikerá ásiyá ai kakshastha drabya-játa luṭh karite lágila. Bimalá dekhilen nistár nái, luṭherá sakal jakhan ai sanduq khulite ásibe takhan táñhake abashya dhrita karibe. Bimalá sáhase nirbhar kariyá kincit-kál apekshá karilen, ebam sanduq-párshva haite sábadháne sená-gan ki kariteché dekhite lágilen. Bimalár atul sáhas ; bipat-kále sáhas briddhi haila. Jakhan dekhilen je, sená-gan nija dasyu-brrittite byáprita haiyáche takhan nisshabda-pada-bikshepe sanduq-párshva haite nirgata haiyá paláyan karilen. Sená-gan luṭhe byasta, táñháke dekhite paila ná. Bimalá práy kaksha-dvár pashcát karen eman samay eka-jan sainik ásiyá pashcát haite táñhár hásta dháran karila. Bimalá phiriyá dekhilen, Rahim Shekh. Se baliyá uṭhila

“ Tabe palátaká ? ár kothá palábe ?”

Dvitíya-bár Rahimer kara-kabalita hawáte Bimalár mukha shukáiyá gelá ; kintu se kshana-kál-mátra ; tejashviní buddhir prabhábe takhani mukha ábár harshotphulla haila. Bimalá mane mane kahilen, “ ihárai dvára sva-karma uddhár kariba.” Táhár kathár pratyuttare kahilen,

“ Cup kara, áste, báhire áisa.”

Ei baliya Bimalá Rahim Shekher hasta dhariyá báhire táníyá ánilen ; Rahimo ichá-púrbak ásila. Bimalá táháke nirjane paiyá balilen,

“ Chi chi chi ! tomár eman karma ! ámáke rákhiyá tumi kotháy giyáchile ? ámi tomáke ná talásh kariyáchi eman sthán nái.” Bimalá ábár sei kaṭáksha Shekh-jír prati niksheel karilen.

Shekh-jír ghussa dúr haila, balilen,

“ Ámi senápatike Jagatsinher sambád dibár janya talásh kariyá beráitechilám, senápatir nágál ná páiyá tomár taláshe phiriyá ásilám, tomáke cháde ná dekhiya náná stháne talásh kariyá beráitechí.”

Bimalá kahilen,

“ Ámi tomár bilamba dekhiyá mane karilám tumi ámáke bhuliyá gele ; ejanya tomár taláshe ásiyáchilám. Ekhan ár bilambe káj ki? tomáder durga adhikár haiyáche ; ei samaye paláibár udjog dekhá bhála.”

Rahim kahila, “ áj ná, kál práte ; ámi ná baliyá ki prakáre jáiba ; kál práte senápatir nikaṭ bidáy laiyá jáiba.”

Bimalá kahilen, “ tabe cala, ei belá ámár alankárádi jáhá áche, hasta-gata kariyá rákhi ; nacet ár kona sipahí luṭh kariyá laibe.”

Sainik kahila, “ cala.” Rahimke samabhíbyáháre laibár tát-parjya ei, je se Bimaláke anya sainiker hasta haite rakshá karite páribe. Bimalár satarkatá acirat pramání-krita haila. Táhárá

kiyad-dúr jáite ná jáitei ár ek dal apaharanásakta senár sammukhe parila. Bimaláke dekhilbá-mátra táhárá koláhal kariyá uthila,

“Ore baṛa shikár miliyáche re.”

Rahim balila,

“Āpan āpan karma kara bhái sab, e dike nazar kario ná.”

Sená-gan bháb bujhiyá kshánta haila. Eka-jan kahila,

“Rahim tomár bhágya bhála. Ekhan Nawáb mukher grás ná káriyá lay.”

Rahim o Bimalá caliyá gela. Bimalá Rahimke nija shayan kaksher nicekakshe laiyá giyá kahilen, “ei ámár nícer ghar; ei gherer je je sámagrí laite icchá hay, sangraha kara; ihár upare ámár shayan ghar, ámi tathá haite alankárádi laiyá shíghra ásite-chi.” Ei baliyá táháke eka-gočá cábí pheliyá dilen.

Rahim kakshe drabya sámagrí praeur dekhiyá hrishta-citte sanduq peṭárá khulite lágila. Bimalár prati ár tilárrddha abishvás rahila ná. Bimalá kaksha haite báhir haiyái gherer bahir-dike shrinkhal baddha kariyá kalaf dilen. Rahim kaksha-madhye bandí haiyá rahila.

Bimalá takhan úrddhva-shváse upáyer ghare gelen. Bimalá o Tilottamár prakoshtha durger ek pranta-bháge; sekháne eparjyanta atyácára-karí sená áise nái; Tilottamá o Jagatsinha koláhalo shunite páiyáchen ki ná sandeha. Bimalá akasmát Tilottamár kaksha-madhye prabesh ná kariyá kautúhal prajukta dvár-madhyastha ek kshudra randhra haite gopane Tilottamár o Ráj-kumárer bháb dekhite lágilen. Jáká je sva-bháb! e samaye o Bimalár kautúhal. Jáká dekhilen táháte kichu bismita hailen.

Tilottamá pálange basiyá áchen, Jagatsinha nikáte dán̄ráiyá nírabe tánhár mukha-mandál niríkshan karitechén. Tilottamá rodan karitechén; Jagatsinha o cakshu muchitechén.

Bimalá bhábilen, “e bujhi bidáyer rodan.”

EKABINSHA PARICCHED.

KHARGE KHARGE.

Bimaláke dekhiyá Jagatsinha jijnásá karilen, “ kiser koláhal ?”

Bimalá kahilen,

“ Pátháner jaya-dhvani. Shíghra upáy karun, shatru ár tilárddha mátre é gharer madhye ásibe.”

Jagatsinha kshana-kál cintá kariyá kahilen,

“ Birendrasinha ki karitechen ?”

Bimalá kahilen, “ tini shatru haste bandí haiyáchen !”

Tilottamár kanṭha haite asphuṭa cítkár nírgata haila; tini pálange múrchitá haiyá parilen.

Jagatsinha bishushka-muḍh haiyá Bimaláke kahilen,

“ Dekha dekha, Tilottamáke dekha.”

Bimalá tat-kshanát goláb-pásh haite goláb laiyá Tilottamár muḍhe kanṭhe kapále sinean karilen, ebam kátar citte byajan karite lágilen.

Shatru-koláhal ára o nikáṭ haila; Bimalá práy rodan karite karite kahilen,

“ Ai ásiteche !—rája-putra, ki haibe ?”

Jagatsinher cakshu haite agni-sphulinga nírgata haite lágila. Kahilen,

“ Eman samaye ki ámáy antappure strí-loker ancal dhariyá thákite haila ?”

Garbitá Bimalár o abhimánágni jvaliyá uṭhila; rája-putrake kahilen,

“ Ki prayojan juba-ráj ? ámi kichu ná pári Tilottamár nikáṭe dáñṛaiyá marite páriba.” Bimalár nayana-pallab jala-bhárabakírna haila.

Rája-putrao manappírita haiyá kahilen, “ ámi Tilottamáke e dasháy rákhiyá kotháy jáiba ? ámio tomár sakhír rakshártha prána-tyág kariba.”

Shatrur bhím nád árao nikata-bartí haila. Astrer jhanjhanáo shuná jáite lágila. Bimalá cítkár kariyá uṭhilen,

“ Tilottame ! Tilottame ! e samaye tumi kena acetan haile ? tomáy ki prakáre rakshá kariba ?”

Tilottamá cakshur-unmílan karilen. Bimalá kahilen, “ Tilot-tamár jnán haiteche ; rája-kumár ! rája-kumár ! ekhan o Tilottamáke báñcáo.”

Rája-kumár kahilen,

“ E gharer madhye thákile kár sádhya rakshá kare ! ekhan o jadi ghar haite báhir haite párite, tabe ámi tomádigake durger báhire laiyá jáite párike o páritám ; kintu Tilottamár ta gati-shakti nái. Bimale ! ai Páthán siňrite uṭhiteche. Ámi agre prán diba, kintu paritáp, je prán diyá o tomáder báñcaite párilám ná.”

Bimalá palaka-madhye Tilottamáke krore tuliyá kahilen, “ tabe calun ; ámi Tilottamáke laiyá jáitechí.”

Bimalá ár Jagatsinha tin lamphe kaksha-dváre ásilen. Cári-jan páthán sainik o sei samaye bege dhábamán haiyá kaksha-dváre ásiyá parila. Jagatsinha kahilen,

“ Bimale, ár haila ná, ámár pashcáte áisa.”

Páthánerá shikár sammukhe páiyá “ Alláh-láhu ” cítkár kariyá pishácer nyáy lápháite lágila. Kaṭi-sthita astre jhanjhaná bájiyá uṭhila. Sei cítkár shesh haite ná haitei Jagatsinher asi eka-jan Pátháner hridaye ámul samáropita haila. Bhím cítkár karite karite Páthán prána-tyág karila. Pátháner baksha haite asi tulibár púrbe ár eka-jan Pátháner barshá-phalak Jagatsinher gríbá-deshe ásiyá parila ; barshá parite ná paritei bidyud-bat hasta-cálaná dvárá kumár sei barshá báma-kare dhrita karilen, ebam fát-kshanát sei barshárai pratigháte barshá-nikshepíke bhúmi-sháyí karilen. Báqi dui jan Páthán nimesh madhye ek kálín Jagatsinher mastak

lakshya kariyá asi prahár karila; Jagatsinha palak phelite abakásh ná layá dakshin hastastha asir ágháte eka-janer asi-sahit prakoshtha ched kariyá bhú-tale phelilen; dvitíyer prahár nibáran karite párlen ná; asi mastake lágila ná baṭe, kintu skandha-deshe dárun ághát páilen. Kumár ághát páiyá jantranáy byádhashara-sprishṭa byághrer nyáy dvi-gun pracanda hailand; Páthán asi tuliyá layá punarágmáter udyam karite ná karitei kumár, dui haste dríhatara mushṭi-baddha kariyá bhíshan asi dháran púrbak láph diyá ágháta-kári Pátháner mastake márilen. Ushnísha-sahita Pátháner mastak dui khandá haiyá parila. Kintu ei abasare je sainiker hasta-ched haiyáchila, se bám haste kaṭi haite tíkhná churiká nirgata kariyá rája-putra-sharír lakshya karila; jeman rája-putrer ullamphotthita sharír bhú-tale abataran karitechila, amani sei churiká rája-putrer bishála báhu-madhye gabhír biñdhiyá gela. Rája-putra se ághát súcí-bedh mátra jnán kariyá Pátháner kankále parbata-páta-bat padághát karilen. Jaban dúre nikshipta haiyá parila.

Rája-putra bege dhábamán haiyá táchár shirash-ched karite udyata haite-chilen, eman samaye bhíma-náde “Alláh-láhu” shabda kariyá aganita Páthán sená-srotah kaksha-madhye prabesh karila. Rája-putra dekhilen ár juddha kará kebal maraner káran.

Rája-putrer anga rudhire plábita haiteche; rudhirotsarge krame deha kshín haiyá ásiyáche.

Tilottamá ekhan o acetan haiyá Bimalár kroṭe rahiyáchen.

Bimalá Tilottamáke kroṭe kariyá káñditechen; táñhár o bastra rája-putrer rakte árdra haiyáche.

Kaksha Páthána-senáy pari-púrna haila.

Rája-putra eka-bár asir upar bhar kariyá nisshvás chárilen. Eka-jan Páthán kahila,

“Re nafar! astra tyág kar; tore práne máriba ná.” Nirbánonmukha agnite jena keha ghritáhuti dilek. Agni-shikhá-

bat lampha diyá, kumár dámbhik Pátháner mastaka-ched kariyá nija-carana-tale páriilen.. Asi ghuráiyá dákiyá kahilen,

“ Jaban ! rájputerá ki prakáre prána-tyág kare, dekh.”

Anantar bidyud-bat kumárer asi camákite lágila. Rája-putra dekhilen, je ekákí ár juddha haite páre ná ; kebal jata páren shatru-nipát kariyá prána-tyág karai táñhár uddehsya haila. Ei abhipráye shatru-taranger madhya-sthale pariyyá bajra-mushtite duí haste asidháran-púrbak sancálan karite lágilen. Ár átma-rakshár dike kichu-mátra manojog rahila ná, kebal ajasra ághát karite lágilen. Ek, duí, tin,—prati ághátei hay kona Páthán dhará-sháyí, nacet káhár o anga-ched haite lágila. Rája-putrer ange catur-dik haite brishti-dhárú-bat astrághát haite lágila. Ár hasta cale ná, krame bhúri bhúri ágháte sharír haite rakta-prabáha nirgata haiyá báhu kshín haiyá ásila ; mastak ghurite lágila ; eakshe dhúmákár dekhite lágilen ; karne aspashta koláhal mátra prabesh karite lágila.

“ Rája-putrake keha práne badh kario ná, jíbitábastháy byághrake pinjarábaddha karite haibe.”

Ei kathár par ár kona kathá rája-putrá shunite páilen ná ; Osmán Khán ei kathá baliyáchilen.

Rája-putrer báhu-jugal shithila haiyá lambamán haiyá pariila ; bala-hín mushti haite asi jhanjhaná-sahakáre bhú-tale pariyyá gela ; rája-putra o acetan haiyá svá-kara-nihata ek Pátháner mrita deher upar múrechita haiyá pariilen.

Binshati Páthán rája-putrer ushnísher ratna apaharan karite dhábamán haila.. Osmán Khán bajra-gambhíra svare kahilen,

“ Keha rája-putrake sparsha kari o ná.”

Sakale birata haila. Osmán Khán o apar eka-jan sainik táñháke dhará dhari kariyá pálanger upar ut्थáiyá shayan karáilen. Jagatsinha cári danda púrbe tilárddha janya áshá kariyáchilen je, Tilottamáke bibáha kariyá eka-din sei pálange Tilottamár sahit biráj kariben,—se pálang táñhar mrityu-shajyá práy haila.

Jagatsinhake shayan karáiyá Osmán Khán sainikdigake jijnásá karilen, “ strí-lokerá kai ?”

Osmán, Bimalá o Tilottamáke dekhite páilen ná. Jakhan dvitíya bár sená-prabáha kaksha-madhye pradhábita hay, takhan Bimalá bhabishyat bujhite páriyáchilen ; upáyántar-birahe pálang-tale Tilottamáke laiyá lukkáita haiyáchilen, keha táhá dekhite nái. Osmán táňhádigake ná dekhite páiyá kahilen,

“ Strí-lokerá kotháy, tomará tábat durga-madhye anveshan kara. Paricáriká bhayának buddhi-matí, se jadi paláy tabe ámár man nishcinta thákibék ná. Kintu sábadhán ! Bírendrer kanyár prati jena kona atyácár ná hay.”

Sená-gan katak katak durger anyánya bhág anveshan karite gela. Dui eka-jan kaksha-madhye anusandhán karite lágila. Eka-jan anya ek dik dekhiyá álo laiyá pálang-tala-madhye drishti-pát karila. Jähá sandhán karitechila táhá dekhite páiyá kahila,

“ Ei khánei áche.”

Osmán Khán byagra haiyá kahilen, “ áche ?”

Uttar “ áche.”

Osmáner mukh harsha-praphulla haila. Kahilen,

“ Tomará báhire áisa, kona cintá nái.”

Bimalá agre báhir haiyá Tilottamáke báhire ániyá basáilen. Takhan Tilottamár caitanya haiteche—basite párlen. Dhíre dhíre Bimaláke jijnásá karilen.

“ Ámará kotháy ásiyáchi ?”

Bimalá káne káne kahilen “ kona cintá nái, abagunþhan diyá basa.”

Je byakti ‘anusandhán kariyá báhir kariyáchila se Osmánke kahila,

“ Janáb ! ghulám khuňjiyá báhir kariyáche.”

Osmán kahilen, “tumi puraskár prárthaná karitechá? tomár nám ki?”

Se kahila “ghulámer nám Karim Baksh, kintu Karim Baksh balile keha cene ná. Ami púrbe Mughal sainye chilám, ejanya sakale rahasye ámáke Mughal-sená-pati baliyá dáke.”

Bimalá shuniyá shihariyá uṭhilen. Abhirám Svamír jyotir-gananá táňhár smaran haila.

Osmán kahilen,

“Acchá, smaran thákibe.”

DVITÍYA KHANDA.

PRATHAM PARICCHED.

ĀYESHÁ.

Jagatsinha jakhan cakshur-unmīlan karilen; takhan dekhilen je tini suramya harmya-madhye parjyanke shayan kariyá áchen. Je ghare tini shayan kariyá áchen, tatháy je ár kakhana ásiyáchilen emaṭ bodh haila ná. Kakshaṭi ati prashasta, ati sushobhita ; prastara-nirmita harmya-tal pada-sparsha-sukha-janak ghálicáy ábrita ; tad-upari goláb-pásh prabhriti svarna raupya gaja-dantádi náná mahárgha bastu-nirmita sámagrí rahiyáche ; kaksha-dváre bá gabákshe nílambarer parda áche : ejanya dibaser álok ati snigdha haiyá kakshe prabesh kariteche ; kaksha náná-bidha snigdha saugandhe ámodita haiyáche.

Kaksha-madhye nírab, jena kehai nái. Eka-jan kinkarí subásita jári-síkta byajana-haste rája-putrake nisshabde bátás diteche ; apará eka-jan kinkarí kichu-dúre bák-shakti-bihíná citra-putfalikár nyáy dandáyamáná áche. Je dvirada-danta-khacita pálange rája-putra shayan kariyá áchen, táhár upare rája-putrer párvitve basiyá ekti strí-lok táñhár anger kshata sakale sábadhána-haste ki aushadh lepan kariteche ; harmya-tale ghálicár upare paricchada-bishishta eka-jan Páthán basiyá támbúl carban kariteche, o ek-kháni Fársí pustak drishti kariteche. Kehai kona kathá kahiteche ná, bá shabda kariteche ná.

Rája-putra cakshur-unmīlan kariyá kaksher catur-dike drishtipát karilen. Pásh phirite ceshtá karilen ; kintu tilárrddha sarite párilen ná ; sarbángé dárun bedaná.

Parjyanke je strí-lok basiyáchila, se rája-putrer udyam dekhiyá ati mridu, bínábat madhur-svare kahila,

Sthir thákun, cancal haiben ná.

Rája-putra kshína-svare kahilen, “ámi kotháy ? ”

Sei madhur svare uttar haila,

“Kathá kahiben ná, ápani uttam stháne áchen. Cintá kariben ná, kathá kahiben ná.”

Rája-putra punashca ati kshína-svare jijnásá karilen,

“Belá kata ? ”

Madhura-bháshiní punarapi asphuṭa bacane kahila,

“Aparáhna. Ápani sthir haun, kathá kahile árogya páite páriben ná. Ápani cup ná karile ámará uṭhiyá jáiba.”

Rája-putra kashte kahilen,

“Ár ekṭí kathá ; tumi ke ? ”

Ramaní kahila “Áyeshá.”

Rája-putra nistabdha haiyá Áyeshár mukh niríkshan karite lágilen. Ár kotháo ki iháke dekhiyáchen ? ná ; ár kakhana dekhen nái, se bishay nishcita pratíta haila.

Áyeshár bayakkram dvábinshati batsar haibek. Áyeshá dekhite paramá sundarí, kintu se rítir saundarjya dui cári shabde sánurúp prakaṭita kará dussádhya. Tilottamáo param rúpa-batí, kintu Áyeshár saundarjya se rítir nahe ; sthira-jaubaná Bimaláro ekál parjyanta rúper chaṭá loka-mano-mohiní chila ; Áyeshár rúpa-ráshi tad-anu-rúpa-o nahe. Kona kona tarunír saundarjya básairtí mallikár nyáy naba-sphuṭa, brírá-sankucita, komal, nirmal, parimala-may. Tilottamár saundarjya sei-rúp. Kona ramanír rúp aparáhner sthala-padmer nyáy ; nirbás, muditonmukh, shushka-pallab, athaca sushobhita, adhik bikasita, adhika-prabhá-bishishta, madhu-paripúrna. Bimalá sei-rúp sundarí. Áyeshár saundarjya naba-rabi-kara-phulla jalannalinír nyáy ; subikáshita, subásita, rasa-paripúrna, raudra-pradípta ; ná sankucita, ná bishushka ; komal, athaca projjval ; púrna dalaráji haite raudra pratiphalita haiteché, athaca mukhe hási dhare ná. Páṭhak maháshay, “rúper álo” kakhana dekhiyáchen ? ná dekhiyá

tháken, shuniyá thákiben. Anek sundarí rúpe "dash dik álo" kare. Shuná jáy aneker putra-badhú "ghar álo" kariyá tháken. Braja-dháme ár Nishumbher juddhe kála-rúpeo álo haiyáchila. Bastutah páthak maháshay bujhiyáchen "rúper álo" káháke bale ? Bimalá rúpe álo kariten, kintu se pradíper álor mata; ektu ektu miṭ-miṭe, tel cáí, nahile jvale ná ; griha-kárjye cale ; niye ghar kara, bhát ráñdha, bicháná pára, sab calibe ; kintu gáye ḫekio ná, phoská pařibe. Tilittamáo rúpe álo kariten—se bálendu-jyotir nyáy ; subimal, sumadhur, sushítal ; kintu táháte griha-kárjya hay ná ; tata prakhara nay, ebam dúra-nissrita. Áyesháo rúpe álo kariten, kintu se púrbáhnik súrjya-rashmír nyáy ; pradípta, prabhámay, áthaca jáháte paře táhái hásite tháke.

Jeman udyána-madhye padma-phul, e ákhyáyíkár madhye temani Áyeshá ; ejanya táñhár abayab páthak maháshayer dhyána-prápya karite cáhi. Jadi citrakar haitám, jadi ei-kháne tuli dharite páritám, jadi se barna phaláite páritám ; ná campak, ná rakta, ná shveta-padma-korak, athaca tinai mishrita, emat barna phaláite páritám ; jadi se kapál temani niṭol kariyá áňkite páritám ; niṭol athaca, bistírna, Manmather ranga-bhúmi svarúp kariyá likhite páritám ; táhár upare temani subankim kesher símá rekhá dite páritám ; se rekhá temani parishkár temani kapáler golákritir anugáminí kariyá ákarna ḫánite páritám ; karner upare se rekhá temani kariyá ghuráiyá dite páritám ; jadi temani kálo reshamer mata kesha-guli likhite páritám ; kesha-madhye temani kariyá kapál hajte siňhi kaťiyá dite páritám ; temani parishkár ; temani súkshma : jadi temani kariyá kesh ranjita kariyá dite páritám ; jadi temani kariyá lola-kabarí báñdhiyá dite páritám ; jadi se ati nibír bhrú-jug áňkiyá dekháite páritám ; prathame jatháy duṭi bhrú paraspas sanjogáshayí haiyáo milita hay nái, tathá haite jekháne jeman bardhitáyatán haiyá madhya-sthale ná ásite ásitei je-rúp sthúla-rekh haiyáchila, are ábár jeman krame krame súkshmákare kesha-binyás rekhár nikáte giyá súcyagrabat samápta haiyáchila táhá jadi dekháite paritám ; jadi sei bidyud-agni-púrṇa megha-bat, cancal komal cakshu-pallab likhite páritám ; jadi se nayana-jugaler bistrita áyatán likhite páritám ; táhár upara-pallab o adhappallaber sundar

banka-bhangí, se cakshur nílalaktaka-prabhá, táchár bhramara-krishna sthúl tárá likhite páritam ; jadi se garba-bisphárita randhra-samet sunásá, se rasa-may oshthádhar, se kabarí-sprishta prastara-shveta gribá, se karnábhara-sparsha-prárhí píbaránsa, se sthúl komal ratnálankára-khacita báhu ; je angulíte ratnánguriá hína-bhás hai-yáche, se anguli ; se padmárakta, komal kara-pallab ; se muktá-hára-prabhá-nindí píbaronnata bakshah ; se íshad-dírgha bapur manomohan bhangí ; jadi sakalai likhite páritám ; tathápi tuli sparsha karitám ná. Áyeshár saundarjya saundarjya-sár, se samúdrer kaustubha-ratna, táchár dhír kaṭáksha ! sandhyá-samírana-kampita nílotpala-tulya dhír cancal kaṭáksha ! mánasik citre nahile ki prakáre likhiba ?

Rája-putra Áyeshár prati aneká-kshan niríkshan karite lagilen. Táñhár Tilottamáke mane parila. Smriti-mátra hriday jena bidírna haiyá gela, shirá-samúha-madhye rakta-srotah prabala-bege pradhábita haila, gabhír kshata haite punar-bár rakta-prabáha chutíla ; rája-putra punar-bár bicetan haiyá cakshu mudita karilen.

Khattárúrhá sundarí tat-kshanát traste gátrrotthán karilen. Je byakti ghálicáy basiyá pustak páth karitechila, se madhye madhye pustak haite cakshu tuliyá saprem drishtite Áyesháke niríkshan kari-techila. Eman ki, jubatí pálang haite uṭhile táchár je karnábhara dulite lágila, Páthán tábái aneka-kshan aparitripta-locane dekhite lágila. Áyeshá gátrrotthán kariyá dhíre dhíre Pátháner nikaṭ gamana-púrbak táchár káne káne káhilen,

“Osmán, shíghra hakímer nikaṭ lok pátháo.”

Durga-jetá Osmán Kháni ghálicáy basiyácilen. Áyeshár kathá shuniyá tini uṭhiyá gelen.

Áyeshá, ekṭá rupár chepáyár upare je pátra chila, táchá haite ekṭu jala-bat drabya laiyá punar-múrcchá-gata rája trer kapále mukhe sincan karite lágilen.

Osmán Khán acirát bhishak laiyá pratyágaman karilen. Bhishak anek jatne rakta-sráb nibáran karilen, ebam náná-bidha aushadha.

Áyeshár nikaṭ diyá mridu mridu svare sebaner byabasthá upadesh karilen.

Áyesá káne káne jijnásá karilen,

“ Keman abasthá dekhitechen ? ”

Bhishak kahilen, “ jvar ati bhayankar.”

Hakím bidáy laiyá pratigaman karen, takhan Osmán táñhár pascát pascát giyá dvára-deshe táñháke mridu-svare kahilen.

“ Rakshá páibe ? ”

Bhishak kahilen, “ ákár nahe ; punar-bár játaná haile ámáke dákiben.”

DVITÍYA PARICCHED.

KUSUMER MADHYE PÁSHÁN.

Sei dibas anek rátri parjyanta Áyeshá o Osmán Jagatsinher nikaṭ basiyá rahilen. Jagatsinher kakhana cetan haiteche, kakhana múrcchá haiteche ; bhishak aneka-bár ásiyá dekhiyá gelen. Áyeshá abishrántá haiyá kumárer shushrushá karite lágilen. Jakhan dvitíya prahar takhan eka-jan paricáriká ásiyá Áyesháke kahila je Begam táñháke smaran káriyáchen.

“ Jáitechí” baliyá Áyeshá gátrrotthán karilen. Osmán o gátrrotthán karilen. Áyeshá jijnásá karilen,

“ Tumi o uṭhile ? ”

Osmán kahilen, “ rátri haiyáche, cala tomáke rákhiyá ási.”

Áyeshá dása-dásidigake satarka thákite ádesh kariyá mátri-griha abhimukh calilen. Pathe Osmán jijnásá karilen,

“ Tumi ki áj Begamer nikaṭ thákibe ? ”

Áyeshá kahilen “ ná, ámi ábár rája-putrer nikaṭ pratyágaman kariba.”

Osmán kahilen,

“Āyeshá, tomár guner símá dite pári ná; tumi ei param shatruke je jatna kariyá shushrúshá karitechá, bhaginí bhrátár janya emat’kare ná. Tumi uhár prána-dán karitechá.

Āyeshár bhubana-mohan mukhe ekṭu hási ásila; kahilen, “Osmán! ámi ta svabhábatah ramaní; píriter sebá ámár param dharma, ná karile dosh, karile prashansá nái; kintu tomár ki? je tomár param bairí, rana-kshetre tomár darpa-hári pratijogí, sva-haste jáhár e dashá ghaṭáiyácha, tumi je anudin níje byasta thákiyá táchár sebá karáitechá, táchár árogya-sádhan karáitechá, iháte tumi i jathártha prashansá-bhájan.”

Osmán kincit apratibhér nyáy haiyá kahilen, “tumi Āyeshá, ápanár sundar svabháber mata sakalke dekha. Ámár abhipráy tata bhála nahe. Tumi dekhitechá ná, Jagatsinha prán páilo ámádiger kata lábh; rája-putrer ekshane mrityu haile ámádiger ki haibe? Rana-kshetre Mánsinha Jagatsinher nyún nahe, eka-jan joddhár paribarte ár eka-jan joddhá ásibe. Kintu jadi Jagatsinha jíbita thákiyá ámádiger haste kárá-ruddha tháke, tabe Mán-sinhake háte páilám; se priya putrer muktir janya abashya ámádiger mangala-janak sandhi karibe; Akbar o etádrisha daksha senápatike punaprápta haibár janya abashya sandhir pakshe mano-jogí haite páribek; ár jadi Jagatsinhake ámádiger sad-byabahár dvárá bádhya karite pári, tabe se o ámádiger mano-mata sandhi-nibandhana-pakshe ‘anurodh ki jatna karite páre; táchár jatna nitánta nishphal haibe ná. Nitánta kichu phal ná darshe, tabe Jagatsinher svádhínatár múlya-svarúp Mánsinher nikāṭ bistar dhan o páite páriba. Sammukh sangráme eka-din jayí hawár apekshá o Jagatsinher jíbane ámádiger upakár.”

Osmán ei-sakal álocaná kariyá rája-putrer punar-júbane jatna-bán haiyáchilen sandeha nái; kintu ár kichu o chila. Káhár o káhár o abhyás áche je páche loke dayálu-citta bale, ei lajjár áshankáy káthinya prakásh karen; ebam dayá-shílatá nári-svabhába-siddha baliyá upahás karite karite paropakár karen.

Loke jijnásile balen iháte ámár bara prayojan áche. Áyeshá bilakshan jániten Osmán tágárai eka-jan. Hásite hásite balilen,

“Osmán ! sakalei jena tomár mata svártha-paratáy dúra-darshí hay. Tágá haile ár dharme káj nái.”

Osmán kincit-kál itastatah kariyá mridutara svare kahilen “ámi je param svártha-para tágár ár ek pramán ditechí.”

Áyeshá nije sabidyut megha-tulya cakshu Osmáner badaner prati sthir karilen. Osmán kahilen,

“Ámi áshá-latá dhariyá áchi, ár kata-kál tágár tale jala-sincan kariba ?”

Áyeshár mukha-shrí gambhír haila. Osmán e bhábántare o nútan saundarjya dekhite lágilen. Áyeshá kahilen,

“Osmán ! bhái bahin baliyá tomár sange basi dáñrái. Bárá-bári karile, tomár sáksháte báhir haiba ná.”

Osmáner harshotphulla mukh malin haiyá gela. Kahilen, “ai kṣthá cira-kál ! Srishti-kartá ! e kusumer deha-madhye tumi ki pásháner hriday gariyá rákhiyácha ?”

Osmán Áyesháke mátri-griha parjyanta rákhiyá ásiyá bishanna mane nije ábása-mandira-madhye pratyágaman karilen.

Ár Jagatsinha ?

Bishama jvara-bikáre acetane shajyá-sháyí haiyá rahilen.

TRITÍYA PARICCHED.

“TUMI NÁ TILOTTAMÁ ?”

Para-din pradosha-kále Jagatsinher abasthána-kakshe Áyeshá Osmán, ár cikitsak púrbabat nisshabde basiyá áchen; Áyeshá pálange basiyá sva-haste byajanádi karitechén; cikitsak ghana ghana Jagatsinher nári dekhitechen, Jagatsinha acetan; cikitsak kahiyáchen, sei rátre jvara-tyáger samaye Jagatsinher lay haibár sambhábaná; jadi se samay shudharáiyá já, tabe árcintá tháki-bek ná, nishcit rakshá páiben. Jvar bishrámer samay ágata, ejanya sakalei bishesh byagra; cikitsak muhurmuhuh nári dekhitechen, “nári kshín,” “ára o kshín,”—“kincit sabal,” ityádi muhurmuhuh asphuṭa-shabde balitechén.

Sahasá cikitsaker mukh kálimá-prápta haila. Balilen, “samay ágata.”

Áyeshá o Osmán nishpanda haiyá shunite lágilen. Hakím nári dhariyá rahilen.

Kiyat-kshan pare cikitsak kahilen, “gatik manda.” Áyeshár mukh áro mlán haila. Haṭhát Jagatsinher mukhe bikáṭa bhangí upasthit haila; mukh shveta-barna haiyá ásila; haste drīha mushti bañdhila; cakshe alatičik spanda haite lágila. Áyeshá bujhilen kritánter grás púrṇa haite ár bilamba nái. Cikitsak hasta-sthita pátre aushadh laiyá basiyáchilen, ei-rúp lakshan dekhibá-mátrai angulidvárá rogír mukha-byádán karáiyá ai aushadh pán káráilen. Aushadh oshthopánta haite nirgata haiyá parila; kincit udare gela. Udare prabesha-mátrai rogír deher abasthá paribartita haite lágila, krame mukher bikáṭa-bhangí dúre giyá kánti sthir haila; barner asvábhábik shveta-bháb binashta haiyá krame rakta-sancár haite lágila; haster mushti shithila haila, cakshu sthir haiyá punar-bár mudita haila. Hakím atyanta manobhinibesh púrbak nári dekhite lágilen. Aneka-kshan dekhiyá saharshe kahilen,

“ Ár cintá nái ; rakshá páiyáchen.”

Osmán jijnásá karilen, “ jvara-tyág haiyáche ? ”

Bhishak kahilen, “ haiyáche.”

Áyeshá Osmán ubhayeri mukh praphulla haila. Bhishak kahilen, “ ekhan ár kona cintá nái, ámár basiyá thákár prayojan kare ná ; ei aushadhl dui prahar rátri parjyanta gharí ghari khawáiben. Ei baliyá Bhishak prasthán karilen. Osmán o ár dui cari danda basiyá nija ábás-grihe gelen. Áyeshá púrbabat pálange basiyá aushadhádi seban karaite lágilen.

Rátri dvitíya praharer kincit púrbe rája-kumár nayan unmílan karilen. Prathamei Áyeshár sukha-praphulla mukh dekhite páilen. Cakshur kaṭáksha-bháb dekhiyá Áyeshár bodh haila, jena táñhár buddhir bhram janmiteche, jena tini kichu smaran karite ceshtá karitechen, kintu jatna biphal haitech. Aneka-kshan pare Áyeshár prati cáhiyá kahilen,

“ Ámi kotháy ? ” dui dibaser par rája-putra ei pratham kathá kahilen,

Áyeshá kahilen,

“ Katlu Khánr durge.”

Rája-putra ábár púrbabat smaran karite lágilen ; aneka-kshan pare kahilen,

“ Ámi kena ekháne ? ”

Áyeshá prathame niruttar haiyá rahilen ; pare kahilen,

“ Ápani pírita.”

Rája-putra bhábite bhábite mastak ándolan kariyá kahilen,

“ Ná ná, ámi bandí haiyá áchi.”

Ei kathá balite rája-putrer mukher bhábántar haila.

Áyeshá uttar karilen ná ; dekhilen rája-putrer smriti-kshamatá punar-uddípta haiteche.

Kshana-pare rája-putra púnarbár jijnásá karilen,

“ Tumi ke ? ”

“ Ámi Áyeshá.”

“ Áyeshá ke ? ”

“ Katlu Khánr kanyá.”

Rája-putra ábár kshana-kál nistabdha rahilen ; ek kále adhiká-kshan kathá kahite shakti nái. Kiyat-kshan nírabe bishrám lábh kariyá kahilen,

“ Ámi kay din ekháne áchi ? ”

“ Cári din.”

“ Gar Mándáran adyápi tomádiger adhikáre áche ? ”

“ Ache.”

Jagatsinha ábár kiyat-kshan bishrám kariyá kahilen,

“ Birendrasinher ki haiyáche ? ”

“ Bírendrasinha kárágáre ábaddha áchen ; adya táñhár bicár haibe.”

Jagatsinher malin mukh ár o malin haila. Jijnásá karilen,

“ Ár ár paura-barga ki abastháy áche ? ”

Áyeshá udbigná hainen. Kahilen,

“ Sakal kathá ámi abagata nahi.”

Rája-putra ápaná ápani ki balilen. Ekти nám táñhár kanṭha-nirgata haila, Áyeshá táhá shunite páilen,

“ Tilottamá.”

Áyeshá dhíre dhíre uṭhiyá pátra haite bhishak-datta susvádu aushadhbhá ánite gelen ; rája-putra táñhár dodulyamán karnábharan-sanjukta alaukik deha-mahimá niríkshan karite lágilen. Áyeshá aushadhbhá ánilen ; rája-putra pán kariyá kahilen,

“ Ami pírár mohe svapne dekhítám ; svargiyá deba-kanyá ámár shiyare basiyá sushrushá karitechén, se tumi ná Tilottamá ? ”

Áyeshá kahilen,

“ Ápani Tilottamáke svapna dekhiyá thákiben.”

CATURTHA PARICCHED.

ABAGUNTHANA-BATÍ.

Durga-jayer dui dibas pare, belá prahareker samaye Katlu Khán nija durga-madhye darbáre basiyáchen. Dui-dike shrení-buddha haiyá páriśhad-gan dandáyamán áche. Sammukhastha bhúmi-khandé bahu sahasra lok nisshábde raiyáche. Adya Bírendrasinher bicár haibek.

Kayeka-jan shastra-páni praharí Bírendrasinhake shrinkhalábaddha kariyá darbáre áníta karila. Bírendrasinher múrti raktimá-barna, kintu táchate bhíti-cihna kichu-mátra nái. Pradípta cakshu haite agni-kaná bisphurita haitechila ; násiká-randhra barddhítáyatán haiyá kampita haitechila. Dante adhar danshan karitechilen. Katlu Khánr sammukhe áníta haile, Katlu Khán Bírendrake jijnásá karilen,

“ Bírendrasinha ! tomár aparádher bicár kariba. Tumi ki janya ámár biruddhácári haiyáchile ? ”

Bírendrasinha nija lohita-múrti-prakaṭita krodh sambaran kariyá kahilen,

“ Tomár biruddhe kon karma kariyáchi táchá agre ámáke bala.”

Eka-jan párišhad kahila, “biníta bhábe kathá kaha.” Katlu Khán balilen,

“ Ki janya ámár ádesha-mata, ámáke artha ár sená pátháite asammata haiyáchile ? ”

Bírendrasinha akuto-bhayé kahilen, “tumi rája-bidrohí dasyu, tomáke kena artha diba ? tomáy ki janya sená diba ? ”

Drashtri-barga dekhilen, Birendra ápan mundá ápani chedane udjata haiyáchen.

Katlu Khánr krodhe kalebar kampita haiyá uthila ; tini sahasá krodha-sambaran karibár kshamatá abhyás-a-siddha kariyáchilen ; ejanya katak sthira-bhábe kahilen,

“ Tumi ámár adhikáre basati kariyá, kena Mughaler sahit milan kariyáchile ? ”

Bírendra kahilen,

“ Tomár adhikár kothá ? ”

Katlu Khán áro kupita haiyá kahilen,

“ Shon durátman, nija karmocita phal páibi. Ekhano tor jíbaner áshá chila, kintu tui nirbodh, nija-darpe ápan badher udjog karitechis.”

Bírendrasinha sagarbe hásyá karilen. Kahilen,

“ Katlu Khán—ámi tomár káche jakhan shrinkhalábaddha haiyá ásiyáchi, takhan dayár pratyáshá kariyá ási nái. Tomár tulya shatrur dayáy jár jíbana-rakshá,—táhár jíbane prayojan ? tumi jadi kebal ámár prána-badh kariyá kshánta haite, ámi tomáke áshírbád kariyá prána-tyág karítám ; tumi ámár pabitra-kule káli diyácha ; tumi ámár práner, adhik dhanke—”

Bírendrasinha ár balite párlen ná ; svara-baddha haiyá gela, cakshu báshpákul haila ; nirbhíka garbita Bírendrasinha, adhobadan haiyá rodan karite lágilen.

Katlu Khán svabhábatah nishthur; eta-dúr nishthur je para-píráy, táñhár ullás janmita. Dámbhik bairí ídrisha abasthá dekhiyá táñhár mukh harshotphulla haila. Kahilen,

“ Bírendrasinba ! tumi ki ámár nikat kichui jácná karibe ná ? Bibecaná kariyá dekha, tomár samay nikat.”

Je dussaha santápágne Bírendrer hriday dagdha haitechila, rodan kariyá táchár kincit samatá haila. Púrbápekshá sthira-bhábe uttar karilen,

“ Ár kichui cáhi ná, kebal ei bhikshá, je ámár badha-kárjya shíghra samápta kara.”

K. “ Táhái haibe, ár kichu ? ”

Uttar, “ e janme ár kichu ná.”

K. “ Mrityu-kále tomár kanyár sahit sákshát karibe ná ? ”

Ei prashna shuniyá drashtri-barga páritápe nisshabda haila. Bírendrer cakshe ábár ujjvalágni jvalite lágila.

“ Jadi ámár kanyá tomár grihe jíbitá tháke, tabe sákshát kariba ná. Jadi mariyá tháke, laiyá áisa, kole kariyá mariba.”

Drashtri-barga eke-báre nírab ; aganita loka-samúha etádrisha gabhíra-nistabda je súca-pát haile shabda shuná jáita. Nawáber ingit páiyá—

Rakshi-barga Bírendrasinhake badhya-bhúmite laiyá calila. Tatháy upaníta haibár kichu púrbe eka-jan Musalman Bírendrer káne káne ki kahila ; Bírendra táhá kichu bujhite párlen ná. Musalmán táñhár haste eka-kháni patra dila. Bírendra bhábite bhábite anya-mane ai patra khuliýá dekhilen je Bimalár haster lekhá. Bírendra ghor biraktir sahit lipi mārdita kariyá dúre nikshep karilen. Lipi-báhak lipi tuliyá laiyá gela. Nikatsthá kona darshak Bírendrer ei karma dekhiyá aparke anuccaissvare kahila,

“Buji kanyár patra.”

Kathá Bírendrer káne gela. Sei dike phiriyá kahilen,

“Ke bale ámár kanyá ? ámár kanyá nái.”

Patra-báhak patra laiyá gela. Rakshi-bargake kahiyá gela,

“Ámi jata-kshan pratyágaman ná kari tata-kshan bilamba kario.”

Rakshi-gan kahilen, “je ájná prabho.”

Svayam Osman patra-báhak ; ei janya rakshi-barga prabhu-shambodhan kárila.

Osman lipi-haste antappura-pracíra-múle gelen ; tatháy ek bakul brikshér antarále ek abagunthana-batí strí-lok dandáyamaná áche. Osman tábár sannidháne giyá chatur-dik niríkshan kariyá jáhá jáhá ghaṭiyáchila tábá barita karilen. Abagunthana-batí kahilen,

“Apanáke bahu klesh ditechi, kintu ápaná haitei ámáder e dashá ghaṭiyáche. Apanáke ámár e kárjya sádhan karite haibe.”

Osman nistabdha haiyá rahilen.

Abagunthana-batí manappírá-bikampita svare kahite lágilen,

“ Ná karen—ná karun, ámará ekshane anáthá ; kintu Jagadíshvar áchen.”

Osman kahilen,

“Mátah ! tumi jána ná je ki kaṭhin karme ámáy niyojan kari-techa. Katlu Khán jánite párile ámár pránánta karibe.”

Strí kahila, “Katlu Khán ? ámáke kena prabancaná kara ? Katlu Khánr sadhya nái je tomár kesha-sparsha kare.”

Os. “Tumi Katlu Khánke cena ná.—Kintu cala, ámi tomáke badhya-bhúmite laiyá jáiba.”

Osmáner pashcát pashcát abagunthana-batí badhya-bhúmite giyá nistabdhe dandáyamáná hailen. Bírendrasinha táñháke ná dekhiyá

eka-jan bhikhárír besha-dhári bráhmaner sahit kathá kahitechilen. Abagunthana-batí abagunthana-madhya haite dekhilen, bhikhárí Abhirám Svámí.

Bírendra Abhirám Svámíke kahilen,

“ Gurudeb ! tabe bidáy hailám. Ámi ár ápanáke ki baliyá jáiba ? Iha-loke ámár kichu prárthaníya nái, káhár janya prárthaná kariba ? ”

Abhirám Svámí anguli-nirdesh dvárá pashchád-bártiní abagunthana-batíke dekháilen. Bírendrasinha sei dike mukh phiráilen; amani ramání abágunthán dúre nikshep kariyá Bírendrer shrinkhalábaddha pada-tale abalunthán karite lágilen. Bírendra gada-gada-svare dákilen,

“ Bimale ! ”

“ Svámín ! prabho ! práneshvar ! ” balito balite unmádinír nyáy adhikatara uecaissvare Bimalá kahite lágilen,

“ Áj ámi jagat-samípe baliba, ke nibáran karibe ? svámin ! kantha-ratna ! kothá jáo ! ámáder kothá rákhiyá jáo ! ”

Bírendrasinher eakshe dara-dara ashru-dhárá patita haite lágila. Hasta dhariyá Bimaláke tuliyá balilen,

“ Bimale ! priyatame ! e samaye kena ámáy rodan karáo, shatrurá dekhile ámáy marane bhíta mane karibe ! ”

Bimalá nistabdha hailen. Bírendra punár-bár kahilen,

“ Bimale ! ámi jái, tomará ámár pascát áisa.”

Bimalá kahilen, “ jáiba.”

Ár keha ná shunite páy emat svare kahite lágilen, “ jáiba, kintu áge e jantranár pratishodh kariba.”

Nirbánonmukh pradípa-bat Bírendrer mukh harsotphulla haila—kahilen,

“ Páribe ? ”

Bimalá dakshin haste anguli diyá kahilen, “ei haste ! ei haster svarna tyág karilám ; ár káj ki !” baliyá kaukanádi khuliyá dúre nikshep karite karite balite lágilen, “shánita lauha blinna e hasteanya alankár ár dhariba ná.”

Bírendra hrishta-citte kahilen, “tumi páribe, Jagad-íshvar tomár manas-kámaná saphal karun.”

Jallád dákiyá kahila, “ár bilamba karite pári ná.”

Bírendra Bimaláke kahilen, “ár ki ? tumi ekhan jao.”

Bimalá kahilen, “ná, ámár sammukhei ámár baidhabya ghaṭuk. Tomár rudhire maner sankoc bisarjan kariba.” Bimalár svar-bhayankar sthir.

“Táhái hauk,” baliyá Bírendrasínha jalládke ingit karilen. Bimalá dekhite páilen, úrdhvotthita kuṭhár súrjya-teje pradípta haila ; táñhár nayana-pallab muhúrta-janyá ápani mudita haila ; punarunmílan kariyá dekhen Bírendrasinher chinna sir rudhira-sikta dhúlite abalunthan kariteche.

Bimalá prastara-múrtibat dandáyamáná rahilen, mastaker ekti kesh bátáse duliteche ná. Ek bindu ashru pariteche ná. Cakshur palak nái, eka-drishte chinna shirapprati cáhiyá áchen.

PANCAM PARICCHED.

BIDHABÁ.

Tilottamá kotháy ? pitri-híná anáthíní báliká kotháy ? Bimalái bá kotháy ? kothá haite Bimalá svámír badhya-bhúmite ásiyá darshan diyáchilen ? táhár parai ábár kotháy gelen ?

Kena Bírendrasinha mrityu-kále priyatamá kanyár sahit sákhát karilen ná ? kenai bá námollekh mátre hutáshana-bat pradípta haiyáchilen ? kena baliyáchilen, “ámár kanyá nái ?” kena Bimalár patra biná-páthe dúre nikshep kariyáchilen ?

Kena ? Katlu Khánr prati Bírendrer tiraskár smaran kariyá dekha, ki bhayának byápár ghaṭiyáche.

“ Pabitra kule káli pariyyáche ” ei kathá baliyá shrinkhalá-baddha byághra garjan kariyáchila.

Tilottamá ár Bimalá kotháy, jijnásá kara ? Kutlu Khánr upatnídiger ábása-grihe sandhán kara, dekhá páibe.

Sansárer ei gati ! adrishta-cakrer emaní nidárun ábartan. Rúp, jauban, saralatá, amalatá, sakali nemir peshane dalita haiyá jáy !

Katlu Khánr ei niyam chila je, kona durga bá grám jay haile, tan-madhye kona utkrishta sundarí jadi bandí haita, tabe se táñhár átma-sebár janya prerita haita. Gaṛ Mándáran jayer parabibas, Katlu Khán tatháy upaníta haiyá bandídiger prati jathá-bihita bidháu o bhabishyate durger rakshanábekshan pakshe sainya niyojan ityádi bishaye nijukta hailand. Bandídiger madhye Bimalá o Tilottamáke dekhibá-mátra nija bilása-griha sájábhár janyā táhádigake pátháilen. Tat-pare anyánya kárjye bishesh byatibyasta chilen. Emat shruta chilen je, Rájput sená nija-bhartá Jagatsinher bandhan shuniyá nikáte kotháo ákramaner udjoge áche ; ataeb táhádiger paránmukha pakshe ucit byabasthá bidhánadite byáprita chilen. Ejanya e parjyanta Katlu Khán nútan dásídiger sanga-sukha-lábh karite abakásh pán nái.

Bimalá Tilottamá prithak prithak kakshe rakshita haiyáchilen. Jatháy pitri-híná nabínár dhúli-dhúshárá deha-latá dhará-tale pariyyá áche, páthak ! tatháy netra-pát kariyá káj nái. Káj ki ? Tilottamá prati ke ár ekhan netra-pát kariteche ? madhúdaye naba-ballarí jakhan manda báyu-hillole bidhúta haite tháke, ke ná takhan subásásháy sádare táhár káche dandáyamán hay ; ár jakhan naidágh jhaṭikágháte abalambita briksha-sahit bhú-tala-shayiní hay, takhan unmúlita padártha-ráshi-madhye briksha cháriyá ke latá drishti kare ? Káthuriyárá káṭh kátiyá laiyá jáy, latáke pada-tale dalita kare mátra.

Cala, Tilottamáke rákhiyá anyatra jái. Jatháy cancalá, caturá, rasa-priyá, rasiká, Bimalár paribarte gambhírá, anutápitá, maliná, bidhabá cakshe ancal diyá basiyá áche, tatháy jái.

Ei ki Bimalá ? táhár se kesha-binyás nái. Mátháy dhúli-ráshi ; se káru-kárjya-khacita orná nái ; se ratna-khacita káñcali nái ; basan bara malin. Paridháne jírna kshudra basan. Se alankára-bhár kotháy ? se ansa-sansparsha-loblí karnábharan kotháy ? cakshu phuliyáche kena ? se kañáksha kai ? kapále kshata kena ? rudhir je báhita haitechile.

Bimalá Osmáner pratíkhá karitechilen.

Osmán Páthána-kula-tilak. Juddha táñhár svártha-sádhan o nija byabasáy ebam dharma ; sutarám juddha-jayártha Osmán kona kárjyei sankoc kariten ná. Kintu juddha prayojan siddha haile parájita paksher prati kadácit nişhprayojane tilárdha atyácar karite diten ná. Jadi Katlu Khán svayam Bimalá Tilottamár adríshte e dárun bidhán ná kariten, tabe Osmáner kripáy táñhárá kadáca bandí thákiten ná. Táñhári anukampáy svámír mrityu-kále Bimalá tat-sákshát lábh kariyáchilen. Pare jakhan Osmán jánite párlen je, Bimalá Bírendrasinher strí, takhan táñhár dayárdra-citta áro árdrí-bhúta haila. Osmán Katlu Khánr bhrá-tush-putra, ejanya antappureo kotháyo táñhár gamane báran chila ná ; ihá púrbei drishta haiyáche. Je bihára-grihe Katlu Khánr upapatní-samúha thákita, se sthale Katlu Khánr putrerá o jáite páriten ná, Osmáno nahe. Kintu Osmán Katlu Khánr dakshin hasta, Osmáner báhu-balei tini Ámodara-tír parjyanta Utkal adhikár kariyáchilen. Sutarám paura-jan práy Katlu Khánr sadrishá Osmáner bádhya chila. Ejanyai adya práte Bimalár prárthanánu-sáre, carama-kále táñhár svámí-sandarshan ghañiyáchila.

Báidhabya ghañanár dui dibas pare Bimalár je kichu alankárádi abashishta chila, tat-samudáy laiyá tini Katlu Khánr niyojita dásíke dilen. Dásí kahila, “ ámáy ki ájná karitechén ? ”

Bimalá kahilen, “ tumi je-rúp káli Osmáner nikáñ giyáchile, sei-rúp ár eka-bár jáo, kahio je ámi táñhár nikáñ ár eka-bár sáksháter prárthitá ; balio ei shesh, ár trítíya-bár bhikshá kariba ná.”

Dásí sei-rúp karila. Osmán kahiyá pátháilen, “ se mahál-madhye ámár játáyáte ubhayeri sankat, táñháke ámár ábásamandire ásiṭe kahio.”

Bimalá jijnásá karilen, “ ámi jáiba ki prakáre ? ” Dásí kahila, “ tini kahiyáchen je, tini táhár upáy kariyá diben.”

Sandhyár par Áyeshár eka-jan dásí ásiyá antappura-rakshí khojádiger sahit ki kathá-bártá kahiyá, Bimaláke samabhibyáháre kariyá Osmáner nikat laiyá gelá.

Osmán kahilen,

“ Ár tomár kona anshe upakár karite pári ? ”

Bimalá kahilen, “ ati sámanya kathá mátra ; Rájput-kumár Jagatsinha ki jíbita áchen ? ”

O. Jíbita áchen.

Bi. Svádhín áchen ki bandí haiyáchen.

O. Bandí baṭe, kintu ápátatah kárágáre nahe. Táñhár anger astra-kshater hetu pírita haiyá shajyá-gata áchen.

Bimalá shuniyá balilen, “ e abhágínídiger samparka-mátreri amangal ghaṭiyáche. Se sakal debatá-krita. Ekshane jadi rája-putra punar-jíbita hayen, tabe táñhár árogya práptir par ei patrakháni táñháke diben ; ápátatah ápanár nikat rákhiben. Ei mátra ámár bhikshá.”

Osmán lipi pratyarpan kariyá kahilen, “ ihá ámár anucit kárjya, rája-putra je abasthátei thákun, tini bandí baliyá ganya. Bandídiger nikat kona lipí ámará nije páth ná kariyá jáite dewá abaidha, ebam ámár prabhur ádesha-biruddha.”

Bimalá kahilen, “ e lipir madhye ápanádiger anishta-sampádak kona kathái nái. Sutarám abaidha kárjya haibek ná ; ár prabhur ádesha ? ápani ápan prabhu.”

Osmán kahilen, "anyánya bishaye ámi pitribyer ádesha-biruddha ácaran kakhana karite pári; kintu e sakal bishaye nahe. Ápani jakhan kahitechén je ei lipi-madhye biruddha kathá nái takhan sei-rúpi ámár pratíti haiteché, kintu ebishaye niyama-bhanga karite pári ná. Ámá haite e kárjya haibek ná."

Bimalá kshunna haiyá kahilen, "tabe ápani páth kariyái diben."

Osmán lipi grahan kariyá páth karite árambha karilen.

SHASHTHA PARICCHED.

BIMALÁR PATRA.

"Juba-ráj, ámi pratishruta chilám je eka-din ápanár paricay diba. Ekhan tánhár samay upasthit haiyáche.

Bharasá kariyáchilám, ámár Tilottamá Ábanírer sinhásanárúrhá haile paricay diba. Se sakal áshá bharasá nirmál haiyáche. Bodh kari je kichu din madhye shunite páiben, e prithibité Tilottamá keha nái, Bimalá keha nái, ámádiger paramáyu shesh haiyáche.

Ei janyai ekhan ápanáke e patra likhitechí. Ámi mahá pápi-yasí, bahubidha abaidha kárjya kariyáchi, ámi marile loke nindá karibe, kata mata kadarjya kathá balibe, ke takhan ámár ghrinita nám haite kalanker káli mucháiyá tulibe? emat suhrid ke áche?

Ek suhrid áchen, tini acirát lokálay tyág kariyá tapasyáy prasthán kariben. Abhirám Svámí haite dásír kárjyoddhár haibe ná. Rája-kumár! ek diner tare o ámi bharasá kariyáchilám, ámi ápanár átmíya jana-madhye ganyá haiba. Ek diner tare ápani ámár átmíya janer karma karun. Káhákei bá e kathá balitechí? Abhágínídiger manda bhágya agni-shikhábát, je bandhu nikáte chilen táñháke o sparsha kariyáche. Jákhan hauk, dásír ei bhikshá smaran rákhiben. Jakhan loke balibe Bimalá kulaṭá chila, dásí-

beshe ganiká chila, takhan kahiben Bimalá níca-játi-sambhabá, Bimalá manda-bhágini, Bimalá dusshásita rasaná-doshe shata apáradhe aparádhiní ; kintu Bimalá ganiká nahe. Jini ekhan svarge gaman kariyáchen, tini Bimalár adrisha-prasáde jathá-shástra táhár páni-grahan kariyáchilen. Bimalá ek diner tare nijs prabhur nikat bishvás-ghátiní nahe.

Eta-din e kathá prakásh chila ná, áj ke bishvás karibe ? kenai bá patní haiyá dásí-bat chilám ? Táhá shraban karun :—

Gar Mándáraner nikat-a-bartí kona grame Shashishekhar Bhat-tácárjyer bá. Shashishekhar kona sampanna bráhmaner putra ; jaubana-kále jathá-ríti bidyádhyayan kariyáchilen. Kintu adhyayane svabhába-dosh dúr hay ná. Jagad-íshvar Shashishekharke sarba-prakár gun dán kariyáo ek dosh prabal kariyá diyáchilen, se jaubana-káler prabal dosh.

Gar Mándárane Jayadharsinher kona anucarer banshe ekti pati-birahiní ramaní chila. Táhár saundarjya alaukik, táhár svamí rája-sená-madhye sipáhí chila, ejanya bahu-din desha-tyágí. Sei sundarí Shashisbekharer nayana-pather pathik hails, alpa-kál madhyei táhár aurase pati-birahitár garbha-sancár hails.

Agni ár páp adhik din gopan tháke ná. Shashishekharer dushkrita táhár pitri-karne uṭhila. Putra-krita para-kula-kalanka apaníta karibár janya Shashishekharer pitá sambád likhiyá garbha-batír svamíke tvarit grihe ánáilen. Aparádhí putrake bahu-bidha bhartsaná karilen. Pitri-tiraskáre apamánita haiyá Shashi-shekhar desha-tyágí hails.

Shashishekhar pitri-griha parityág kariyá Káshí-dháme játrá karilen, tatháy kona sarba-bit dandír bidyár khyáti shruta haiyá táhár nikat adhyayanárambha karilen. Buddhi ati tíkshna ; darshanádite atyanta supaṭu hails ; jyotishe advitíya mahá-mahopádhyáy haiyá uṭhilen. Adhyápak atyanta santushta haiyá adhyápaná karite lágilen.

Shashishekhar eka-jan shúdrí griher nikaté báś kariten. Shúdrí ek naba jubatí kanyá chila. Bráhmane bhakti-prajukta

jubatí áháriya áyojan prabhriti Shashishekharer griha-kárjya sampádan kariyá dita. Mátri-pitri-dushkrita-bháre ábaran nikshép karái kartabya. Adhik ki kahiba? shúdrí-kanyár garbhe Shashi-shekharer aurase e abhágínír janmá haila.

Shrabana-mátra adhyápak chárake kahilen, 'shishya! ámár nikaṭ dushkarmánviter adhyayan haite páre ná. Tumi ár Káshí-dhámé mukh dekháio ná.'

Shashishekhar lajjita haiyá Káshí-dhám haite prasthán karilen.

Mátáke mátamaha dushcáriní baliyá griha-bahish-kritá kariyá dilen.

Dukkhaní mátá ámáke laiyá ek kuṭíre rahilen. Káyik parishram dvárá jíbana-dháran kariten; keha dukkhanír prati phiriyá cahita ná. Pitár o kona sambád páwá gela ná. Kayek batsar pare shítakále eka-jan ádhyá Páthán Banga-desh haite Dillí nagare gaman-kále Káshí-dhám diyá ján. Adhik rátre nagare upasthit haiyá rátre thákibár sthán pán ná; táñhár sange bibi, o ekṭi naba-kumár. Táñhárá mátár kuṭíra-sannidháne ásiyá kuṭíra-madhye nishá-jápaner prárthaná jánaiyá kahilen, 'e rátre Hindu-pallí-madhye keha ámáke sthán dilek ná. Ekhan ámará e bálakṭike laiyá ár kothá jáiba? Ihár him sahya haibek ná. Ámár sahit adhik lok jan nái, kuṭíra-madhye anáyáse sthán haibek. Ámi tomáke jatheshta puraskár kariba.' Bastutah Páthán bishesh p̄mayojane tvarita-gamane Dillí jáitechilen; táñhár sahit eka-mátra bhṛitya chila. Mátá daridrá o baṭe, sadaya-cittá o baṭe; dhana-lobhei hauk, bá bálaker prati dayá kariyái hauk, Páthánke kuṭíra-madhye sthán dilen. Páthán sastrí-santán nishá-jápanártha kuṭírer eka-bháge pradip jváliyá shayan karila—dvitíya-bháge ámará shayan karilám.

Ai samaye Káshí-dhámé atyanta bálaka-corer bhay prabal haiyáchila. Ámi takhan chay batsarer báliká mátra, ámi sakal smaran kariyá balite pári ná. Mátár nikaṭ je-rúp je-rúp shuniyáchi táhái balitechí.

Nishíthe pradíp jvalitechila ; eka-jan caura parna-kuṭíra-madhye siñdh diyá Páṭháner bálakti apaharan kariyá jáitechila. Ámár takhan nidrá-bhangá haiyáchila ; ámi caurer kárjya dekhite páiyá-chilám. Caura bálak laiyá jáy dekhiyá, uccaissvare cítkár karilám. Ámár cítkáre sakalerai nidrá-bhangá haila.

*Páṭháner strí dekhilen bálak shajyáy nái. Eke-báre árta-nád kariyá uṭhilen. Caura takhan bálak laiyá shajyá-tale lukkáyita haiyáchila. Páṭhán táhár keshákarshan kariyá ániyá bálak káriyá lailen. Caura bistar anunay binay karáte asi dvárá karna-cched-mátra kariyá bahish-krita kariyá dilen.”

Ei parjyanta lipi-páṭh kariyá Osmán anya-máne cintá karite karite Bimaláke kahilen,

“ Tomár kakhana ki anya kona nám chila ná ? ”

Bimalá kahilen, “ chila. Se Jábanik nám baliyá pitá nám pari-bartan kariyá diyáchen.”

“ Ki se nám ? Máharu ? ”

Bimalá bismita haiyá kahilen, “ ápani ki prakáre jánilen ? ”

Osmán kahilen, “ ámi-i sei apahrita bálak.”

Bimalá bismita hailen. Osmán punar-bár páṭh karite lágilen.

“ Para-din práte Páṭhan bidáy kále mátáke kahilen,

“ Tomár kanyá ámár je upakár kariyáche, ekshane táhár pratyu-upakár kari, emat sádhya nái ! kintu tomár je kichute abhilásh tháke ámáke kaha ; ámi Dillí jáituchi, tathá haite ámi tomár abhísha bastu páṭháiya diba. Artha cáha táhá o páṭháiya diba.”

Mátá kahilen, ‘ ámár dhane prayojan nái. Ámi nija káyik pari-shrama-dvárá svacchande dina-guzrán kari, tabe jadi Bádsháher nikat ápanár pratipatti tháke,—’

Ei samasta kathá haite ná baite Páṭhán kahilen, ‘ jatheshta áche ! ámi rája-darbáre tomár upakár karite pári.’

Mátá kahilen, ‘tabe ei bálikár pitár anusandhán karáiyá ámáke sambád diben.’

Páthán pratishruta haiyá gelen. Mátár haste svarna-mudrá dilen ; mátá tánh grahan karilen ná. Páthán nija pratishruti anusáre rája-purushdigake pitár anusandháne níjukta karilen. Kintu anusandhán páwá gela ná.

Ihár caturdash batsar pare rája-purusherá pitár sandhán páiyá, púrba-pracárita rájájnánusáre mátáke sambáda-lipi pátháilen. Pitá Dillíte chilen. Shashishekhar Bháttácárjya nám tyág kariyá Abhirám Svámí nám dháran kariyáchilen. Jakhan ei sambál ásila, takhan mátá svargárohan kariyáchilen. Mantra-púti byatítá jahár páni-grahan haiyáche ; tánh jadi svargárohaner adhikár tháke tabe mátá svargárohan kariyáchen sandeha nái.

Pitri-sambád páile ár Káshí-dháme ámár man tishthila ná. Sansára-madhye kebal ámár pitá bartamán chilen ; tini jadi Dillíte tabe ámi ár káhár janya Káshíte tháki ? El-rúp cintá kariyá ámi ekákiní pitri-darshane játrá karilám. Pitá ámár gamane prathame rushta hainen, kintu ámi bahutara rodan karáy ámáke táñhár sebártha nikáte thákite anumati karilen. Máharu nám paribartan kariyá Bimalá nám rákhilen. Ámi pitrálaye thákíyá pitár sebáy bidhi-mate manobhiniibesh karilám ; táñhár jáláte tushti janme, tánháte jatna karite lágilám. Svártha-siddhi kimbá pitár sneher ákánksháy ei-rúp karitám tánh nahe ; bastutah pitri-sebáy ámár ántarik ánanda janmita ; pitá byatítá ámár ár kehá chila ná. Mane karitám pitri-sebá apekshá ár sukh sansáre nái. Pitá o ámár bhakti dekhiyái hauk, bá manusyer svabhába-siddha gun bashatah i hauk, ámáke sneha karite lágilen. Sneha samudra-mukhí nadír nyáy jata prabháita hay tata barddhita haite tháke. Jakhan ámár sukha-básar prabhát hailya, takhan jánite páriyáchilám, je pitá ámáke kata bhála básitén.”

SAPTAM PARICCHED.

BIMALÁR PATRA SAMÁPTA.

“ Ámi púrbei kahiyáchi je, Gaṛ Mándáraner kona daridrá ramaní ámár pitár aurase garbha-batí hayen. Ámár mätár je-rúp adrisha-lipir phal, iháňro tad-rúp ghaṭiyáchila. Iháňr auraseo ekṭi kanyá janma-grahan kare, ebam kanyár mätá acirát bidhabá haile, tini ámár mätár nyáy, nija káyik parishramer dvárá arthopárjan kariyá kanyá pratipálan karite lágilen. Bidhátár eman niyam nahe, je, jeman ákár tad-upajukta sámagríri uttpatti haibe. Parbáter pásháneo komal kusuma-latá janme; andhakár khani-madhyeo ujjvala ratna janme. Daridrer ghareo adbhut sundarí kanyá janmila. Bidhabár kanyá Gaṛ Mándáran grámer madhye prasiddha sundarí baliyá pariganitá haite lágilen. Kále sakaleri lay; kále bidhabár kalankero lay haila. Bidhabár sundarí kanyá je járajá e kathá aneke bismrita haila. Aneke jánita ná. Durga-madhye práy e kathá kehai jánita ná. Ár adhik ki baliba! sei sundarí Tilottamár garbha-dháriní hailand.

Tilottamá jakhan mátri-garbhe, takhan ei bibáha káranei ámár jíbana-madhye pradhán ghaṭaná ghaṭila. Sei samaye eka-din pitá táňhár jámátáke samabhíbyáháre kariyá áshrame ásilen. Ámár nikaṭ mantra-shishya baliyá paricay dilen; svargíya prabhur nikaṭ prakrita paricay páilám.

Je abadhi práñeshvárke dekhilám, sei abadhi ápan citta parer haila. Tini nitya nitya pitár nikaṭ játayát kariten, ebam anekakshan thákiten, anek kathá-bártá kahiten, galpa kariten, ámi mugdha haiyá táňhár madhur bákya-srotah shrabana-dváre pán karitám. Káya-mane táňhár dásí hailám; tinio ámáke nitánta ghriná kariten ná. Sankshepe bali, ubhaye ubhayer man jánite párilám. Táňhár sahit kathá kahilám. Je kathá ámár káne káne kahiyáchilen, ájio madhur bínár nyáy karna-randhre bájiteche.

Prána-náther nikaṭe biná-múlye citta bikray kariyáchilam bate, kintu mätár durdashá ámár citte jágarita haita; dharma bikray

karite asvíkrita hailám. Tatháca táñhár anuráger lághab haila ná. Pitáo sakal brittánta anubhabe jánite párlen. Eka-din ubhaye ei-rúp kathopakathan haitechila ; antarál haite shunite pailám.

Pitá kahilen, ‘ámi Bimaláke tyág kariyá kotháo thákite páriba ná. Kintu Bimalá jadi tomár dharma-patní hay, tabe ámi tomár nikáte thákiba. Ár jadi tomár se abhipráy ná tháke—’

Pitár kathá samápta ná haite haitei svargíya deb kincit rushta haiyá kahilen,

‘Thákur ! shúdrí-kanyáke ki prakáre bibáha kariba ? ’

Pitá shlesh kariyá kahilen,

‘Járaja-kanyáke bibáha karile ki prakáre ? ’

Práñeshvar kincit kshunna haiyá kahilen, ‘jakhan bibáha kariyáchilám takhan jánitám ná je, se járajá. Jániyá shuniyá shúdríke ki prakáre bibáha kariba ; ár ápanár jyeshthá kanyá járajá haileo shúdrí nahe.’

Pitá kahilen, ‘tumi bibáhe asvíkrita haile ; uttam. Tomár játáyáte Bimalár anishta ghaṭiteche, tomár ár e áshrame ásibár prayojan kare ná. Tomár grihei ámár sahit sákshát haibek.’

Sei abadhi tini kiyad-dibas játáyát tyág karilen. Ámi cátakír nyáy pratidibas táñhár ágaman pratyáshá karitám ; kintu kichukál áshá nispaliní haite lágila. Bodh kari, tini ár sthir thákite párlen ná ; punar-bár púrba-mata játáyát karite lágilen. Bicchedakále pranayí ki padártha, táhá jánite páriyáchilám. Ejanya punar-bár táñhár daṛshan páiyá ár tata lajjá-shílá rahilám ná. Pitá táhá parjyabekshan karilen. Eka-din ámáke dákiyá kahilen,

‘Ámi anáshram brata-dharma abalamban kariyáchi ; cira-din ámár kanyá-sahabás ghaṭibek ná. Ámi stháne stháne parjyaṭan karite jáiba, tumi takhan kotháy thákibe ? ’

Ámi pitár biraháshankáy atyanta kátara haiyá rodan karite lágilám. Kahilám, 'ámi tomár sange sange jáiba.' Ábár práneshvarke mane parila, kahilam, 'ná hay je-rúp Káshí-dháme ekákiní chilám, ekháneo sei-rúp thákiba.'

Pitá kahilen, 'Bimale! ámi tad-apekshá uttam sankalpa kariyáchi. Ámár anabasthána-kále tomár surakshak bidhán kariba. Tumi Maháráj Mánsinher naborhá Mahishír sáhacarjye nijukta thákibe.'

Ámi káñdiyá kahilám, 'tumi ámáke tyág kario ná.' Pitá kahilen, 'ná, ámi ekshane kotháo jáiba ná. Tumi ekhan Mán-sinher grihe jáo. Ámi ei-khánei rahilám; pratyahai tomáke dekhiyá ásiba. Tumi tatháy ki-rúp tháka táhá bujhiyá kartabya-bidhán kariba.'

Juba-ráj ! ámi tomádiger grihe puránganá hailám. Ei kaushale pitá ámáke nija jámátár cakshuppatha haite dúr karilen.

Juba-ráj ! ámi tomár pitri-bhabane anek din paura-strí haiyáchilám; kintu tumi ámáke cena ná. Tumi takhan dasham barshíya bálaka-mátra, Ábanírer rája-bátíte mátri-sannidháne thákite, ámi tomár (naborhá) bimátár sáhacarjye Dillíté nijukta thákitám. Kusumer málár tulya Mahárája Mánsinher kanṭhe aganita-sankhyá ramaní-ráji grathita thákita; tumi ki tomár bimátá sakalkei cinite? Jodhpur-sambhútá Úrmilá debíke tomár smaran haibe? Úrmilár gun tomár nikaṭ kata paricay diba? tini ámáke sahacáriní dásí baliyá jánitén ná; ámáke pránádhiká sahodará bhaginír nyáy jánitén. Tini ámáke sajatne náná bidyá shikháibár padabíte árúṛha kariyá dilen. Táňhári anukampáy shilpa-káryádi shikhilám. Táňhári mano-ranjanárthe nritya-gíta shikhilám. Tini ámáke svayam lekhá-pará shikháilen. Ei je kadakshara-sambaddha patrí tomár nikaṭ pátháite saksham haitechí ihá kebal tomár bimátá Úrmilá debír anukampáy.

Sakhí Úrmilár kripáy áro gurutara lábh haila. Tini nija príta-cakshe ámáke jemátheká, Mahárájer nikaṭ sei-rúp paricay

diten. Ámár sangítádite kineit kshamatá janmiyáchila ; tad-darshan shrabaneo Mahárájer príti janmita. Je káranei hauk, Mahárája Mánsinha ámáke nija paribára-sthár nyáy bhábiten. Tini ámár pitáke bhakti kariten ; pitá sarbadá ámár sahit sákshát kariyá ásiten.

Úrmilá debír nikaṭ ámi sarbánshe sukhí chilám. Kebal eka-mátra paritáp je, je mano-mohaner janya dharma bhinna sarbatyágí haite prastut chilám, táňhár darshan páitám ná. Tini-ki ámáke bismrita haiyáchilen ? táhá⁺ nahe. Juba-ráj, Ásmáni-námni paricárikáke ki ápanár smaran hay ? haiteo páre. Ásmánir sahit ámár bishesh sampríti ghaṭila ; ámi táháke práneshvarer sambád ánite pátháilám. Se táňhár anusandhán kariyá táňháke ámár sambád diyá ásila. Pratyuttare tini ámáke kata kathá kahiyá pátháilen ; táhá ki kahiba ; ámi Ásmánir haste táňháke patra likhiyá pátháilám, tinio táhár pratyuttar pátháilen. Punah punah ei-rúp ghaṭite lágilá. Ei prakár adarshaneo paraspar kathopakathan karite lágilám.

Ei pranálíte tin batsar kátiyá gela. Jakhan tin batsarer bicchedeo paraspar bismrita hailám ná, takhan ubhayeи bujhilám, je e pranay shaibála-pushper nyáy kebal upare bhasamán nahe, padmer nyáy bhitare baddha-múl. Ki kárane balite pári ná, ei samaye práneshvarer dhairjyábashesh haila. Eka-din tini biparít ghaṭáilen. Nishá-kále ekákiní shayana-kakshe shayan kariyá-chilám, akasmát nidrá-bhanga haile stimita-dípáloke dekhilám shiyare-eka-jan manushya.

Madhura-shabde ámár karna-randhre ei bákya prabesh karilá je, práneshvari ! bhay páio ná. Ámi tomári ekánta dás.'

Ámi ki uttar diba ? tin batsarer par sákshát. Sakal kathá bhuliyá gelám—táňhár kanṭha-lagna haiyá rodan karite lágilám.

Jakhan ámár bákya-sphúrti haila, takhan táňháke jijnásá karilám,

‘Tumi keman kariyá e purí-madhye ásile ?’

Tini kahilen, ‘Ásmáni ke jijnásá kara ; tánhár samabhíbyáháre bári-báhak dás sájiyá purí-madhye prabesh kariyáchilám ; sei parjyanta lukkáyita áchi !’

‘ Ámi jijnásá karilám, ‘ekhan ?’

Tini kahilen, ‘ekhan ár ki ? tumi jáhá kara.’

Ámi cintá karite lágilám, ki kari ? kon dik rákhi ? citta je dike lay sei dike mati haite lágila. Ei rúp cintá karite karite akasmát ámár shayana-kakshér dvár mukta haiyá gela. Sammukhe dekhi Maháráj Mánsinha !

Bistáre ábashyak ki ? práneshvar kárágáre ábaddha hailand. Maháráj e-rúp prakásh karilen, je táňháke rája-dandé dandítá kariben. Ámár hridayer madhye ki-rúp haite lágila, tánhá bodh kari bujhite páriben. Ámi kándiyá Úrmilá debír pada-tale parílám ; átma-dosh sakal byakta karilám ; sakal dosh ápanár skandhe svíkár kariyá lailám. Pitár sahit sákshát haile táňhár-o carane lunthita hailand. Maháráj táňháke bhakti karen ; táňháke guru-bat shradhdhá karen ; abashya táňhár anurodh rakshá kariben. Kahilám ‘ápanár jyeshtiá kanyáke smaran karun.’ Bodh kari pitá Mahárájer sahit ekatre jukti kariyáchilen. Tini ámár rodane karna-pát o karilen ná. Rushta haiyá kahilen, ‘pápíyasi ! tui eka-báre lajjá tyág kariyáchis.’

Úrmilá debí ámár prán-rakshártha Mahárájer nikat̄ bahu-bidha kahilen. Maháráj kahilen,

‘ Ámi tabe corke mukta kari se jadi Bimaláke bibáha kare !’

Ámi takhan Mahárájer abhisandhi bujhiyá nisshabda hailand. Práneshvar Mahárájer bákye bisham rushta haiyá kahilen,

‘ Ámi jábaj-jíban kárágáre thákiba, seo bhála ; prándanda diba seo bhála ; tathápi shúdrí-kanyáke kakhana bibáha kariba ná. Ápani Hindu haiyá ki prakáre emat anurodh karitechén ?’

Maháráj kahilen, ‘jakhan ámár bhaginíke Sháhzáda Selimer sahit bibáha dite páriyáchi, takhan tomáke bráhmaṇa-kanyá bibáha karite anurodh kariba bicitra ki ?’

Tathápi tini sammata hailand ná. Baram kahilen, ‘Maháráj, jähá haibár táhá hailand. Amáke mukti diun; ámi Bimalár ár kakhana nám kariba ná.’

Maháráj kahilen ‘táhá haile tumi je aparádh kariyácha táhár práyashcitta hailand kai? tumi Bimaláke tyág karibe, anya-jane táháke kalankiní baliyá ghriná kariyá sparsha karibe ná.’

Tathápi áshu táhár bibáhe mati hailand ná. Parisheshe jakhan ár kárágára-jantraná sahya hailand ná, takhan agatyá arddha-sammata haiyá kahilen, ‘Bimalá jadi ámár grihe paricáriká haiyá thákite páre, bibáher kathá ámár jíbat-máne kakhana ullekh ná kare, ámár dharma-patní baliyá kakhana paricay ná dey, tabe shúdríke bibáha kariba. Nacet nahe.’

Ámi bipula-pulaka-sahakáre táhái svíkár karilám. Ámi dhana gaurab paricayádir janya kátar chilám ná; kebal práneshvarer janya. Pitá ebam Maháráj ubhayei sammata hailand. Ámi dásí-beshe rája-bhaban haite nijsa-bhartri-bhabane ásilám.

Aniccháy, para-bala-píráy, tini ámáke bibáha kariyáchilen. Eman abastháy bibáha karile ke stríke ádar karite páre? Bibáher pare prána-náth ámáke bish dekhite lágilen. Púrber pranay tat-kále eke-báre dúr hailand. Maháráj Máusinha-krita apamán sarbadá smaran kariyá ámáke tiraskár kariten, se tiraskár o ámár ádar bodh haita. Ei-rúpe kichu kál gela; kintu se sakal paricayer-i bá prayojan ki? ámár paricay dewá hajyáche, anya kathá ábashyak nái. Kále ámi punar-bár svámí-pranaya-bhágini haiyáchilám, kintu Ábanír-patir prati táhár púrba-bat bisha-drishti rahila. Kapáler likhan! nacet e sab ghaṭibe kena.

Ámár paricay dewá shesh hailand. Kebal átma-pratishruti uddhár karai ámár uddeshya nahe. Aneke mane kare ámi kula-dharma bisarjan kariyá Gar Mándáraner adhipatir nikāt chilám. Ámár lokántar haile, nám haite se káli ápani mucháiben, ei bhara-sátei ápanáke eta likhilám.

Ei patre kebal átma-bibaran-i likhilám. Jákhar sambád janya ápani cancala-citta, tákhar námollekh-o karilám ná. Mane karun se nám e prithibí haite lop haiyáche. Tilottamá baliyá je keha kakhana chila tákhar bismaran haun.”

Osmán lipi-páth samápta kariyá kahilen,

“ Mátah ! ápani ámár jíbana-rakshá kariyáchilen, ámi ápanár pratyupakár kariba.”

Bimalá dírgha nisshvás tyág kariyá kahilen, “ ár ámár prithibíte upakár ki áche ? tumi ámár ki upakár karibe ? tabe upakár—”

Osmán kahilen, “ ámi tákhar sádhan kariba.”

Bimalár cakshu projval haila, kahilen,

“ Osmán ! ki kahitechá ? e dagdha hridaye ár kena prabancaná kara.”

Osmán hasta haite ekthí anguríya mukta kariyá kahilen, “ ei anguríya grahan kara, dui ek din madhye kichu sádhan haibek ná ! Katlu Khañr janma-din ágata-práy, se dibas bara utsab haiyá tháke. Praharí-gan ámode matta tháke. Sei dibas ámi tomáke uddhár kariba. Tumi sei dibas nishíthe antappura-dváre ásio ; jadi tatháy keha tomáke ei-rúp dvitíya anguríya drishti karáy tabe tumi tákhar sange báhire ásio ; bharasá kari nishkanṭake ásite páribe. Tabé Jagad-íshvarer icchá.” ●

Bimalá kahilen, “ Jagad-íshvar tomáke dírgha-jíbí karun, ámi adhik ki baliba.”

Bimalá ruddha-kanṭha haiyá ár kathá kahite párilen ná.

Bimalá Osmánke áshírbád kariyá bidáy laiben, emat samaye Osmán kahilen,

“ Ek kathá sábadhán kariyá di-i. Ekákiní ásiben. Ápanár sange keha sanginí thákile, kárjya siddha haibek ná, baram pramád ghatibe.”

Bimalá bujhite párlen je Osmán Tilottamáke sange ánite nishedh karitechen. Mane mane bhábilen,

“ Bhála, dui jan ná jáite pári, Tilottamá ekái ásibe.”

Bimalá bidáy hainen.

ASHTAM PARICCHED.

ÁROGYÁ.

Din jáy. Tumi jáhá icchá táhá kara, din jábe, rabe ná. Je abastháy icchá se abastháy tháka, din jábe, rabe ná. Pathik ! bara dárun jhaṭiká brishtite patita haiyácha ? ucca rabe shiropare ghanganagarjan haitechche ? jhaṭ bahitechche ? brishtite plábita haitechche ? anábrita sharíre karakábhiglát haitechche ? áshray páitechche ná ? kshanek dhairjya dhara, e din jábe, rabe na. Kshanek apekshá kara ; durdin ghucibe, sudin haibe, bhánúday haibe ; kali parjyanta apekshá kara.

Káhár ná din jáy ? káhár dukkha stháyí karibár janya din basiyá tháke ? tabe kena ásphálan kara ?

Kár din gela ná ? Tilottamá dhúlás páriyá áche, tabu din jáitechche.

Bimalár hrit-padme “pratihinsá-kála-phani basati kariyá sárba sharír bishe jarjar karitechche, ek mülhúrte táhár danshan asahya ; ek dine kata muhúrta ! tathápi din ki gela ná ?

Katlu Khán masnade ; shatru-jayí ; sukhe din jáitechche. Din jáitechche, rahe ná.

Jagatsinha rugna-sajyáy ; rogír din kata dírgha ke ná jáne ? tathápi din gela !

Din gela. Dine dine Jagatsiñher árogya janmíte lágila. Eka-báre Jama-danda haite nishkriti páiyá rája-putra dine dine nirápad

haite lágilen. Prathame sharírer gláni dúr ; pare kshudhá ; pare áhár ; pare bal ; sheshe cintá.

Pratham cintá—Tilottamá kotháy ? rája-putra jata árogya páite lágilen, tata sambarddhita byákulatár sahit sakalke jjnásá karite lagilen ; keha tushti-janak úttar dilek ná. Áyeshá jánen ná : Osmán bale ná ; dás dásí jáne ná, ki ingit mate bale ná. Rája-putra kanṭaka-shajyá-sháyír nyáy cancel hailen.

Dvitíya cintá—nija bhabishyat. “ Ki haibe ? akasmát e prashner ke uttar dite páre ? rája-putra dekhilen, tini bandí. Karuna-hriday Osmán o Áyeshár anukampáy tini kárágárer binimaye susajjita, subásita, shayana-kakshe basati karitechén ; das dasí táñhár sebá kariteché ; jakhan jáhá prayojan táhá icchá-byaktir púrbei páitechén ; Áyeshá sahodarádhik sneher sahit táñhár jatna karitechén ; tathápi dváre prahári ; svarna-pinjara-básí, suras páníye paritripta, bihanger nyáy ruddha áchen. Kabe mukti-prápta haiben ? mukti-práptir ki sambhábaná ? táñhár sená sakal kotháy ? senápati-shúnya haiyá táháder ki dashá haily ?

Tritíya cintá—Áyeshá. E camat-kára-káriní, para-hita-múrti-matí, keman kariyá ei mrin-may prithibité abataran karila !

Jagatsinha dekhilen Áyeshár birám nái, shránti bodh nái, abahelá nái. Rátri din rogír shushrúshá karitechén. Jata din ná rája-putra nírog hailyen tata din tini pratyaha prabháte dekhiten prabháta-súryja-rúpiní, kusuma-dám haste kariyá lábanya-may pada-bikshepe nisshabde ágaman karitechén. Pratidin dekhiten jata-kshan snánádi kárjyer samay atíta ná haiyá jáy tata-kshan Áyeshá se kaksha tyág kariten ná. Prati-din dekhiten kshana-kál parei pratyágaman kariyá kebal nitánta prayojan bashatah gátrrotthán kariten, jata-kshan ná táñhár jananí Begam táñhar nikat kinkarí pátháiten, tata-kshan táñhár sebáy kshánta haiten ná.

Ke rugna-shajyáy ná shayan kariyáche ? jadi káháro rugna-shajyáy shiyare basiyá mano-mohiní ramaní byajan kariyá tháke tabe sei jáne roge o sukh.

Páthak ! tumi Jagatsinher abasthá pratyakshíbhúta karite cáha ? tabe mane mane sei shajyáy shayan kara, sharíre byádhijantraná anubhúta kara ; smaran kara je, shatru-madhye bandí huiyá ácha ; tár par sei subásita, susajjita, susnigdha shayana-kaksha mane kara. Shajyáy shayan kariyá tumi dvára-páne cáhiyá ácha ; akasmát tomár mukh praphulla huiyá uṭhila ; ei shatru-purímadhye je tomáke sahodarer nyáy jatna kare sei ásiteche. Se ábár ramaní, jubatí, púrna-bikasita-padma. Amani shayan kariyá eka-drishte cháhiyá ácha ; dekha ki mûrti ! íshat, íshat mátra dírgháyatan, tad-upajukta gaṭhan, mahá-mahima debí-pratimá-svarúp ! prakriti-niyamita rájní-svarúp ! dekha ki lalit páda-bikshep, gajendra-gamana shuniyácha ? se ki ? marála-gaman bala ? ai páda-bikshep dekha ; surer lay, bádye hay ; ai páda-biksheper lay, tomár hridaya-madhye haitech. Haste ai kusumá-dám dekha, hasta-prabháy kusum malin huiyáche dekhiyácha ? kanther prabháy svarna-hár dípti-hín huiyáche dekhiyácha ? tomár eaksher palak pare ná kena ? dekhiyácha ki sundar gríbá-bhangí ? dekhiyácha prastara-dhabal gríbár upar keman nibira kuncita kesha-guccha pariyáche ? dekhiyácha tat-párshve keman karna-bhúshá duliteche ? mastaker íshat, íshat mátra bankim bhangí dekhiyácha ? o kebal íshat dairghya hetuk. Ata eka-drishte cáhitecha kena ? Áyeshá ki mane karibe ?

Jata-din Jagatsinher roger shushrúshá ábashyak haila, tata-din parjyanta Áyeshá pratyaha ei-rúp anabarata táháte níjukta rahilen. Krame jeman' raja-putrer roger upasham haite lágila, temani Áyeshár o játayát kamite lágila ; jakhan rája-putrer rog nisshesh haila, takhan Áyeshár Jagatsinher nikat játayát práy eka-báre shesh haila, kadácit dui eka-bár ásiten, táhá o jakhan ásiten práy Osmáner samabhíbyáháre ásiten. Jeman shítárta byaktir anga haite krame krame beládhikye raudra sariyá jáy, Áyeshá sei-rúp krame krame Jagatsinha haite árogya-kále sariyá jáite lágilen.

Eka-din griha-madhye aparáhne Jagatsinha gabákshe dáñráiyá durger báhire drishti-pát karitechen : kata lok abádhe nija nija ípsita bá prayojaníya stháne játayát kariteche. Raja-putra dukkhita

haiyá táchadiger abasthár sahit átmábasthá tulaná karitechilen. Eka-stháne kayek jan lok mandalí-krita haiyá kona byakti bá bastu beshtan púrbak dáñráiyáchila. Rája-putrer tat-prati drishti-pát haila. Bujhite párlen, je loka-gulin kona ámode nijkuta áche, man diyá kichu shuniteche. Madhyastha byakti ke, bá bastuti ki, táchá kumár dekhite páitechilen ná. Kichu kautúhal janmila. Kiyat-kshan pare kayek jan shrotá caliyá gele kumárer kutúhal nibáran haila; dekhite páilen mandalí-madhye ek byaktí eka-kháná puthir nyáy kayek khanda patra laiyá táchá haite ki pariá shunáiteche. Ábritti-kartár ákár dekhiyá rája-kumárer kichu kautuk janmila. Tácháke manushya balile o balá jáy, bajrágáhate patra-bhrashta madhyamákár tála-gách balile o balá jáy. Práy sei-rúp dírgha, prasthe-o tad-rúp; tabe tála-gáche kakhana tádrisha-guru násikábhár nyasta hay ná. Ákárengit ubhayai samán; puthi parite parite páthak je hát nárá máthá nárá nák nárá dite-chilen, rája-kumár táchá abák haiyá dekhite lágilen. Iti-madhye Osmán griha-madhye ásiyá upasthit hailand.

Paraspar abhibádan pare Osmán kahilen,

“Ápani gabákshe anya-manaska haiyá ki dekhitechilen ?”

Jagatsinha kahilen, “saral káshtha-bishesh, dekhile dekhite páiben.”

Osmán dekhiyá kahilen “rája-putra, iháke kakhana dekhen nái.”

Rája-putra kahilen, “ná.”

Osmán kahilen, “o ápanádiger bráhman, kathá-bártáy bára saras; o byaktike Gar Mándárane dekhiyáchilám.”

Rája-kumár antakkarane cintita hailand. Gar Mándárane chila? tabe e byakti ki Tilottamár kona sambád balite páriben?

Ei cintáy byákul haiyá kahilen,

“Maháshay, uhár nám ki ?”

Osmán cintá kariyá kahilen, “uhár nám̄ti kichu kāthin,
hathát smaran hay ná, Gana-pat? ná;—

“Ganapat—Gajapat—ná; Gajapat?”

“Gajapat? Gajapat edeshiya nám nahe, athaca dekhitechi
o byakti Bángálí.”

“Bángálí baté, Bhāttácárjya. Uhár ektá upádhi áche,
ilm—ilm ki?”

“Maháshay, Bángálír upádhite ilm shabda byabahár hay ná.
Ilmke Bángáláy bidyá kahe. Bidyábhúshan bá Bidyábágish
haibe.”

“Háň háň, bidyá ki ektá,—rasun, Bángáláy hastíke ki balc
balun dekhi.”

“Hastí.”

“Ár.”

“Kari, dantí, báran, nága, gaja—”

“Háň háň, smaran haiyáche; uhár nám Gajapati Bidyá-
diggaj.”

“Bidyádiggaj! camatkár upádhi! jeman nám temani
upádhi. Uhár sahit áláp karite bára kautúhal janmiteche.”

Osmán Khán ekta ekta Gajapat kathá-bártá shuniyáchilen;
bibecaná karilen, ihár sahit kathopakathane kshati haite páre ná.
Kahilen, “kshati ki?”

Ubbaye nikastha bahish-kakshe giyá bhritya-dvárá Gajapatike
áhván kariyá ánilen.

NABAM PARICCHED.

DIGGAJ SAMBÁD.

Bhritya-sange Gajapati Bidyádigga j kaksha-madhye prabesh karile rája-kumár jjjnásilen, “ ápani bráhman ? ”

Diggaj hasta-bhangí sahit kahilen,

“ Jában merau sthitá debá jábad Gangá mahítale,

Asáre khalu sansáre, sáram shvashura-mandiram.”

Jagatsinha hásya sambaran kariyá pranám karilen. Gajapati áshírbád karilen, “ Khudá Khán bábu-jíke bhála rakhun.”

Rája-putra kahilen, “ maháshay, ámi Mochalmán nahi, ámi Hindu.”

Diggaj mane karilen, “ betá Jaban, ámáke pháňki diteche ; ki ekta matlab áche ; nahile ámáke dákibe kena ? ” Bhaye bishannabadane kahilen “ Khán Bábu-jí, ámi ápanáke cini ; ápanár anne pratipálan, ámáy kichu baliben ná, ápanár shrí-caraner dás ámi.”

Jagatsinha dekhilen, ihá o ek bighna. Kahilen, “ maháshay, ápani bráhman, ámi rájput, ápani erúp kahiben ná ; ápanár nám Gajapati Bidyádigga j ? ”

Diggaj bhábilen, “ ai ? nám cay. Ki bipade phelibe ? ” kara-joře kahilen,

“ Dohái Shekh-jí ! ámi gharib ! ápanár páye paři.”

Jagatsinha dekhilen bráhman je-rúp bhíta haiyáche táháte spashtatah uhár nikaṭ kona kárjya-siddhi haibek ná. Ataeb bishay-ántare kathá kahibár janya kahilen, “ ápanár háte o ki puthi ? ”

“ Ajná e Mánik-pírer puthi.”

“ Bráhmaner háte Mánik-pírer puthi ! ”

“ Ajná—ájná, ámi bráhman chilám, ekhan ta ár bráhman nai.”

Rája-kumár bismayápanna hailen, birakta o hailen. Kahilen,

“ Se ki ? ápani Gar Mándárane thákiten ná ? ”

Diggaj bhábilen, “ ei sarba-násh- karila ; ámi Bírendrasinher durge thákítám ter páiyáche ? Bírendrasinher je dashá kariyáche, ámár o tái karibe.” Bráhman tráse káñdiyá phelila. Raja-kumár kahilen, “ o ki o.”

Diggaj hát kacaláite kacaláite kahilen, “ dohái Khán bábá ! ámáy mera ná bábá ! ámi tomár gholám bábá ! tomár gholám bábá.”

“ Tumi ki bátul haiyácha ? ”

“ Ná bábá ! ámi tomárai dás bábá ! ámi tomárai bábá ! ”

Jagatsinha agatyá bráhmanke susthir karibár janya kahilen “tomár kona cintá nái, tumi ekṭu Mánik-pirer puthi para, ámi shuni.”

Bráhman Mánik-pírer puthi laiyá sur kariyá paríte lágila. Jérúp játrár bálak adhikárír kána-malá kháiyá gít gáy, Diggaj panditer sei dashá haila.

Kshanek pare rája-kumár punar-bár jiijnásá karilen, “ ápani bráhman haiyá Mánik-pírer puthi parítechilen kena ? ”

Bráhman sur thámáiyá kahila, “ ámi mochalmán haiyáchi.”

Rája-putra kahilen, “ se ki ? ” Gajati kahilen, “ jakhan mochalmán báburá gaṛe elen, takhan ámáke kahilen, je áy báman tor játi máriba. Ei baliyá táňhárá ámáke dhariyá laiyá giyá murghir pálo ráñdhiyá khawáilen.”

“ Pálo ki ? ”

Diggaj kahilen “ átap cául ghriter pák.”

Rája-putra bujhilen padárthaṭá ki. Kahilen, “ baliyá jáo.”

Diggaj kahilen, “ táchár par ábár ámáke kalmí paráilen.”

“ Kalimá paráilen ? ”

“ Tár par ámáke balilen, ‘ tui mochalmán haiyáchis ’ ; sei abadhi ámi mochalmán.”

Rája-putra ei abasare jijnásá karilen,

“ Ár ár sakaler ki haiyáche ? ”

“ Ár ár bráhman sakalei ai-rúp mochalmán haiyáche.”

Rája-putra Osmáner mukha-páne drishti karilen. Osmán rája-putra-krita nirbák tiraskár bujhite páriyá kahilen, “ rája-putra iháte dosh ki ? mochalmáner bibecanáy Mahammadíya dharmai satya dharma ; bale hauk chale hauk, satya-dharma-pracáre ámáder mate adharma nái, dharmai áche.”

Rája-putra uttar ná kariyá Bidyádigga jke prashna karite lágilen.

“ Bidyádigga maháshay ! ”

“ Ájne ekhan Shekh Diggaj.”

“ Ácchá, táí, Shekh-jí, garer ár káhár o sambád ápani jánen ná ? ”

Osmán rája-putrer abhipráy bujhite páriyá udbigna hailen. Diggaj kahilen,

“ Ár Abhirám Svámí paláyan kariyáchen.”

Rája-putra bujhilen, nirbodhke spashta spashta jijnásá ná karile kichui shunite páiben ná. Kahilen, “ Birendrasinher ki haiyáche ? ”

Bráhman kahilen, “ Nawáb Katlu táňháke kátiyá pheliyáchen.”

Rája-putrer mukh rakta-barna haila. Osmánke jijnásá karilen “ se ki ? e bráhman alík kathá kahitech ? ”

Osmán gambhír bhábe kahilen, “ Nawáb bicár kariyá rája-bidrohí jnáne prána-danda kariyáchen.”

Rája-putrer cakshu-madhye agni projjvala haila.

Osmánke jijnásilen, “ár ektá nibedan karite pári ki? kárjya ki ápanár abhimate haiyáche?”

Osmán kahilen, “ámár parámarsher biruddhe.”

Rája-kumár bahu-kshan nistabdha haiyá rahilen. Osmán su-samay páiyá Diggajke kahilen, “tumi ekhan bidáy haite pára.”

Diggaj grátrotthán kariyá caliyá jáy, kumár tánhár hasta-dhárana-púrbak nibáran kariyá kahilen, “ár ek kathá jijnásá, Bimalá kotháy?”

Bráhman nisshvás tyág karila, ektu rodan o karila. Kahila, “Bimalá ekhan Nawáber upa-patní.”

Rája-kumár bidyud-drishtite Osmáner prati cáhiyá kahilen, “eo satya?”

Osmán kona uttar ná kariyá bráhmanke kahilen, “tumi ár ki karitechá? caliyá jáo.”

Rája-putra bráhmaner hasta dríghatara dháran karilen, jáibár shakti nái. Kahilen, “ár o eka-muhúrtá raha; ár ektá kathá-mátra.” Táñhár árakta locan haite dvi-guna-tara agni bisphuran haitechila, “ára o ektá kathá. Tilottamá?”

Bráhman uttar karila, “Tilottamá o Nawáber upa-patní haiyáche. Dás dásí laiyá tánhárá svacchande áche.”

Rája-kumár bege bráhmaner hasta nikshép karilen, bráhman paríte paríte rahila.

Osmán lajjita haiyá mridu-bhábe kahilen,

“Ámi senápati mátra.”

Rája-putra uttar karilen,

“Ápani pishácer senápati.”

DASHAM PARICCHED.

PRATIMÁ BISARJAN.

Balá báhulya je Jagatsinher se rátre nídrá ásila ná. Shajyá agni-bikírna-bat, hridaya-madhye agni jvaliteche. Je Tilottamá marile Jagatsinha prithibí shúnya dekhiten, ekhan se Tilottamá prána-tyág karilen ná kena, ihái paritáper bishay haila.

Se ki? Tilottamá marila ná kena? Kusuma-sukumár deha mádhurjya-may, komaláloke beshtita. Je deha, je-dike Jagatsinhab nayan phirán sei dike mánasik darshane dekhite pán, se deha shmaskána-mrittiká haibe? ei prithibí—asíma prithibíte kotháo se deher cihna-mátra thákibe ná? Jakhan ei-rúp cintá karen Jagatsinher cakshe dara-dara bári dhárá paríte tháke; amani ábár durátmá Katlu Khánr bihára-mandirer smriti hridaya-madhye bidyud-bat camakita hay, sei kusuma-sukumár bapu pápishta Pátháner anka-nyasta dekhite pán, ábár dárunágnite hriday jvalite tháke.

Tilottamá táñhár hridaya-madhye mandirádhishthátrí debimúrti.

Sei Tilottamá Páthán-bhabanc?

Sei Tilottamá Katlu Khanr upapatní?

Ár ki se múrti Rájpute árádhaná kare?

Se pratimá svahaste sthána-cyuta karite sankocan kará ki Ráj-puter kulocita?

Se pratimá Jagatsinher hridaya-madhye baddha-mál haiyáchila. Táháke unmúlita karite máládhár hridayo bidírna haibe. Keman kariyá cirantan janya se mohiní múrti bismrita haiben? se ki hay? jata-din medhá thakibe, jata-din asthi majjá shonita-nirmita deha thákibe, tata-din se hridayeshvarí haiyá biráj karibe!

Ei sakal utkaṭa-cintáy rāja-putrer maner sthiratá dúre thákuk, buddhiro apabhransha haite lágila, smriti bishrinkhalá haite lágila; nishá-shesheo dui kare mastaka-dháran kariyá basiyá áchen, mastishka għuriteche, kichui álocaná karibár ár shakti nái.

Ek bhábe bahu-kshan basiyá Jagatsinher anga bedaná karite lagila; mánasik jantranár pragáṛhatáy sharié jvarer nyáy santáp janmila; Jagatsinha bátáyana-sannidháne giyá dáñṛáilen.

Shítal naidágh báyu ásiyá Jagatsinher laláṭa-sparsha karila. Nishá andhakár; ákásh anibira meghábrita; nakshatrábalí dekhá jáiteche ná, kadácit sacal megha-khander ábaranábhýantare kona kshín tárá dekhá jáiteche; dúrastha brikshe-shrení andhakáre paraspár mishrita haiyá tamo-may prácíra-bat ákásha-tale rahiyáche; nikaṭastha brikshe brikshe khadyota-málá híraka-cúrna-bat jvaliteche; sammukhastha ek tarágé ákásh brikshe pratibimba andhakáre aspashta-rúp sthita rahiyáche.

Megha-sprishta shítal naisha báyu-sanlagne Jagatsinher kincit daihik santáp dür haila. Bátáyane hasta-rakshá púrbak tad-upari mastak nyasta kariyá dáñṛáilen. Unnidráy bahu-kshanábadhi utkaṭ mánasik jantraná sahane abasanna haiyáchilen; ekshane snigdha bayu-sparshe kincit cintáy birata hailen, ekṭu anya-manaska hailen; eta-kshan je churiká-sanchálane hriday biddha haitechila, ekshane táhá dür haiyá apekshá-krita tíkshnatá-shúnya nairáshya mano-madhye prabesh karite lágila. Áshá tyág karái adhik klesh; eka-bár mano-madhye nairáshya sthiratara haile ár tata klesha-kar hay ná. Astrághátai samadhik klesha-kar; táhár para je kshata hay jantraná stháyí baṭe, kintu tata utkaṭ nahe. Jagatsinhu níráshár mridutara jantraná bhog karite lagilen. Andhakár nakshatra-hín gagan prati cáhiyá, ekshane niija hridayákáshao je tad-rúp andhakár nakshatra-hín haila, sajala-cakshe táhái bhábite lagilen. Bhúta-púrba sakal mridu-bhábe smarana-pathé ásite lágila; bályá-kál, kaishora-pramod, sakal mane paríte lágila. Jagatsinher citta táháte magna haila; krame adhik anya-manaska haite lagilen, krame adhik sharír shítal haite lágila; klánti-bashe cetanápaḥaran haite lágila; bátáyan abalamban kariyá Jagatsinher tandrá ásila. Nidritábastháy rája-kumár svapna dekhilen; gurutara jantraná-janak svapna dekhite lagilen; nidrita badane bhrú-kuṭí haite lagila; mukhe utkaṭ klesha-byanjak bhangí haite lágila; adhar kampita, bicalita haite lagila; laláṭ gbarmákta haite lágila; kare drīpha-mushti baddha haila.

Camaker sahit nídrá-bhangá haila ; ati byaste kumár kaksha-madhye páda-cáran karite lágilen ; kata-kshan eirúp jantraná bhog karite lágilen táchá nishcit balá sukaṭhin ; jakhan prátassúrjya-kare harmya-prákár dípta haitechila, takhan Jagatsinha harmya-tale biná shajyáy, biná upádháne lambamán haiyá nídrá jáitechilen.

Osmán ásiyá tácháke uṭháilen. Rája-putra nídrothita haile, Osmán tácháke abhibádan kariyá táchár haste eka-kháni patra dilen. Rája-putra patra haste laiyá niruttare Osmáner mukha-páne cáhiyá rahilen. Osmán bujhilea, rája-putra átma-bihval haiyáchen. Ataeb ekshane prayojaníya kathopakathan haite páribe ná, bujhite páriya kahilen,

“ Rája-putra ! ápanár bhú-shajyár káran jijnásá karite ámár kau-túhal nái. Ei patra-prerikár nikat ámi pratishruta chilam je, ei patra ápanake diba ; je kárane eta din e patra ápanáke dii nái, se káran dúr haiyáche. Ápani sakal jnáta haiyáchen. Ataeb patra ápanár nikat rákhiyá calilám, ápani abasara-mata páth kariben ; aparáhne ámi punar-bár ásiba. Pratyuttar dite cáhen tácháo laiyá lekhikár nikat preran karite páriba.”

Ei baliyá Osmán rája-putrer nikat patra rákhiyá prasthán karilen.

Rája-putra ekákí basiyá sampúrna-sanjná-prápta hailen. Bimalár patra páth karite lágilen. Ádyopánta páth kariyá agni prastuta kariyá tácháte patra nikshep karilen. Jata-kshan patra-kháni jvalite lágila tata-kshan tat-prati drishti-pát karite lágilen. Jakhan patra nissheshe dagdha haiyá gela, takhan ápaná ápani kahite lágilen, smriti-cihna agnite nikshep kariyá nisshesha karite párlám ; smritio ta santápe puríteche, nisshesha hay ná kena ? ”

Jagatsinha ríti-mata prátakkritya samápan karilen. Pujá áhnik shesh kariyá bhakti-bhábe ishta-debke pranám karilen ; pare kara-jore úrddhva-drish्टि kariyá kahite lágilen, “ guru-deb ! dáske tyág kariben ná. Ámi rája-dharma pratipálan kariba ; kshatra-kulocita kárjya kariba ; o páda-padmer prasád bhikshá kari. Bidharmir upapatní e citta haite dúr kariba ; tácháte sharír patan hay, anta-kále

tomáke páiba. Manushyer jáhá sádhya táchá karitechí, manushyer jáhá kartabya táchá kariba. Dekha guru-deb ! tumi antarjámí, antastal parjyanta drishti kariyá dekha, ár ámi Tilottamár pranaya-prárthí nahi, ár ámi táchár, darshanábhiláshí nahi ; kebal kál bhúta-púrbá smriti anukshan hriday dagdha kariteché. Ákánkháke bisarjan diyáchi, smriti-lop ki haibe ná ? guru-deb ! o pada-prasád bhiksbá kari ! nacet smaraner jantraná sahya hay ná.”

PRATIMÁ BISARJAN HAILA !

Tilottamá takhan dhúli-shajyáy ki svapna dekhitechila ! e ghor andhakáre, je ek nakshatra prati se cáhiyáchila, seo tácháke ár kara-bitaran karibe ná. E ghor jhaṭikáy je latáy prán báñdhiyá-chila, táchá chiňrla; je bheláy buk diyá samudra pár haitechila, se bhelá dubila !

EKÁDASH PARICCHED.

GRIHÁNTAR.

Aparáhne kathámata Osmán rája-putra samakshe upasthit haiyá kahilen,

“ Juba-ráj ! pratyuttar pátháibár abhipráy haiyáche ki ? ”

Juba-ráj pratyuttar likhiyá rákhiyáchilen, patra haste laiyá Osmánke dilen. Osmán lipi haste laiyá kahilen,

“ Ápani aparádh laiben ná ; ámáder paddhati áche, durga-básí keha káháke patra-preran karile, durga-rakshakerá patra páth ná kariyá páthán ná.”

Juba-ráj kincit bishanna haiyá kahilen, “ eta balá báhulya. Ápani patra khuliyá paṛun ; abhipráy hay páthaiyá diben.”

Osmán patra khuliyá páth karilen. Táháte ei mátra lekhá chila.

“Manda-bhágini! ámi tomár anurodh bismrita haiba ná. Kintu tumi jadi pati-bratá hao, tabe shíghra pati-pathábalamában kariyá átma-kalanka lop karibe.

JAGATSINHA.”

Osmán patra-páth kariyá kahilen, “Rája-putra! ápanár hriday ati kaṭhin.”

Rája-putra níras kariyá kahilen, “Páthán apekshá nahe.”

Osmáner mukh ekṭu árakta haila. Kincit karkash bhangíte kahilen, “bodh kari Páthán sarbáshe ápanár sahit abhadratá ná kariyá thákibe.”

Rája-putra kupita o haijen lajjita o haijen. Ebam kahilen, “ná maháshay! ámi nijer kathá kahitechí ná. Ápani ámár prati sarbáshe dayá prakásh kariyáchen. Ebam bandí kariyá o prána-dán diyáchen; sená-hantá shatrur sáṅghátik pírár shamata karáiyáchen;—je byakti kárábáse shrinkhalábaddha thákibek, táháke pramodágáre báś karáitechén. Ár adhik ki kariben? kintu ámi bali ki,—ápanáder bhadratá-jále jaṛita haitechí; e sukher parinám kichu bujhite páritechi ná. Ámi bandí hai, ámáke kárágáre sthán din, e dayár shrinkhal haite mukta karun; ár jadi bandí ná hai, tabe ámáke e hema-pinjare ábaddha rákhár prayojan ki?”

Osmán sthira-citte uttar karilen, “rája-putra! ashubher janya byasta kena? amangalke dákite hay ná, ápanii áise.”

Rája-putra garbita bacane kahilen, “ápanár e kusuma-shajyá cháriyá kárágárer shilá-shajyáy shayan kará rájputerá amangal baliyá gane ná?”

Osmán kahilen, “shilá-shajyá jadi amangaler caram haita, tabe kshati ki?”

Rája-putra Osmán prati tíbra drishti kariyá kahilen, “jadi Katlu Khánke samucit danda dite ná párilám, tabe maranei bá kshati ki?”

Osmán kahilen, “juba-ráj! sábadhán! Pátháner je kathá sei káj.”

Rája-putra hásya kariyá kahilen, “senápati, ápani jadi ámáke bhaya-pradarshan karite ásiyá tháken, tabe jatna biphal jnán ‘karun.’”

Osmán kahilen, “raja-putra, ámará paraspar sannidháne erúp paricita áchi, je mithyá bágárambar káhár o uddeshya haite páre ná. Ámi ápanár nikat bishesh kárjya-siddhir janya ásiyáchi.”

Jagatsinha kincit bismita hailen. Kahilen, “anumati karun.”

Osmán kahilen, “ámi ekshane je prastáb kariba, táhá Katlu Khánr ádesh mate karitechí jániben.”

Ju. “Uttam.”

O. “Shraban karun. Rájput Pátháner juddhe ubhay kul kshay haiteche.”

Rája-putra kahilen, “Páthán-kul kshay karái juddher ud-deshya.”

Osmán kahilen, “satya baṭe, kintu ubhay kul nipát byatíta eker ucched kata-dúr sambhábaná, táháo dekhite páitechén. Gar Mándáran-jetri-gan nitánta bala-hín nahe dekhiyáchen.”

Jagatsinha íshan-mátra sahásya haiyá kahilen,

“Táňhárá kaushala-may baṭen.”

Osmán kahite lágilen, “jáhái hauk. Átma-garimá ámár uddeshya nahe. Mughal samráter sahit anudin bibád kariyá Pátháner Utkale tishthána sukher haibek ná. Kintu Mughal samrát o Páthán-digake kadáca nija-kara-talastha karite páriben ná. Ámár kathá átma-shlághá bibecaná kariben ná. Ápani ta rája-nítijna baṭen, bhábiyá dekhun, Dillí haite Utkal kata dúr. Dillíshvar jena Mánsinher báhu-bale ebár Páthán jaya karilen; kintu kata din táňhár jaya patáká edeshe uribe! Maharáj Mánsinha sasainya pashcát haiben, ár Utkale Dillíshvarer adhikár lop haibe. Iti-púrbe o ta

Ákbar Sháh Utkal jay kariyáchilen, kintu kata din tathákár kara-gráhí chilen? ebár o jay karile, ebár o táhái ghaṭibe. Ná hay ábár sainya-preran kariben; ábár Utkal jay karun, ábár Páthán svádhín haibe. Páthánerá Bángáli nahe; kakhanao adhínatá svíkár kare nái; eka-jan-mátra jibita thákite kakhanao svíkár karibeo ná; ihá nishcit kahilám. Tabe ár Rájput Pátháner shonite pri-thibí plábita kariyá káj ki?"

Jagatsinha kahilen, "ápani ki-rúp karite balen?"

Osmán kahilen, "ámi kichui balitechi ná. Ámár prabhu sandhi karite balen."

Ju. "Ki-rúp sandhi?"

O. "Ubbhay pakshei kincit lághab svíkár karun. Nawáb Katlu báhu-bale Banga-desher je ansha jay kariyáchen, táhá tyág karite prastut áchen. Ákbar Sháh o Uriṣhyár svatva tyág kariyá sainya laiyá jáun, ár bhabishyate ákraman karite kshánta thákun. Iháte Bádsháher kona kshati nái, baram Pátháner kshati. Ámará jahá kleshe hasta-gata kariyáchi, táhá tyág karitechi; Ákbar Sháh jahá hasta-gata karite páren nái, táhái tyág karitechen."

Rája-kumár shraban kariyá kahilen, "uttam kathá; kintu e sakal prastáb ámár nikáte kena? sandhi-bigráher kartá Maháráj Mánsinha; táñhár nikáṭ dút preran karun."

Osmán kahilen, "Mahárájer nikáṭ dút preran kará haiyáchila; durbhágya-bashatalah táñháñ nikáṭ ke raṭaná kariyáche je Páthánerá maháshayer prána-háni kariyáche. Maháráj sei shoke o sei krodhe sandhir nám o shraban karilen ná; dúter katháy bishvás karilen ná; jadi maháshay svayam sandhir prastába-kartá hayen, tabe tini sammata haite páren."

Rája-putra Osmáner prati punar-bár sthira-drishti kariyá kahilen,

"Sakal kathá parishkár kariyá balun. Ámár hastákshar preran karileo Mahárájer pratíti janmibár sambhábaná. Tabe ámáke svayam jáite kena kahitechen?"

O. “Táhár káran ei je, Maháráj Mánsinha svayam ámádiger abasthá sampúrna abagata nahen ; ápanár nikat prakrita bala-battá jánite páriben. Ár maháshayer anurodhe bishesh kárjya-siddhir sambhábaná ; lipi-dvárá se-rúp nahe. Sandhir áshu ek phal ei haibe, je ápani punar-bár kárá-mukta haiben. Sutarám Nawáb Katlu Khán siddhánta kariyáchen, je ápani e sandhite abashya anu-rodh kariben.”

Ju. “Ámi pitri-sannidhane jáite asvíkrita nahi.”

O. “Shuniyá sukhí hailám ; kintu ár o ek nibedan áche. Ápani jadi ai-rup sandhi-sampádan karite ná páren, tabe ábár e durga-madhye pratyágaman karite angíkár kariyá jáun.”

Ju. “Ámi angíkár karilei je pratyágaman kariba táhár nishcay ki ?”

Osmán hásiyá kahilen, “táhá niscay baṭe. Rájputer bákyá je langhan hay ná táhá sakalei jáne.”

Rája-putra santushta haiyá kahilen, “ámi angíkár karitechí, je pitár sahit sákshát parei ekákí durge pratyágaman kariba.”

O. “Ár kona bishayo svíkár karun ; táhá hailei ámará nisshesh bádhita hai. Ápani je Mahárájer sákshát lábh karile ámádiger básanánujáyí sandhir udjogí haiben táháo svíkár kariyá jáun.”

Rája-putra kahilen, “senápati maháshay ! e angíkár karite pári-lám ná. Dillír samrát ámádigake Páthán-jaye nijata kariyáchen ; Páthán jayai kariba. Sandhi karite nijukta karen nái, sandhi kariba ná. Kimbá se anurodhao kariba ná.”

Osmáner mukha-bhangíte santosh athaca kshobh ubhayai prakásh haila ; kahilen,

“Juba-ráj ! ápani Rájputer nyáy uttar diyáchen ; kintu bibecaná kariyá dekhun ápanár muktir ár anya upáy nái.”

Ju. “Ámar muktite Dillíshvarer ki ? Rájput kuleo anek rája-putra áche.”

Osmán kátar haiyá kahilen, “Juba-ráj! ámár parámarsha shunun, e abhipráy tyág karun.”

Ja. “Kena maháshay?”

O. “Rája-putra; spashta kathá kahitechí; ápanár dvárá kárjya siddhi haibek baliyái Nawáb Sáhib ápanáke e parjyanta ádare rákhiyáchilen; ápani jadi táháte bakra hayen, tabe ápanár samúha pírá ghaṭáiben.”

Ja. “Ábár bhaya-pradarshan! ei mátra ámi kárá-báser prá-thaná ápanáke jánaiyáchi.”

O. “Juba-ráj! kebal kárá-básei jadi Nawáb tripta hayen, tabe mangal jániben.”

Jubaráj bhrú-bhangí karilen. Kahilen, “ná hay Bírendra-sinher rakta-srotah briddhi karáiba.” Cakshu haite táñhár agni-sphulinga nirgata haila.

Osmán kahilen, “ámi bidáy hailám. Ámár kárjya ámi karilám, Katlu Khánr ádesh anya dút mukhe shraban kariben.”

Kichu pare kathita dút ágaman karila. Se byakti sainik purusher besha-dhári, sádháran padátik apekshá kichu ucca-padastha sainiker nyáy. Táhár samabhíbyáhári ár cári jan astra-dhári padátik chila. Rája-putra jijnásá karilen, “tomár kárjya ki?”

Sainik kahila, “ápanár bása-griha paribartan karite haibek.”

“Ámi prastut áchi, cala,” baliyá Rája-putra dúter anugámi hailen.

DVÁDASH PARICCHED.

ALAUKIK ABHARAN.

Mahotsab upasthit. Adya Katlu Khánr janma-din. Dibase ranga, nritya, dán, áhár, pán ityádite sákalei byáprita chila. Rátre tatodhik. Ei-mátra sáyáhna kál uttírna haiyáche ; durga-madhye áloka-may ; sainik, sipáhí, umará, bhritya, paura-barga, bhikshuk, madyapa, naṭ, nartakí, náyak, náyiká, bádak, aindra-jálik, pushpa-bikretá, gandha-bikretá, támbúl-bikretá, áháriya-bikretá, shilpa-kárjyotpanna drabya-játa bikretá ; ei sakale cátur-dik paripúrna ! Jatháy jáo, kebal dípa-málá ; gítá-bádyá, gandha-bári, pán, pushpa, bází, beshyá. Antappura-madhye-o katak katak ai-rúp. Nawáber bihára-griha apekshá-krita sthiratar, kintu apekshá-krita pramoda-may. Kakshe kakshe rajata-díp, spháṭika-díp gandha-díp, snigdhójjval álok barshan kariteché ; sugandhi-kusuma-dám pushpádháre, stambhe, shajyáy, ásane, ár pura-básinídiger ange biráj kariteché ; báyu ár goláber gandher bhár bahan karite páre ná ; aganita dásí-barga, keha bá haima-kárjya-khacita basan, keha bá icchá-mata níl, lohit, shyámal, páṭaládi barner cína-bás, paridhán kariyá anger svarnálankár prati díper áloke ujjval kariyá bhramiteche. Táhárá jáhádiger dásí, se sundarírá kakshe kakshe basiyá mahá-jatne beshabinyás karitechilen. Áj Nawáb pramoda-mandire ásiyá sakalkei laiyá pramod kariben ; nritya-gít haibe. Jáhár jáhá abhíshta, se táhá siddha kariyá laibek. Keha áj bhrátár cákari kariyá diben ásháy mátháy ciruní zore ditechilen. Apará, dásír sankhyá briddhi kariyá laiben bhábiyá, alaká-guccha bakshapparjyanta námáiyá dilen. Káháro naba-prasúta putrer dána-svarúp kichu-sampatti hasta-gata kará abhilásh, ejanya gande raktimá-bikásh karibá abhipráye gharshan karite rudhir báhir karilen. Keha bá Nawáber kona preyasi lalanár naba-prápta ratnálankárer anurúp alankár kámanáy caksher níce ákarna kajjala lepan karilen. Kona candíke basan paráite dásí peshwáz máṛáiyá phelila ; candí táhár gále ektá cápar márlén. Kona pragalbhár bayo-máhátmye kesha-ráshir bhár krame shithila-múl haiyá ásitechila, kesha-binyásá-kále dásí ciruní dite katakṭi cul cirunír sange uṭhiyá ásila ; dekhiyá keshá-dhikáriní dara-bigalita cakshe ucca-rabe kándite lágilén.

Kusuma-bane sthala-padminí-bat, bihanga-kule kalápiní-bat ek sundarí besha-binyás samápan kariyá, kakshe kakshe bhraman karite-chilen. Adya káháro kotháo jáite pratibandhak chila ná. Je-khánkár je saundarjya, bidhátá se sundaríke táchá diyáchen ; je stháner je alankár, Katlu Khán táchá diyáchila, tathápi se ramanír mukha-madhye kichu-mátra saundarjya-garba bá alankára-garba-cihna chila ná. Ámod, hási, kichui chila ná. Mukha-kánti gambhír sthir, cakshe kañhor jválá.

Bimalá ei-rúp, purí-madhye stháne stháne bhraman kariyá ek susajjí-bhúta grihe prabesh karilen, prabeshánantar dvár argala-baddha karilen. E utsaber dineo se kaksha-madhye ektí mátra kshínálok jvalitechila. Kaksherek pránta-bháge eka-kháni pálang chila, sei pá lange ápáda-mastak shajyottara-cchade ábrita kariyá keha shayan kariyáchila. Bimalá pálander párshve dáñráiyá mridu-svare kahilen,

“ Ámi ásiyáchi.”

Shayán byakti camakiter nyáy mukher ábaran dúr karila.

Bimaláke cinite páriyá, shajyottara-cchad tyág kariyá, gátrrot-thán kariyá basila, kona uttar karila ná.

Bimalá punarapi kahilen,

“ Tilottamá ! ámi ásiyáchi.”

Tilottamá tathápi kona uttar karilen ná. Sthira-drishtite Bimalár mukha-prati cahiyá rahilen,

Tilottamá ár se brírá-sankucitá báliká nahe. Tad-dande tácháke sei kshináloke dekhile bodh haita, je dash batsar parimáu bayo-briddhi haiyáche. Deha atyanta shírna ; mukh malin. Paridhán eka-kháni sankírnáyatan malina bás. Abinyasta kesha-bháre dhúli-ráshi jarita haiyá rahiyáche. Ange alankárer lesha nái ; kebal púrbe je alankár paridhán kariten táchár cihna rahiyáche mátra.

Bimalá punarapi kahilen,

“ Ámi ásiba baliyáchilám—ásiyáchi. Kathá kahitechá ná kena ? ”

Tilottamá kahilen, “ je kathá chila táhá sakal kahiyáchi. * Ár ki kahiba ? ”

Bimalá Tilottamár svare bujhite párlen, je Tilottamá rodan karitechilen ; mástake hasta diyá táňhár mukh tuliyá dekhilen, cakshur jale mukh plábita rahiyáche ; ancál sparsha kariyá dekhilen ancál sampúrna ardra. Je upádháne máthá rákhiyá Tilottamá shayan kariyáchilen, táháte hát diyá dekhilen, táháo plábita. Bimalá kahilen,

“ Eman dibá-nishi káñdile sharír kay din bahibe ? ”

Tilottamá ágraha-sahakáre kahilen,

“ Bahiyá káj ki ? eta din rahila kena ei manas-táp.”

Bimalá niruttar hainen. Tinio rodan karite lágilen.

Kiyat-kshan pare Bimalá dírgha-nisshvás parityág kariyá kahilen,

“ Ekhan ájikár upáy ? ”

Tilottamá asantóshér sahit Bimalár alankárádir dike punar-bár cakshuppát kariyá kahilen,

“ Upáyer prayojan ki ? ”

Bimalá kahilen,

“ Báchá ! tacchílya kario ná ; ájo ki Katlu Khánke bishesh jána ná ? ápanár abakásh abhábeo baťe, ámádiger shok nibáranártha abakásh dewár abhilásheo baťe, e parjyanta durátmá ámádigake kshamá kariyáche ; áj parjyanta ámádiger abasarer je símá táhá púrbei baliyá diyáche. Sutarám áj ámádigake nritya-sháláy ná dekhile ná jáni ki pramád karibe táhá balite pári ná.”

Tilottamá kahilen,

“ Ábár pramád ki ?”

Bimalá kincit sthir haiyá balilen,

“ Tilottamá eka-báre nirásh hao kena? ekhano ámádiger prán áche, dharma áche; jata din prán áche, tata din dharma rákhiba.”

Tilottamá takhan kahilen, “ tabe má! ei sakal alankár khuliyá phela; tumi alankár pariyácha, ámár cakshus-shúl haiyáche.”

Bimalá íhat hásiyá kahilen,

“ Báchá, ámár sakal ábharan ná dekhiyá ámáke tiraskár kario ná.”

Ei baliyá Bimalá niya paridheya bása-madhye lukkáyita ek tíkshna-dhár churiká báhir karilen; dípa-prabháy tánhár shánita phalak bidyud-bat camakiyá uthila. Tilottamá bismita o bishushka-mukhí haiyá jijnásá karilen,

“ E kotháy páile ?”

Bimalá kahilen, “ kál parjyanta antappura-madhye eka-jan nútan dásí ásiyáche dekhiyácha ? ”

Ti. “ Dekhiyáchi—Ásmání ásiyáche.”

Bi. “ Ásmanír dvárá ihá Abhirám Svámír nikáṭ haite ánáiyáchi.”

Tilottamá nisshabda haiyá rahilen; táňhár hriday kampita haite lágila. Kshanek pare Bimalá jijnásá karilen, “ tumi e besh adya tyág karibe ná ? ”

Tilottamá kahilen “ ná.”

Bi. “ Nritya-gítádite jáibe ná ? ”

Ti. “ Ná.”

Bi. “ Táháteo nistár páibe ná.”

Tilottamá káñdite lágilen. Bimalá kahilen,

“ Sthir haiyá shuna, ámi tomár nishkritir upáy kariyáchi.”

Tilottamá ágraha-sahakáre Bimalár mukha-páne cáhiyá rahilen.
Bimalá Tilottamár haste Osmáner anguríya diyá kahilen,

“ Ei anguríya rákha ; nritya-grihe jáio ná ; arddha-rátre e
dike utsab sampúrna haibek ná ; se parjyanta ámi Páthánke nibritta
rákhite páriba, ámi je tomár bimátá tánh se jániyáche, tumi ámár
sáksháte ásite párite ná ei chale nritya-gít samádhá parjyanta
táhár darshana-báñchá kshánta rákhite páriba. Arddha-rátre antap-
pura-dváre jáio ; tatháy ár ek byakti tomáke ei-rúp ár ek anguríya
dekháibe. Tumi nirbhaye táhár sange gaman kario, jekháne laiyá
jáite balibe, se tomáke tatháy laiyá jáibek. Tumi táháke Abhirám
Svámír kutíre laiyá jáite kahio.”

Tilottamá shuniyá camat-krita hailen ; bismaye hauk bá áhláde
hauk, kiyat-kshan kathá kahite párlen ná, pare kahilen,

“ E brittánta ki ? e anguríya tomáke ke dila ? ”

Bimalá kahilen, “se sakal bistar kathá ; anya-samaye abakásha-
mata kahiba. Ekshane nissankoca-citte jáhá balilám táhá kario.”

Tilottamá kahilen, “tomár ki gati haibe ? tumi ki prakáre
báhir haibe ? ”

Bimalá kahilen, “ ámár janya cintá kario ná. Ámio anya
upáye báhir haiyá kál práte tomár sahit milita haiba.”

Ei baliyá Bimalá Tilottamáke prabodh dilen. Kintu tini je
Tilottamár janya nija mukti-path rodh karilen táhá Tilottamá
kichui bujhite párlen ná.

Aneka-din Tilottamár mukhe harsha-bikásh hay nái ; Bimalár
kathá shuniyá Tilottamár mukh áj harshotphulla haila.

Bimalá dekhiyá antare pulaka-púrna hailen. Báshpa-gada-ga-
svare kahilen, “ tabe ámi ekshane calilám.”

Tilottamá kincit sankocer sahit kahilen, “ dekhitechí tumi
durger sakal sambád páiyácha, ámádiger átmíya-barga kotháy, ke
keman áche baliyá jáo.”

Bimalá dekhilen e bipad-ságareo Jagatsinha Tilottamár mano-madhye jágitechē. Bimalá raja-putrer nishthur patra páiyáchilen ; táháte Tilottamár námollekho nái ; e kathá Tilottamá shunile kebal dagdher upar dagdha haiben mátra ; ataeb se sakal kathá kichu-mátra ná baliyá uttar karilen,

“ Jagatsinha ei durga-madhyei áchen ; tini shárírik kushale áchen.”

Tilottamá nírab haiyá rahilen.

Bimalá cakshu muchite muchite tathá haite gaman karilen.

TRAYODASH PARICCHED.

ANGURÍYA PRADARSHAN.

Bimalá gaman karile par, ekákiní kaksha-madhye basiyá Tilottamá je sakal cintá karitechilen, táhá sukh dukkha ubhayeri káran. Pápátmár pinjar haite je áshu mukti páibár sambhábaná haiyáche, e kathá muhur-muhuh mane pařite lágila ; kintu kebal ei kathái nahe, Bimalá je táñháke pránádhik sneha karen, Bimalá haitei je táñhár uddhár haibár upáy haila, ihá punah punah mano-madhye ándolan kariyá dvi-gun sukhí haite lágilen. Ábár bhábite lágilen, “mukta hailei bá kothá jáiba ? ár ki pitri-griha áche ?” Tilottamá ábár káñdite lágilen. Sakal cintár samatá kariyá ár ek cintá mano-madhye pradípta haite lágila. “ Raja-kumár tabe kushale áchen ? kotháy áchen ? ki bhábe áchen ? tini-o ki bandí ?” ei bhábite bhábite Tilottamá báshpákula-locaná haite lágilen. “ Há adrishta ! Rája-putra ámár-i janya bandí. Táñhár carane prán dileo ki ihár shodh haibe ? ámi táñhár janya ki kariba ?” Ábár bhábite lágilen, “ tini ki kárágáre áchen ? keman se kárágár ? sekháne ki ár kehai jáite páre ná ? tini kárágáre basiyá ki bhábitechen ? Tilottamá baliyá ki táñhár mane paritechē ? paritechē bai ki ? ámi-i je táñhár e jantranár múl ! ná jáni mane mane ámáke kata kaṭu balitechēn.” Ábár bhábitechēn “se ki ? ámi e kathá kena bhábi ! tini ki káháke kaṭu balen ? tá nay, tabe ei áshanká, jadi

ámáke bhuliyá giyá tháken. Ki jadi ámi Jabana-griha-básiní haináchi baliyá ghrináy ámáke ár mano-madhye sthán ná den.” Ábár bháben, “ná ná—tá kena kariben ; tinio jeman durga-madhye bandí ámio temani bandí-mátra ; tabe kena ghriná kariben ? tabu-o jadi karen, tabe ámi táñr páye dhariyá bujháiba. Bujhiben ná ? bujhiben bai ki. Ná bujhen táñhár sammukhe prana-tyág kariba. Áge águne parikshá haita, kalite táhá hay ná ; ná hauk ámi ná hay táñhár sammukhe águne prána-tyágai kariba !” Ábár bháben, “kabei bá tañhár dekhá páiba ? keman kariyá tini mukta haiben ? ámi mukta haile ki kárjya-siddha haila ? e anguríya bimátá kotháy páilen ? táñhár muktir janya e kaushal hay ná ? e anguríya táñhár nikat pátháile hay ná ? ke ánnáke laite asibe ? táhár dvárá ki kona upáy haite párite ná ? bhála, táháke jijnásá kariba ki bale. Eka-bár sáksháto ki páite páriba ná ?” Ábár bháben, “keman kariyá bá sákshát karite cáhiba ? sákshát hailei bá ki baliyái kathá kahiba ? ki kathá baliyái bá maner jválá juráiba.”

Tilottamá abirata cintá karite lagilen.

Eka-jan paricáriká griha-madhye prabesh karila.

Tilottamá táháke jijnásá karilen, “rátri kata ?”

Dásí kahila, “dvitíya prahar atíta haiyáche.” Tilottamá dásír bahir-gaman pratíkhá karite lágilen. Dásí prayojan samápan kariyá caliyá gele, Tilottamá Bimalá-pradatta anguríya laiyá kaksha-madhyá haite játrā karilen. Takhan ábár mane áshanká haite lágila ; pá káñpe hriday káñpe ! mukh shukháy ; eka-pade agra-sar eka-pade pashcát haite lágilen. Krame sáhase bhar kariyá antappura-dvár parjyanta gelen. Paura-barga Khojá Habshí prabhriti sakalei pramode byasta ; keha táñháke dekhila ná ; dekhileo tat-prati mano-jog karila ná ; kintu Tilottamár bodh haite lágila, jena sakalei táñháke lakshya kariteché. Kona krame antappura-dvár parjyantá ásilen ; tatháy praharí-gan ánande unmatta. Keha nidrita, keha jágrate acetan, keha arddha-cetan. Keha táñháke lakshya karila ná ; eka-jan mátra dváre dandáyamán chila ; seo praharí besha-dhári. Se Tilottamáke dekhiyá kahila,

“ Ápanár hâte ángati áche ? ”

Tilottamá sabhaye Bimalá-datta anguríya dekháilen, praharí-beshí uttama-rúpe sei angurí niríkshan kariyá nija hastastha anguríya Tilottamáke dekháila. Pare kahila, “ámár sange ásun, kona cintá nái.”

Tilottamá cancala-citte praharír sange sange calilen. Antap-pura-dváre praharí-gan je-rúp shithila-bhábápanna, sarbatra praharí-gan práy sei-rúp Bishesh adya rátre abárita-dvár, kehai kona kathá kahila ná. Praharí Tilottamáke laiyá náná dvár, náná prakoshtha, náná prángana-bhúmi, atikram kariyá ásite lágila. Parisheshe durga-pránte phaṭake ásiyá kahila, “ekshane kotháy jáiben ájná karun, laiyá jái.”

Bimalá ki baliyá diyáchilen táhá Tilottamár smaran haila ná. Áge Jagatsinhake smaran haila. Iechá praharíke kahen, “jatháy rája-putra áchen tatháy laiyá cala.” Kintu púrba-shatru lajjá ásiyá bairitá sádhila. Kathá mukhe báñdhiyá ásila. Praharí punar-bár jijnásá karila, “ kotháy laiyá jáiba ? ”

Tilottamá kichui balite párlen ná ; jena jnána-shúnnya hailen, ápaná-ápani-i hrit-kampa haite lágila. Nayane dekhite, karne shunite pán ná ; mukh haite ki kathá báhir haila táháo kichu jánite párlen ná ; praharír karne arddha-spashta “Jagatsinha” shabdaṭi prabesh karila.

Praharí kahila, “Jagatsinha ekshane kárágáre ábaddha áchen, se anyer agamya. Kintu ámár prati emat ájná áche je, ápani jatháy jáite cáhiben tatháy laiyá jáiba. Ásun.”

Praharí durga-madhye punaprabesh karila. Tilottamá ki karitechén, kotháy jáitechén, kichui bujhite ná páriyá kaler puttalír nyáy sange sange phirilen ; sei bhábe táhár sange sange calilen. Praharí kárágára-dváre gaman kariyá dekhila je, anyatra praharí-gan je-rúp pramodásakta haiyá nija nija kárjye shaithilya kariteché, ekháne se-rúp nahe, sakale-i sva sva stháne satarka áche. Eka-janke jijnásá karila rája-putra kon stháne áchen ? se anguli-nirdesh

dvárā dekháiyá dila. Anguríya-báhak praharí kárágára-rakshíke jijnásá karila bandí ekshane nidrita ná jágarita áchen? kárágára-rakshí kaksha-dvár parjyanta gaman kariyá pratyágaman púrbak kahila,

“Bandír uttar páiyáchi, jágiyá áche.”

Anguríya-báhak praharí rakshíke kahila, “ámáke o kaksher dvár khuliyá dáo, ei strí-lok sákshát karite jáibek.”

Rakshí camat-krita haiyá kahila, “se ki! emat hukm nái tumi ki jána ná?”

Anguríya-báhak kárágárer praharíke Osmáner sánketik auguríya dekháila. Se tat-kshanát nata-shir haiyá, kaksher dvárodgháṭan kariyá dila.

Rája-kumár kaksha-madhye ek sámanya caupáyár upar shayan kariyáchilen; dvárodgháṭan shabda shuniyá kautuhala-prajukta dvára-prati cahiyá rahilen. Tilottamá báhir dike dvárer nikāṭ parjyanta ásiyá ár ásite párilen ná. Ábár pá cale ná; dvára-párshve kabát dhariyá dáñräiyá rahilen.

Anguríya-báhak Tilottamáke griha-madhye prabesh karite an-icchuk dekhiyá kahila,

“E ki? ápani ekháne bilamba karen kena?” tathápi Tilottamár pá uṭhila ná.

Prahari punar-bár kahila, “ná ján tabe pratyágaman karun. e dáñräibár sthán nahe.”

Tilottamá pratyágaman karite udyata hailen. Ábár se dike o pá sare ná. Ki kare! prahari byasta haila. Bhábite bhábite ápanár ajnáta-sáre Tilottamá ek pá agrasar hailen. Tilottomá kaksha-madhye prabesh karilen.

Kaksha-madhye prabesh kariyá rája-putrer darshana-mátra ábár Tilottamár gati-shakti rahit haila, ábár dvára-párshve prácír abalambane adho-mukhe dáñräilen.

Rája-putra prathame Tilottamáke cinite párilen ná. Strí-lok dekhiyá bismita hailand. Ramaní prácír dhariyá adho-mukhe dáñráila, nikaṭe áise ná dekhiyá ár o bismayápanna hailand. Shajyá haite gátrotthán kariyá dvárer nikaṭe ásilen, niríkshan kariyá dekhílen, cinite páriken.

Tilárdha janya nayane nayane milita hailand. Tat-kshanát Tilottamár cakshu amani prithibí-páne námila; kintu sharír íshat sammukhe helila, jena rája-putrer caran-tale patita haiben.

Rája-putra kinchit pashcáte sariyá dáñráilen; amani Tilottamár deha mantra-mugdha-bat stambhita haiyá sthir rahila. Kshana-prasphuṭíta hrít-padma sange sange shukháiyá úṭhila. Rája-putra kathá kahilen,

“Bírendrasinher kanyá ?”

Tilottamár hridaye shel bindhila. “Bírendrasinher kanyá ?” Ekhankár ki ei sambodhan ? Jagatsinha ki Tilottamár nám o bhuliyá giyáchen ? Ubhayeí kshanek nírab haiyá rahilen. Punar-bár rája-putra kathá kahilen,

“Ekháne ki abhipráye ?”

“Ekháne ki abhipráye !” ki prashna ! Tilottamár mastak ghurite lágila; cári-dike kaksha, shajyá, pradíp, prácír sakal-i jena ghuriyá beráite lágila; abalambanártha prácíre mastak diyá dáñráilen.

Rája-putra aneka-kshan pratyuttar pratyásháy dáñráiyá rahilen; ke pratyuttar dibe ? pratyuttarer sambhábaná ná dekhiyá kahilen,

“Tumi jantraná páitechá, phiriyá jáo, púrba-kathá bismrita hao.”

Tilottamár ár bhram rahila ná, akasmát briksha-cyuta ballí-bat bhú-tale patitá hailand.

CATURDASH PARICCHED.

MOHA.

Jagatsinha ánata haiyá dekhilen Tilottamár spanda nái. Nija bastra-dvárá byajan karite lágilen, tathápi táhár kona sanjuá-cihna ná dekhiyá, praharíke dákilen.

Tilottamár sangí táňhár nikate ásila. Jagatsinha táháke kahilen,

“Ini akasmát murechitá haiyáchen. Ke iháñr sange ásiyáche. Táháke ásiyá shushrúshá karite bala.”

Prahari kahila, “kebal ámi-i sange ásiyáchi.” Rája-putra bismayápanna haiyá kahilen, “tumi !”

Prahari kahila, “ár keha áise nái.”

“Tabe ki upáy haibe ? kona paura-dásíke sambád kara.”

Prahari calila. Rája-putra, ábár táháke dákiyá kahilen, “shuna, apar káháke sambád dile gola-jog haibe. Ár áj rátre kei bá pramod tyág kariyá ihár sahajye ásibe ?”

Prahari kahila, “seo baťe. Ár, káhákei bá praharírá kárágáre prabesh karite dibe ? anya lokke kárágáre ánite ámár sahas hay ná.”

Rája-putra kahilen, “tabe ki kariba ? ihár eka-mátra upáy áche ; tumi Jhatiti dásír dvárá Nawáb-putrír nikat e kathár sambád kara.”

Prahari druta-bege tad-abhipráye calila. Rája-putra sádhya-mata Tilottamár shushrúshá karite lágilen. Takhan rája-putra mane ki bhábitechilep, ke balibe ? cakshe jal ásiyáchila ki ná ? ke balibe ?

Rája-kumár ekákí kárágáre Tilottamáke laiyá atyanta byasta hailén. Jadi Áyeshár nikat sambád jáite ná páre, jadi Áyeshá kona upáy karite ná páren, tabe ki haibe ?

Tilottamár krame alpa alpa cetaná haite lágiла. Sei kshanei mukta dvára-pathe Jagatsinha dekhite páilen je, praharír sange duiṭí strí-lok ásiteche. Eka-jan abagunṭhana-batí. Dúr haite, abagunṭhana-batír unnata-sharír, sangíta-madhur pada-binyás, lábanya-may gríbá-bhangí dekhiyá rája-putra jánite páilen je, dásí sange Áyeshá svayam ásitechen, ár jena sange sange Bharasá ásitechen.

Áyeshá o dásí praharír sange kárágára-dváre ásile dvára-rakshak anguríya-báhak praharíke jijnásá karila, “iháder o jáite dite haibe ki ?”

Anguríya-báhak kahila, “tumi jána—ámi jáni ná.” Rakshí kahila, “uttam.” Ei baliyá strí-lokdigake kaksha-madhye prabesh karite nishedh karila. Nishedh shuniyá Áyeshá mukher abagunṭhan mukta kariyá kahilen,

“Prahari ! ámáke prabesh karite deha, jadi iháte tomár prati kona manda ghaṭe ámár dosh dio.”

Prahari Áyesháke cinita ná. Kintu dásí cupi cupi paricay dila. Prahari bismita haiya abhibádan karila, ebam kara-jore kahila, “Aíner aparádh márjaná hay, ápanár kothá o jáite nishedh nái.”

Áyeshá kárágára-madhye prabesh karilen. Se samaye tini hásitechilen ná, kintu mukh svatah sahásya ; bodh haila hásitechen. Kárágárer shrí phirila, káhár o bodh rahila ná je e kárágár.

Áyeshá rája-putrake abhibádan kariyá kahilen,

“Rája-putra ! e ki sambád ?” .

Rája-putra ki uttar kariben ? uttar ná kariyá anguli-nirdeshe bhú-tala-sháyiní Tilottamáke dekháiyá dilen.

Áyeshá Tilottamáke niríkshan kariyá jijñásá karilen,

“Ini ke ?”

• Rája-putra sankucita haiyá kahileń,

“Bírendrasinher kanyá.”

Áyeshá Tilottamáke kole kariyá basilen. Ár keha kona rúp sankoc karite párita; sát páñc bhábita; Áyeshá eka-báre krore tuliyá lailen.

Áyeshá jáhá kariten táhái sundar dekháita; sakal kárjya sundar karite páriten; jakhan Tilottamáke krore laiyá basilen, Jagatsinha ár dásí ubhaye mane mane bhábilen, “ki sundar!”

Dásir hasta diyá Áyeshá goláb sharbat prabhriti ániyáchilen; Tilottamáke tat-samudáy seban o secan karáite lágilen. Dásí byajan karite lágila; púrbei Tilottamár cetaná haiyá ásitechila; ekshane Áyesbár shushrúsháy sampúrna-rúp sanjná-prápta haiyá uṭhiyá basilen.

Cári-dik cáhibá-mátra púrba-kathá mane parila; tat-kshanát Tilottamá kaksha haite nishkránta haiyá jáitechilen, kintu e rátrer sháririk o mánasik parishrame shírna tanu abasanna haiyá ásiyá-chila; jáite párlen ná, púrba kathá smaran haibá-mátra mastak ghúrnita haiyá amani ábár basiyá parilen. Áyeshá táñhár hasta dhariyá kahilen,

“Bhagini! tumi kena byasta haitechá? tumi ekshane ati durbalá, ámár grihe giyá bishrám karibe cala, pare tomár jakhan ichá takhan abhipreta stháne tomáke pátháiyá diba.”

Tilottamá uttar karila ná.

Áyeshá praharír nikat se jata-dúr jáne sakal-i shuniyáchilen, ataeb Tilottamár mane sandeha áshanká kariyá kahilen,

“Ámáke abishvás karitechá kena? ámi tomár shatru-kanya bate, kintu táí baliyá ámáke abishvásiní bibecaná kario ná. Áma haite kona kathá prakásh haibe ná. Rátri abasán haite ná haite-i je-kháne jáibe, sei-kháne dásí diyá pátháiyá diba. Keha kona kathá prakásh karibek ná.”

Ei kathá Áyeshá eman sumishta-svare kahilen, je Tilottamár tat-prati kichu-mátra abishvás haila ná, bishesh ekshane calite o ár páren ná; Jagatsinher nikat basiyá* o thákite páren ná, sutaram svíkritá hainen. Áyeshá kahilen,

“Tumi ta calite páribé ná. Ei dásír upar sharírer bhar rákhiyá cala.”

Tilottamá dásír skandhe hasta rákhiyá tad-abalambane dhíre dhíre calilen. Áyeshá o rája-putrer nikaṭ bidáy hayen; rája-putra táñhár mukha-prati cáhiyá rahilen, jena kichu baliben. Áyeshá bháb bujhite páriyá dásíke kahilen,

“Tumi iháňke ámár shayanágáre basáiyá punar-bár ásiyá ámáke laiyá jái o.”

Dásí Tilottamáke laiyá calila.

Jagatsinha mane mane kahilen, “tomáy ámáy ei dekhá shuná.” Gambhír nisshvás tyág kariyá nisshabda haiyá rahilen. Jata-kshan Tilottamáke dvára-pathe dekhá gela tata-kshan tat-prati cáhiyá rahilen.

Tilottamá o bhábitechilen, “ámár ei dekhá shuná.” Jata-kshan drishti-pathe chilen tata-kshan phiriyá cáhilen ná. Jakhan phiriyá cábilen takhan ár Jagatsinhake dekhá gela ná.

Anguriya-báhak Tilottamár nikaṭe ásiyá kahila, “tabe áni bidáy hai?”

Tilottamá uttar dilen ná. Dásí kahila “háň.” Praharí kahila, “tabe ápanár nikaṭ je sánketik anguriya áche phiraiyá diun.”

Tilottamá anguriya laiyá praharíke dilen. Praharí bidáy haila.

PANCADASH PARICCHED.

MUKTA-KANTHA.

Tilottamá o dásí kaksha-madhya haite gaman karile Áyeshá shajyár upar ásiyá basilen; tatháy ár basibár ásan chila ná. Jagatsinha nikaṭe dáñräilen.

Áyeshá kabarí haite ektí goláb khasáiya táhár dalguli nakhe chiñrite chiñrite kahilen,

“Rája-kumár, bhábe bodh haiteche je ápani ámáke ki baliben. Ámá haite jadi kona karma siddha haite páre, tabe balite sankoc kariben ná; ámi ápanár kárjya karite param sukhí haiba.”

Rája-kumár kahilen, “Nawáb-putrí, ekshane ámár kichuri bishesh prayojan nái. Se janya ápanár sáksháter abhiláshí chilám ná. Ámár ei kathá, je ámi je dashápanna haiyáchi iháte ápanár sahit punar-bár dekhá haibe emat bharasá kari ná, hodh kari ei dekhá. Ápanár kache je rine baddha áchi táhá katháy pratishodh ki kariba? Ár karjyeo kakhana je táhár pratishodh kariba se adríshter bharasá kari ná. Tabé ei bhikshá je jadi kakhana sádhya hay, jadi kakhana anya din hay, tabe ámár prati kona ájná karite sankoc kariben ná—bhaginí jeman sahodarer prati kona ádesh karite sankoc tyág kare ápanio sei-rúp kariben.”

Jagatsinher svar etádrísha sakátar, nairáshya-byanjak, je táháte Áyesháo klishta hailen. Áyeshá kahilen, “ápani eta nirbharasá haitechen kena? ek diner amangal para-dine tháke ná.”

Jagatsinha kahilen, “ámi nirbharasá hai nái, kintu ámár ár bharasá karite icchá kare ná; e jíban tyág karite byatíta ár dháran karite icchá kare ná. E kárágár tyág karite básaná kari ná.”

Je karuna svare rája-putra kathá kahilen, táháte Áyeshá bismita hailand, adhikatara kátar hailand. Takhan ár Nawáb-putrí-bháb rahila ná; dúratá rahila ná; sneha-mayí ramaní, ramaní nyáy jatne, komal kara-pallabe rája-putrer kara-dháran karilen, ábár takhani táñhár hasta-tyág kariyá, rája-putrer mukha-páne úrddhva-dríshti kariyá kahilen,

“Jagat! e dárun dukkha tomár hridaya-madhye kena? ámáke para-jnán kario ná. Jadi sáhas dáo tabe bali,—Bírendrasinher kanyá ki—”

Áyeshár kathá shesh haite ná haitei rája-kumár kahilen, “o katháy ár káj ki! se svapna bhanga haiyáche.”

Áyeshá nírabe rahilen; Jagatsinhao nírabe rahilen; ubhaye bahu-kshan nírabe rahilen; Áyeshá táñhár upar mukhábanata kariyá rahilen.

Rája-putra akasmát shihariyá uṭhilen ; táñhár kara pallabe kaboshna bári-bindu parila. Jagatsinha drishti nimna kariyá Áyeshár mukha-padma niríkshan kariyá dekhilen ; Áyeshá káñditechen ; ujjval gandha-sthale dara-dara dhárá kahiteche.

Rája-putra bismita haiyá kahilen,

“ E ki Áyeshá ? tumi káñditecha ? ”

Áyeshá kona uttar ná kariyá dhíre dhíre goláb phulṭi nissheshe chinna karilen. Pushpa shata-khanḍa haile kahilen,

“ Juba-ráj ! áj je tomár nikat e bhábe bidáy laiba, táchá mane chila ná. Ámi anek sahya karite pári, kintu kárágáre tomáke ekákí je e manappírár jantraná bhog karite rákhiyá jáiba, táchá páritechi ná. Jagatsinha ! tumi ámár sange báhire áisa ; ashva-sháláy ashva áche, diba ; adya rátrei nija-shibire jaio.”

Tad-dandé jaḍi Ishta-Debí Bhabání sasharíre ásiyá bara-pradá haiten, tathápi rája-putra adhik camat-krita haite páriten ná. Rája-putra prathame uttar karite páriilen ná. Áyeshá punar-bár kahiñen,

“ Jagatsinha ! Rája-kumár ! esa.”

Jagatsinha aneka-kshan pare kahilen,

“ Áyeshá ! tumi ámáke kárágár haite mukta kariyá dibe ? ”

Áyeshá kahilen,

“ Ei dandé.”

Rá. “ Tomár pitár ajnáte ? ”

Á. “ Se-janya cintá kario ná, tumi shibire gele—ámi táñháke jánáiba.”

“ Praharírá jáite dibe kena ? ”

Áyeshá kanṭha haite ratna-kanṭhi chiñriyá dekháiyá kahilen,

“ Ei puraskára-lobhe praharí path cháriyá dibek.”

Rája-putra punar-bár kahilen,

“E kathá prakásh haile tumi tomár pitár nikat̄ jantraná páibe.”

“Táháte kshati ki ?”

“Áyeshá ! ámi jáiba ná.”

Áyeshár mukh shuska haila. Kshunna haiyá jijnásá karilen,
“kena ?”

Rá. “Tomár nikat̄ prána-parjyanta páiyáchi, tomár jáháte
jantraná haibe táhá ámi kadáca kariba ná.”

Áyeshá práy ruddha-kanṭhe kahilen,

“Nishcita jáibe ná.”

Rája-kumár kahilen, “tumi ekákiní jáo.”

Áyeshá punar-bár nírab haiyá rahilen. Ábár cakshe dara-dara
dhárá bigalita haite lágila. Áyeshá kashte ashru-sambaran karite
lágilen.

Rája-putra Áyeshár nisshabda rodan dekhiyá camat-krita hailand.
Kahilen,

“Áyeshá ! rodan karitechā kena ?”

Áyeshá kathá kahilen ná. Rája-putra ábár kahilen,

“Áyeshá ! ámár anurodh rákha, rodaner káran jadi prakáshya
hay, tabe ámár nikat̄ prakásh kara. Jadi ámár prán dán karile
tomár e nírab rodaner káran nirákaran hay, táhá ámi kariba. Ámi
je bandítva svíkár karilám, kebal ihátei kakhana Áyeshár cakshe
jal áise nái. Tomár pitár kárágáre ámár nyáy anek bandí kashta
páiyáche.”

Áyeshá áshu rája-putrer kathár uttar ná kariyá ashru-jal ancale
muchilen. Kshanek nírab nishpanda thákiyá kahilen,

“Rája-putra ! ámi ár kándiba ná.”

Rája-putra prashner uttar ná páiyá kichu kshunna hailen.
Ubbaye ábár nírabe mukhábanata kariyá rahilen.

Prakoshtha-prákáre ár ek trítíya byaktir cháyá parila; keha táhá dekhite páilen ná. Trítíya byakti ásiyá ubhayer nikáte dáñráila, tathápi dekhite páilen ná. Kshanek stambher nyáy sthir dáñráiyá pare krodha-kampita-svare ágantuk kahila,

“Nawáb-putri ! e uttam.”

Ubbaye mukh tuliyá dekhilen, Osmán !

Osmán táñhár anucar anguríya-báhaker nikáti sabishesh abagata haiyá Áyeshár sandháne ásiyáchilen. Rája-putra Osmánke se sthale dekhiyá Áyeshár janya shankánvita hailen, páche Áyeshá Osmán bá Katlu Kháñr nikáti tiraskritá ~~is~~ apamánitá han. Osmán je krodha-prakáshak svare byangokti karilen, táháte sei-rúpai sam-bhábaná bodh haila. Byangokti shunibá-mátra Áyeshá Osmáner kathár abhipráy nisslesh bujhite párilen. Muhúrta-mátra táñhár mukh rakta-barna haila. Ár kona adhairjyer cihna prakásh paila ná. Sthir svare uttar karilen,

“Ki uttam, Osmán ?”

Osmán púrba-bat bhangíte kahilen,

“Nishíthe ekákiní bandí-sahabás Nawáb-putrí pakshe uttam.
Bandír janya nishíthe kárágáre aniyam prabeshao uttam.”

Áyeshár pabitra citte e tiraskár sahanátíta haila. Osmáner mukha-páne cáhiyá uttar karilen. Se-rúp garbita svar Osmán kakhana Áyeshár kanþhe shunen nái.

Áyeshá kahilen, “e nishíthe ekákiní kárágár madhye ásiyá ei bandír sahit áláp kará, ámár icchá. Ámár karma uttam ki adham se katháy tomár prayojan nái.”

Osmán bismita hailen, bismiter adhik kruddha hailen; kahilen,
“Prayojan áche ki ná kál práte Nawáber mukhe shunibe.”

Áyeshá púrba-bat kahilen, “jakhan pitá ámáke jijnásá kariben ámi takhan táchár uttar diba. Tomár cintá nái.”

Osmán púrba-bat byanga kariyá kahilen,

“Ár jadi ámii jijnásá kari ? ”

Áyeshá dán̄rai yá uṭhilen. Kiyat-kshan púrba-bat sthira-drishtite Osmáner prati nírkshan karilen ; táñhár bishál locan áro jena barddhítáyatan hila ; mukha-padma jena adhikatara prasphuṭita haiyá uṭhila ; bhramara-krishna alakábalír sahit shiro-desh íshat eka-dike helila ; hriday, tarangándolita nibira shaibála-jala-bat ukampita haite lágila. Ati parishkár svare Áyeshá kahilen,

“Osmán, jadi tumi jijnásá kara, tabe ámár uttar ei je, ei bandí ámár práneshvar ! ”

Jadi tan-muhúrte kaksha-madhye bajra-patan haita, tabe Rájput ki Páthan adhikatara camakita haite páriten ná. Rája-putrer mane andhakár-madhye jena keha pradíp jváliyá dila. Áyeshár nírab rodan ekhan tini bujhite páriken. Osmán katak katak ghunákshare púrbe erúp sandeha kariyáchilen ; ebam sei janyai Áyeshár prati erúp tiraskár karitechilen, kintu Áyeshá táñhár sammukhei je mukta-kanṭhe kathá byakta kariben, ihá táñhár svapnero agocar. Osmán niruttar haiyá rahilen.

Áyeshá punarapi kakite lágilen,

“Shuna, Osmán, ábár bali, ei bandí ámár práneshvar,—jábaj-jíban anya keha ámár hridaye sthán páibe ná. Kál jadi badhya-bhúmi ihár shonite árdra hay”—balite balite Áyeshá shihariyá uṭhilen—“tathápi dekhibe hridaya-mandire ihár múrti pratishthá kariyá anta-kál parjyanta árádhaná kariba. Ei muhúrter par jadi ár cirantan ihár sange dekhá ná hay, kál jadi ini mukta naiyá shata mahilár madhya-bartí han, Áyeshár náme dhikkár karen, tathápi ámi ihánr premákánkshiní dásí rahiba. Áro shuna. Mane kara eta-kshan ekákiní ki kathá balitechilám? balitechilám, ámi daubárika-ganke bákye pári, dhane pári, bashí-bhúta kariyá diba;

pitár ashva-shálá haite ashva diba ; bandí pitri-shibire ekhanai caliyá jáun. Bandí nije paláyane asvíkrita hailen. Nacet tumi eta-kshan iháňr nakhágrao dekhite páite ná.”

Áyeshá ábár ashru-jal muchilen. Kiyat-kshan nírab thákiyá anya prakár svare kahite lágilen, “Osmán, esakal kathá baliyá tomáke klesh ditechí, aparádh kshamá kara. Tumi ámáy sneha kara, ámi tomáy sneha kari ; e ámár anucit. Kintu tumi áji Áyesháke abishvásiní bhábiyácha. Áyeshá anya je aparádh karuk, abishvásiní nahe. Áyeshá je karma kare táhá mukta-kanthé balite páre. Ekhan tomár sáksháte balilám ; prayojan hay, kál pitár samakshe baliba.”

Pare Jagatsinher dike phiriyá kahilen,

“ Rája-putra tumio aparádh kshamá kara. Jadi Osmán áj ámáke manappírita ná kariten, tabe e dagdha hridayer táp kakhanao tomár nikat̄ prakásh páita ná ; kakhanao manushya-karna-gocar haita ná.”

Rája-putra nisshabde dáňráiyá rahiyáchen ; antakkaran santápe dagdha haitechila.

Osmáno kathá kahilen ná. Áyeshá ábár balite lágilen,

“ Osmán, ábár bali, jadi dosh kariyá tháki, dosh márjaná kario. Ámi tomár púrba-mata sneha-paráyaná bhaginí ; bhaginí baliyá tumio púrba-sneher lághab kario ná. Kapáler doshe santápa-ságare jháňp diyáchi ? bhrátri-snehe nairásh kariyá, ámáy atal jale dubáio ná.”

Ei baliyá sundarí dásír pratýágaman pratíkshá ná kariyá ekákiní bahir-gatá hailen. Osmán kiyat-kshan bihvaler nyáy biná-bákye thákiyá, nija-mandire prasthán karilen.

SHORASH PARICCHED.

DÁSÍ CARANE.

Sei rajañite Katlu Khánr bilása-griha-madhye nritya haite-chila. Tatháy apará nartakí keha chila ná—bá apar shrotá keha chila ná. Janma-dinopalakshe Mughal samráterá je-rúp párishada-mandalí madhye ámoda-paráyan thákiten, Katlu Khánr se-rúp chila ná. Katlu Khánr citta ekánta átma-sukha-rata, indriya-triptir abhiláshí. Adya rátre tini ekákí nija bilása-griha-nibásiní-gane paribeshtita haiyá táchadiger nritya-gít kautuke matta chilen. Khojá-gan byatíta anya purush tatháy ásibár anumati chila ná. Ramaní-gan keha náciteche, keha gáyiteche; keha bádyá kariteché; apar sakale Katlu Kháñke beshtan kariyá basiyá shuniteche.

Indriya-mugdha-kar sámagrí sakalai tatháy pracur parimánc bartamán. Kaksha-madhye prabesh kara : prabesh karibá-mátra abirata-sincita gandha-bárir snigdha-ghráne ápáda-mastak shítal hay. Aganita-rajata-dvirada-rada-sphátik shámádáner tíbrojjval jválá nayan jhalasita kariteché; aparimita pushpa-ráshi kotháo málákáre, kotháo stúpákáre, kotháo stabakákáre, kotháo ramaní-kesha-páshe, kotháo ramaní-kanthé, snigdhatara prabhá prakáshita kariteché. Káháro pushpa byajan, káháro pushpa ábharan, keha bá anyer prati pushpa-kshepaní preran kariteché; pushper saurabh ; surabhi bárir saurabh ; sugandha díper saurabh ; gandha-drabya-márjita bilásiní-ganer anger saurabh ; purí-madhye sarbatra saurabhe byápta. Pradíper dípti, pushper dípti, ramaní-ganer ratnálankárer dípti, sarbopari ghana ghana katáksha-barshiní káminí-mandalír ujjval nayana-dípti. Sapta-sur sanmilita madhur bínádi bádyer dhvani ákásha byápiyá uthiteche, tad-adhik parishkár madhura-ninádi ramaní-kantha-gíti táchár sahit mishiyá uthiteche ; sange sange tála-laya-milita pada-bikshepe nartakír alankára-shinjita-shabda mano-mugdha kariteché.

Ai dekha páthak ! jena padma-bane hansí samíranotthita taranga-hillole náciteche; praphu.la padma-mukhí sabe gheriyá rahiyyáche. Dekha, dekha, ai je sundarí nílambara-paridháná, ai jár

níla bás svarna-tárábalíte khacita, dekha ! ki bisháláyata locan ! keman megha-bat níl, ki bidyud-bat kaṭáksha. Ai je dekhitecha sundarí símanta-párshve híraka-tárá dháran kariyáche, dekhiyácha uhár ki sundar lalát ! prashánta, prashasta, parishkár ; e laláte ki Bidhátá bilása-griha líkhiyáchilen ? ai je shyámá pushpábharaná, dekhiyácha uhár keman pushpábharan sájiyáche ? nári-deha shobhár janyai pushpa-srijan haiyáchila. Ai je dekhitecha sampúrna, mridu-rakta, oshthádhar jár; je oshthádhar íhat kuncita kariyá rahiyyáche, dekha uhár sucikkan níla-bás phuṭiyá keman barna-prabhá báhír haitech ; jena nirmal nílambu-madhye púrna-candrálok dekhá jáitech. Ei je sundarí marála-nindita gríbá-bhangí kariyá hásiyá hásiyá kathá kahitech, dekhiyácha uhár keman karner kundál dulitech ? ko tumi sukeshi sundari ? kena urapparjyanta kunci-tálaka-ráshi lambita kariyá diyácha ? padma-briksha keman kariyá kála-phaniní járáy táhái ki dekháitech ?

Ár, tumi ke sundari, je Katlu Khánr párshve basiyá hema-pátre surá dhálitech ? ke tumi, je sakal rákhiyá tomár púrnita-lábanya deha prati Katlu Khán ghana ghana satrishna drishti-pát karitech ? ke tumi abyartha kaṭákshe Katlu Khánr hríday bhed karitech ? O īnadhura kaṭáksha cini ; tumi Bimalá. Ata surá dhálitech kena ? Dhála, dhála, áro dhála,—basana-madhye churiká áche ta ? áche bai ki. Tabe ata hásitech ki-rúpe ? Katlu Khán tomár mukha-páne cáhitech. O ki ? kaṭáksha ! o ki, ábár ki ! ai dekha, surá-sváda-pramatta Jabanke kṣipta karile. Ei kaushalei bujhi sakalke barjita kariyá Katlu Khánr precyasí haiyá basiyácha ? Ná habe kena, je hási, je anga-bhangí, je saras kathá-rahasya, je kaṭáksha. Ábár sharáb ! Katlu Khán, sábadhán ! Katlu Khán ki karibe ! Je cáhani cáhiyá Bimalá láte surá-pátra ditech. O ki dhvani ? e ke gáy ? e ki mánusher gáu, ná sura-ramaní gáy ? Bimalá gáyakí-diger sahit gáyitech. Ki sur ! ki dhvani ! ki lay ! Katlu Khán, e ki ? man kotháy tomar ? ki dekhitech ? same same hásiyá kaṭáksha karitech, churir adhik tomár hrídaye basáitech, táhái dekhitech ? Amani ta kaṭákshe prán haran kare, ábár sangíter sandhi-sambandha kaṭáksha. Áro dekhiyácha kaṭáksher sange sange ábár alpa mastaka-dolan ? dekhiyácha, sange sange keman karná-

bharan duliteche ? Hán ! ábár surá dhála, de mad de, e ki ! e ki ! Bimalá uṭhiyá nácitech. Ki sundar ! kibá bhangí ! de mad ! ki anga ! ki gaṭhan ! Katlu Khán ! jahán-panáh ! sthir hao ! sthir ! kámánal jvalitech ! uh ! Katlur sharíre agni jvalite lágila. Piyálá ! áhá ! de piyálá ! meri pyári ábár ki ? er upar hási, er upar kaṭáksha ? sharáb ! de sharáb !

Katlu Khán unmatta haila ! Bimaláke dákiyá kahila, “tumi kotháy, priyatame !”

Bimalá Katlu Khánr skandhe ek báhu diyá kahilen, “dásí shrí-carane.”—Apar kare—

Tat-kshanát bhayankar cítkár dhvani kariyá Bimaláke Katlu Khán dúre nikshep karila ; ebam jei nikshep karila amani ápanio dhará-tala-sháyí haila. Bimalá táchár baksha-sthale ámúl tíkshna churiká basáiyá diyáchilen.

“ Pisháci—shaitáni ! ” Katlu Khán ei kathá baliyá cítkár karila. Cítkár karáte mukh diyá ghaṛ-ghaṛí uṭhila.

“ Pisháci nahi—shaitáni nahi—Bírendrasinher bidhabá strí.” Ei baliyá Bimalá kaksha haite druta-bege paláyan karilen.

Katlu Khánr bánnishpatti-kshamatá jhaṭiti rabita haiyá ásite lágila. Tathápi sádhya-mata cítkár karite lágila. Bibirá, jathá-sádhya cítkár karite lágila. Bimaláo cítkár karite karite chuṭilen. Kakshántare giyá kathopakathan shabda páilen. Bimalá úrddhva-shváse chuṭilen. Ek kaksha-pare dekhen tatháy praharí o khojá gan raiyáche. Cítkár shuniyá o Bimalár trāsta-bháab dekhiyá táchará jijnásá karila “ ki haiyáche ? ”

Pratyutpanna-mati Bimalá kahilen, “sarba-násh haiyáche. Shíghra jáo, kaksha-madhye dasyu prabesh kariyáche, bujhi Nawábke khun karila.”

Praharí o khojá-gan úrddhva-shváse kakshábhimukhe chuṭila. Bimalá úrddhva-shváse antappura-dvárábhimukhe paláyan karilen Dváre praharí pramoda-klánta haiyá nidrá jáitechila, Bimalá biná

bighne dvár atíkram karilen. Dekhilen sarbatrai práy ai rúp, abádhe daurite lágilen. Báhir phatake dekhilen, praharí-gan jágarita. Eka-jan Bimaláke dekhiyá jjnásá karila,

“ Ke o, kothá jáo ? ”

Takhan antappura-madhye mahá koláhal uṭhiyáche, sakal lok jágiyá sei-dike chutítechila. Bimalá kahilen, “ basiyá ki karitechá, golajog shunitechá ná ? ”

Prahari jjnásá karila, “ kiser golajog ? ”

Bimalá kahilen, “ antappure sarba-násh haitechá, Nawáber prati ákraman haiyáche. ”

Prahari-gan phatak pheliyá daurila ; Bimalá nirbighne nishkránta hailand.

Bimalá phatak haite kiyad-dúr gaman kariyá dekhilen, je eka-jan purush ek briksha-tale dánráiyá áchen. Drishti-mátra. Bimalá táñhake Abhirám Svámí baliyá cinite páriken. Bimalá táñhár nikat jálámátra Abhiram Svámí kahilen,

“ Ámi barai ubdigna haitechilám, durga-madhye koláhal kiser ? ”

Bimalá uttar karilen, “ ámi baidhabya jantranár pratishodh kariyá ásiyáchi. Eksháne ár adhik katháy káj nái, shíghra áshrame calun ; pare sabishesh nibediba. Tilottamá áshrame guyáche ta ? ”

Abhirám Svámí kahilen, “ Tilottamá agre agre Ásmánir sahit jáitechá, shíghra sákshát haibek.”

Ei baliyá ubhaye druta-bege calilen. Acirát kuṭíra-madhye upaníta haiyá dekhilen, kshana-púrbei Áyeshár anugrahe Tilottamá Ásmánir sange tatháy ásiyáchen. Tilottamá Abhirám Svámí pada-jugale pranata haiyá rodan karite lágilen. Abhirám Svámí táñháke sthir kariyá kahite lágilen,

“ Ishvareeccháy tomará durátmár hasta haite mukta haile, ekhan ár tilárdha e deshe tishthána nahe. Jabanerá sandhán páile ebáre práne máriyá prabhur mrityu-shok nibáran karibe. Ámará adya rátrc esthán tyág kariyá jái cala.”

Sakalei e parámarshe sammata hailand.

SAPTADASH PARICCHIED.

ANTIM KÁL.

Bimalár paláyaner kshana-mátra pari eka-jan rája-karmacári ati-byaste Jagatsinher kárágára-madhye ásiyá kahila,

“ Juba-ráj ! Nawáb Sáhiber mrityu-kál upasthit, tini ápanáke smaran kariyáchen.”

Juba-ráj camat-krita haiyá kahilen, “ se ki ! ”

Rája-purush kahila, “ antap-pura-madhye shatru prabesh kariyá Nawáb Sáhibke ághát kariyá paláyan kariyáche. Ekhan o prána-tiyág hay nái, kintu ár bilamba nái, ápani jhañiti calun, nacet sákshát haibe ná.”

Rája-putra kahilen, “ e samaye ámár sahit saksháter prayojan ? ”

Dút kahila, “ ki jáni ? ámi bártá-baha mátra.”

Juba-raj dúter sahit antappura-madhye gaman karilen. Tatháy giyá dekhen je, Katlu Khánr jíbana-pradíp satya satyai nirbán haiyá ásiyáche, andhakárer ár bilamba nái. Catur-dike Osmán, Áyeshá, mumúrshur aprápta-bayah putra-gan, patní, upapatní, dásí, amátya-barga prabhriti beshtan kariyá rahiyáche. Rodan-ádir dhvanir koláhal pariyáche ; práy sakalei ucca-rabe káñditeche ; shishu-gan ná bujhiyá káñditeche ; kebal eka-jan cítkár kariyá káñditeche ná. Se Áyeshá ; Áyeshár nayana-dháráy mukha plábita haiteche ; nisshabde pitár mastak anke dháran kariyá rahiyáchen.

Jagatsinha dekhilen, se mûrti sthir, gambhír, “ nibáta-nish-kampam iba pradípam.”

Juba-ráj prabesh mátra Khwájá Isá náme amátya táñhár kar dhariyá Katlu Khánr nikate lailen; je-rúp ucca-svare badhirke sambháshan karite hay, sei-rúp svare kahilen,

“ Juba-ráj Jagatsinha ásiyáchen.”

Katlu Khán kshína-svare kahilen,

“ Ámi shatru, mari ;—rág dvesh tyág.”

Jagatsinha bujhiyá kahilen,

“ E samaye tyág karilám.”

Katlu Khán punarapi sei-rúp svare kahilen,

“ Jácná—svíkár.”

Jagatsinha jijnásá karilen, “ ki svíkár kariba ? ”

Katlu Khán kahilen, “ hasta.”

Abhipráy bujhiyá Osmán Jagatsinha-hasta grahan kariyá tad-upari Katlu Khánr hasta sthápan karilen.

Jagatsinher sharíre agni-brishti haila, kintu nibáran karilen ná.

Katlu Khán punarapi kahite lágilen,

“ Bálak sab—juddha—bara trishá.”

Áyeshá mukhe sharbat sincan karilen.

“ Juddha—káj nái—sandhi—

Katlu Khán nírab hailand. Jagatsinha kona uttar karilen ná. Katlu Khán táñhár mukha-páne uttara-pratíksháy cálhiyá rahilen. Uttar ná páiyá kashte kahilen, “ asyíkár ? ”

Juba-ráj kahilen, “ Páthánerá Dillíshvarer prabhutva svíkár karile, ámi sandhir janya anurodh karite svíkár karilám.”

Katlu Khán punarapi arddha-sphuta-shváre kahilen,

“ Uriṣhyá ? ”

Rája-putra bujhiyá kahilen,

“ Jadi kárjya sampanna káríte pári tabe ápanár putrerá Uriṣhyá-cyuta haibek ná.”

Katlur mrityu-klesha-nipírita mukha-kánti pradípta haila. Mumúrshu kahila,

“ Ápani—muktá—Jagad-íshvara—uttam—” Jagatsinha caliyá ján, Áyeshá mukhábanata kariyá pitáke ki kahiyá dilen. Katlu Khán Khwájá Isár prati cáhiyá ábár prati-gaman-kári raja-putrer dike cahilen. Khwájá Isá rájə-putrake kahilen, “ bujhi ápanár sange ár o kathá áche.”

Rája-putra pratyábartan karilen. Katlu Khán kalilen, “ kán.”

Rája-putra bujhilen, mumúrshur adhikatara nikáṭe dáñráiyá mukher nikáṭ karnábanata karilen. Katlu Khán púrbápekshá adhikatara aspashta svare balilen,

“ Bíra—”

Kshanek stabdha haiyá rahilen, pare balite lágilen, “ Birendra-sinha—trishá.”

Áyeshá punarapi adhare peya sincan karilen.

“ Bírendrasinher kanyá.”

Rája-putrake jena brishcik danshan karila; camakiter nyáy rijváyata haiyá kipcid-dúre dáñráilen. Katlu Khán balite lágilen,

“ Pitri-híná—ámi pápishtha—uh trishá.”

Áyeshá punah punah pániyábhisincan karite lágilen. Kintu ár bákyasphuran durghat hajla. Shvás cháríte cháríte balite lágilen,

“ Dárun jválá—sádhví—tumi dekhio—”

Rája-putra kahilen, “ ki ? ” Katlu Khánr karne ei prashna megha-garjan-bat bodha haila. Katlu Khán balite lágilen,

“ Ei ka—ei kanyár—mata—pabitrá—sparsha ná dekhi nái.—
Tumi—uh !—bara trishá—trishá—jái je—Áyeshá.”

Ár kathá sarila ná ; sádhyátíta parishram haiyáchila, shramá-tireka-phale nirjíba mastak bhúme garáiyá parila. Kanyár nám mukhe thákite thákite Nawáb Katlu Khánr prána-biyog haila.

ASHTÁDASH PARICCHED.

PRATIJOGITÁ.

Jagatsinha kárá-mukta haiyá pitri-shibire gamanánantara nija svíkáránujáyí Mughal Pátháne sandhi-sambandha karáilen. Páthánerá Dillíshvarer adhínatá svíkár kariyá-o Utkaládhikári haiyá rahilen. Sandhir bistárita bibaran itibrítte barnaníya, esthale ati bistár nishprayojan. Sandhi samápanánte ubhay dal kichu din púrbába sthitir stháne rahilen. Naba-príti-sambardhanárthe Katlu Khánr bálak putra-digake samabhíbyáháre laiyá pradhán rája-mantrí Khwájá Isá o senápati Osmán Rájá Mánsinher shibire gaman karilen ; sárddha-shata hastí ár anyánya mahárgha drabya upádhaukan diyá rájár paritosh janmáilen ; rájá-o táñhádiger bahubidha sammán kariyá sakalke khilát diyá bidáy karilen.

Ei-rúp sandhi-sambandha samápan karite o shibir bhangodjog karite kichu-din gata haila.

Parisheshe Rájput-senár Pátnáy játrár samay ágata haile, Jagatsinha ek dibas aparáhne sahacar samabhíbyáháre Páthán-durge Osmán prabhritir nikaṭ bidáy laite gaman karilen. Kárágáre sáksháter par Osmán rája-putrer prati ár sauhridya-bháb prakash karen nái. Adya sámánya kathá-bártá kahiyá bidáy dilen.

Jagatsinha Osmáner nikaṭ kshunna-mane bidáy laiyá Khwájá Isá nikaṭ bidáy laite gelen. Tathá haite Áyeshár nikaṭ bidáy laibár abhipráye calilen. Eka-jan antappura-rakshí-dvárá Áyeshár nikaṭ sambád pátháilen, ár rakshíke kahiyá dilen, je “ bali-o Nawáb

Sáhiber lokántara-pare ár táňhár sahit sákshát hay nái. Ekshane ámi Pátnay calilám, punar-bár sáksháter sambhábaná ati biral, ataeb táňháke abhibádan kariyá jáite cáhi.”

Khojá kiyat-kshan pare pratyágaman kariyá kahila, “ Nawáb-putrí baliyá pátháilen je, tini juba-rájer sahit sákshát karite aksham ; aparádh márjaná kariben.”

Rája-putra sambardhita-bisháde átma-shibirábhimukha hailen. Durga-dváre dekhilen Osmán táňhár pratíkshá karitechén.

Rája-putra Osmánke dekhiyá punarapi abhibádan kariyá caliyá ján, Osmán táňhar pashcát pashcát calilen. Rája-putra kahilen, “ senápati maháshay, ápanár jadi kona ájná tháke, prakásh karun, ámi pratipálan kariyá kritártha hai.”

Osmán kahilen, “ ápanár sahit kona bishesh kathá áche, eta sahacar sákshát táhá balite páriba ná. Sahacardigake agrasar haite anumati karun, ekákí ámár sange ásun.”

Rája-putra biná-sankoce sahacar-ganke agrasar haite baliyá diyá eká ashvárohane Pátháner sange sange calilen ; Osmán-o ashva ánáiyá árohan karilen. Kiyad-dúr gaman kariyá Osmán rája-putra-sange ek nibir shála-bana-madhye prabesh karilen. Baner madhya-sthale ek bhagna atṭáliká chila, bodh hay, ati púrba-kále kona rája-bidrophí esthale ásiyá kánanábhyantare lukkáyita chila. Shála-brikshe ghoṭak bandhan kariyá Osmán rája-putrake sei bhagna atṭálikár madhye laiyá gelen. Atṭáliká manūshya-shúnnya. Madhya-sthale prashasta prángan, táhár eka-párshve ek Jábanik samádhi-khát prastut rahiyyáche, athaca shab*nái ; apar párshve citá-sajjá rahiyyáche, athaca kona mrita-deha nái.

Prángana-madhye ásile rája-kumár jijnásá karilen, “e sakal ki ?”

Osmán kahilen, “ e sakal ámár ájná-krame haiyáche ; áj jadi ámár mrityu hay tabe maháshay ámáke ei kabara-madhye samádhi-stha kariben, keha jánibe ná ; jadi ápani deha-tyág karen tabe ei citáy bráhman dvárá ápanár satkár karáiba, apar keha jánibe ná.”

Rája-putra bismita haiyá kahilen, “ e sakal kathár tátparjya ki ? ”

Osmán kahilen, “ ámará Páthán, antakkaran prajvalita haile ucitánueit bibecaná kari ná ; e prithibí-madhye Áyeshár pranayá-kánkshí dui byaktir sthán hay ná ; eka-jan ei-kháne prána-tyág kariba.”

Takhan rája-putra ádyopánta bujhite páriyá atyanta kshubdha hailand, kahilen, “ ápanár ki abhipráy ? ”

Osmán kahilen, “ sashastra ácha, ámár sahit juddha kara, sádhyá hay ámáke badh kariyá ápanár path mukta kara, nacet ámár haste prána-tyág kariyá ámár path cháriyá dáo.”

Ei baliyá Osmán Jagatsinhake pratyuttarer abakásh dilen ná, asi-haste tat-prati ákraman karilen. Rája-putra agatyá rakshártha shíghra-haste kosh haite asi nishkráman kariyá Osmáner ágháter pratighát karite lágilen. Osmán rája-putrer prána-náshe punah punah bishamodyam karite lágilen, rája-putra bhrama-krameo Osmánke ágháter ceshtá karilen ná, kebal átma-raksháy nijukta rahilen. Ubbayei shastra-bidyáy sushikshita, bahu-kshan juddha haile, keha káhákeo parájita karite párlilen ná. Phalatah Jabaner astrágháte ráj-putrer sharír kshata-bikshata haila : rudhire anga plábita haila. Osmán-prati tini eka-bárao ághát karen nái, sutarám Osmán akshata. Rakta-srábe sharír abasanna haiyá ásila dekhiyá, ár erúp sangráme mrityu nishcay jániyá Jagatsinha kátara-svare kahilen, “ Osmán, kshánta hao ámi parábhav svíkár karilám.”

Osmán ucca hásya kariyá kahilen,

“ Eta jánitám ná, je Rájputa senápati marite bhay páy ; juddha kara, ámi tomáy badh kariba, kshamá kariba ná. Tumi jíbíte Áyesháke páiba ná.”

Rája-putra kahilen, “ ámi Áyeshár abhiláshí nái.”

Osmán asi ghúrnita karite karite kahite lágilen, “ tumi Áyeshár abhiláshí nao, Áyeshá tomár abhiláshí ! juddha kara, kshamá nái.”

Rája-putra dúre asi nikshep kariyá kahilen,

“ Ámi juddha kariba ná. Tumi asamaye ámár upakár kariyácha ; ámi tomár sahit juddha kariba ná.”

Osmán sakrodhe rája-putrer bakshas-sthale padághát karilen,
kahilen,

“ Je sipáhí juddha karite bhay páy, táháke ei-rúpe juddha
karái.”

Rája-kumárer ár dhairjya rahila ná. Shíghra haste tyakta pra-
haran bhúmi haite uttolan kariyá shrigál-danshita sinha-bat pracañda
lampha diyá rája-putra Jabanke ákraman karilen. Se durdam prahár
Jaban sahya karite párlen ná, rája-putrer bishál sharírágháte Osmáu
bhúmi-sháyí hailand. Rája-putra táhár bakshopari árohan kariyá hasta
haite asi unmocan kariyá lailen, ebam nija-karastha praharan táhár
gala-deshe sthápita kariyá kahilen,

“ Keman, samara-sádh miṭiyáche ta ? ”

Osmán kahilen “ jíban thákite nahe ! ”

Rája-putra kahilen,

“ Ekhai ta jíban shesh karite pári ? ”

Osmán balilen,

“ Kara ; nacet tomár badhábhiláshí shatru jíbita thákibe.”

Jagatsinha kahilen,

“ Thákuk, Rájput táháté dare ná. Tomár jíban shesh karitám,
kintu tumi ámár jíban rakshá kariyáchile, ámio karilám.”

Ei baliyá dui caraner sahit Osmáner dui hasta baddha rákhiyá,
eke eke taňhár sakal astra sharí haite haran karilen. Takhan
táňháke mukta kariyá kahilen, “ ekshane nirbighne grihe jáo,
tumi Jaban haiyá rája-putrer sharíre padághát kariyáchile, ei janya
tomár e dashá karilám, nacet rájputerá eta kritaghna nahe je,
upakárir anga sparsha kare.”

Osmán mukta haile ár ekṭi kathá ná kahiyá ashvárohan púrbak
eka-báre durgábhimukhe druta-gamane calilen.

Rája-putra bastra-dvárá prángana-stha kúp haite jal áharan kariyá gátra dhauta karilen. Gátra dhauta kariyá shála-taru haite ashva-mocana-púrbak árohan karilen. Ashvárohan kariyá dekhen, ashver balgáy latá gulmádir dvárá eka-kháni lipi báñdhá rahiyyáche. Balgá haite patra mochan kariyá dekhilen je, patra-kháni manushyer kesh dvárá bandha kará áche, táchár upari-bháge ei lekhá áche je, “ ei patra dui dibas madhye khuliben ná, jadi khulen tabe ihár uddeshya biphal haibe.”

Rája-putra kshanek cintá kariyá lekhaker, abhipráyánusáre kárjya karái sthir karilen. Patra kabaca-madhye rákhiyá ashve kashághát kariyá shibirábhimukhe calilen.

Rája-putra shibire upaníta haibár para-din dvitíya ek lipi dúta-haste páilen. Ei lipi Áyeshár prerita. Kintu tad-brittánta para-paricchede baktabya.

UÑABINSHA PARICCHED.

ĀYESHÁR PATRA.

Āyeshá lekhani haste patra likhite basiyáchen. Mukha-kánti atyanta gambhír sthir; Jagatsinhake patra likhitechén. Eka-khána kághaz laiyá patra árambha karilen. Prathame likhilen, “pránádhik” takhani pránádhik shabda kátiyá diyá likhilen, “Rájakumár.” “Pránádhik” shabda kátiya “Rája-kumár” likhite Áyeshár ashru-dhárá bigalita haiyá patre parila. Áyeshá amani se patra chiñriya phelilen; punar-bár anya kághaze árambha karilen; kintu kayek satar lekhá haite ná haite ábár patra ashru-kalankita haila. Áyeshá se lipio binashta karilen. Anya-báre ashru-cihna-shúnya eka-khandá lipi samádhá karilen. Samádhá kariyá eka-bár parite lágilen; parite nayana-báshpe drishti-lop haite lágila. Konamate lipi baddha kariyá dúta-haste dilen. Lipi laiyá dút rája-putra-shibirábhimukhe játrá karila.” Áyeshá ekákiní pálang-shayane rodan karite lagilen.

Jagatsinha patra páiyá parite lágilen.

“ Raja-kumár !

Ámi je tomár sahit sákshát kari nái, se átma-dhairjyer prati ámi abishvásiní baliyá nahe ; mane kario ná Áyeshá adhírá, táhá haile ámár hridaye klesh haibe. Osmán nija hridaya-madhye agni jválita kariyáche, ki jáni ámi tomár sákshát lábh karile, jadi se klesh páy, ei janyai tomár sahit sakshát kari nái. Sákshát ná haile tumi je klesh páibe, se bharasáo kari nái. Nijer klesh—se sakal sukh dukkha Jagad-íshvara-carane samarpan kariyáchi. Tomáke jadi sáksháte bidáy dite haita, tabe se klesh anáyáse sahya karitám ; tomár sahit je sákshát haila ná, e klesho páshánír nyáy sabya karitechí.

Tabe e patra likhi kena ? ek bhikshá áche, sei janyai e patra likhilam. Jadi shuniyá tháka je, ámi tomáke sneha kari tabe táhá bismrita hao. E deha bartamáne e kathá prakásh kariba ná sankalpa chila, Bidhátár iccháy prakásh haiyáche, ekshane bismrita hao.

Ámi tomár premákánkshiní nahi. Ámár jáhá dibár táhá diyáchi, tomár nikat pratidán kichu cáhi ná. Ámár sneha emat baddha-múl je tumi sneha ná karileo ámi sukhí. Kintu se katháy ár káj ki !

Tomáke asukhí dekhiyáchilám. Jadi kakhana sukhí hao, Áyesháke smaran kariyá sambád dio. Icchá ná hay, sambád dio ná. Jadi kakhana antakkarane klesh páo, tabe Áyesháke ki smaran karibe ?

Ámi je tomáke patra likhilám, ki jadi bhabishyate likhi, táháte loke doshibe. Ámi nirdoshí, sutarám loke doshile kshati bibecaná kario ná—jakhan icchá haibe patra likhio.

Tumi calile, ápátatah edesh tyág kariyá calile. Ei Páthánerá shánta nahe ; sutarám punar-bár tomár edeshe áshái sambhab. Kintu ámár sahit ár sandarshan haibe ná ! punah punah hridaya-madhye cintá kariyá ihá sthir kariyáchi. Ramaní-hriday je-rúp durdamaniya táháte adhik sahas anucit.

Ár eka-bár-mátra tomár sahit sákshát kariba máñas áche. Jadi tumi e pradeshe bibáha kara, tabe ámáke sambád dio; ámi tomár bibáha-kále upasthit thákiya tomár bibáha diba. Jini tomár mahishí haiben, táñhár janya kichu sámánya alankár sangraha kariyá rákhi-lám, jadi samay pái svahaste paráiyá ásiba.

Ár ek prárthaná. Jakhan Áyeshár mrityu-sambád tomár nikat jáibe, takhan eka-bár edeshe ásio. Tomár námita sanduq-madhye Jähá rahila táhá ámár anurodhe grahan kario. Pitár sneher guné kanyá haiyáo je sampattir adhikáriní haiyáchi táhá dhana-hín deshe rájya baliyá ganita ; jadi táhá Ábanír banshe agráhya ná hay, tabe ásiyá adhikár kario.

“ Dána-patra ai sanduq-madhye páibe.

Ár ki likhiba ? anek kathá likhite icchá kare, kintu nishprayojan. Jagad-íshvar tomáke sukhí kariben, Áyeshár kathá mane kariyá kakhana dukkhita haio ná.”

Jagatsinha patra-páth kariyá rodan karite lágilen, bahu-kshan támbo-madhye patra-haste páda-cáran karite lágulen. Pare akasmát shíghá-haste eka-kháná kághaz laiyá nimna-likhita patra likhiyá dúter haste dilen.

“ Áyeshá, tumi ramaní-ratna ! Jagater manappírái bujhi Bidhá-tár icchá ! Ámi tomár kona kathárai pratyuttar likhite párilám ná. Tomár patre ámi atyanta kátar haiyáchi. Ei mátra jáni o je tomáke cira-kál pránádhiká sahodará bhaginí jnáne hridaya-madhye jatna kariba.”

Dút ei pratyuttar laiyá Áyeshár nikat pratigaman karila.

BINSHA PARICCHED.

DÍP NIRBÁNONMUKHA.

Je parjyanta Tilottamá Ásmánir sange Áyeshár nikaṭ haite bidáy laiyá ásiyáchilen, sei parjyanta ár keha táñhár kona sambád páy nái. Tilottamá, Bimalá, Ásmáni, Ábhirám Svámí, káháro kona uddesh páwá jáy nái. Jakhan Mughal Pátháne sandhi-sambandha haila, takhan Bírendrasinha ár tat-parijaner ashruta-púrba durghaṭaná sakal smaran kariyá, ubhay pakshai sammata hailand je, Bírendrer strí kanyár anusandhán kariyá táchadigake Gar Mándá-rane punar-abasthápita kará jáibe. Sei káranei, Osmán, Khwájá Isá, Mánsinha prabhriti sakalei táchadiger bishesh anusandhán kari- len, kintu Tilottamár Ásmánir sange Áyeshár nikaṭ haite ásá byatíta ár kichui keha abagata haite párilen.ná. Parisheshe Mánsinha nirásh haiyá eka-jan bishvásí anucarke Gar Mándá-rane sthápan kariyá ei ádesh karilen, je “tumi ei-kháne thákiyá mrita jágír-dárer stri kanyár uddesh karite tháka; sandhán páile táchadigake durge sthápaná kariyá ámár nikaṭ jáibe, ámi tomáke puraskrita kariba, ebam anya jágír diba.”

Ei-rúp sthir kariyá Mánsinha Pátnáy gamanodjogí hailand.

Mrityu-kále Katlu Khánr mukhe jáhá shuniyáchilen tac-chra- bané Jagatsinher hridaya-madhye kona bhábántar janmiyáchila ki ná, táchá kichui prakásh páila ná. Jagatsinha artha-byay ebam shári- rik klesh svíkár kariyá táchadiger anusandhán kariyáchilen baté, kintu se jatna kebal púrba sambandher smriti-janita, ki je je apa- rápar kárane Mánsinha prabhriti sei-rúp jatna prakásh kariyá- chilen sei sei kárana-sambhúta, ki punah sancárita premánurodhe utpanna, táchá kehai bujhite páre nái. Jatna je káranei haiyá thákuk, biphal haila.

Mánsinher sená-sakal shibir bhanga karite lágila, para-din prabháte “kuc” karibe. Játrár púrba dibas ashva-balagáy prápta lipi pařibár samay upanít haila. Rája-putra kautúhalí haiyá lipi khuliyá páth karilen. Táháte kebal ei mátra lekhá áche.

“ Jadi dharma-bhay tháke, jadi brahma-shápe bhay tháke, tabe patra pátha-mátra ei stháne eká ásibe. Iti nibedan.

AHAM BRÁHMANAH.”

Rája-putra lipi-páthe camat-krita hailen. Eka-bár mane karilen, kona shastrur cáturío haite páre, jáwá ucit ki ? Rája-putra-hridaye brahma-sháper bhay bhinna anya bhay prabal nahe, sutarám jáwái sthir haila. Ataeb nija anucara-bargake ádesh karilen, je jadi tini sainya-játrár madhye ná ásite páren, tabe táhárá táñhár pratíksháy thákibek ná, sainya agra-gámí hay, hání nái, pashcát Barddhamáne ki Rájmahale tini milita haite páriben. Ei rúp ádesh kariyá Jagatsinha ekáki shála-ban abhimukhe játrá karilen.

Púrba-kathita bhagnáttaliká dváre upasthit haiyá rája-putra púrba-bat shála-brikshe ashva-bandhañ karilen. Itastatah dekhilen, keha kotháo nái, pare atáliká-madhye prabesh karilen. Dekhen prángane púrba-bat eka-párshve samádhi mandir, eka-párshve citá-sajjá rahiyáche ; citá-káshther upar eka-jan bráhman basiyá áchen. Bráhman adho-mukhe basiyá rodan karitechen.

Rája-kumár jijnásá karilen, “ maháshay ki ámáke ekháne ásite ájná kariyáchen ? ”

Bráhman mukh tulilen ; rája-putra dekhilen Abhirám Svámí.

Rája-putrer mane eka-báre bismay, kautúhal, áblád, ei tineri ábirbháb haila ; pranám kariyá byagratár sahit jijnásá karilen,

“ Darshan janya je kata udjog páiyáchi, ki baliba. Ekháne abasthiti kena ? ”

Abhirám Svámí cakshu muchiyá kahilen,

“ Ápatatab ei-khánei bás ! ”

Svámí uttar shunite ná shunitei rája-putra prashner upar prashna karite lágilen. “ Ámáke smaran kariyáchen ki janya, rodanai bá kena ? ”

Abhirám Svámí kahilen, “ je kárane rodan karitechi, sei káranei tomáke dákiyáchi ; Tilottamár mrityu-kál upasthit ! ”

Dhíre dhíre, mridu mridu, til til kariyá, joddhri-pati sei-kháne bhú-tale basiyá parilen. Takhan ádyopánta sakal kathá eke eke mane parite lágila : eke eke antakkaranā-madhye dárun tíkhna churikághát haite lágila. Debálaye pratham pradarshan ; Shai-leshvara-sákshát pratijná ; kaksha-madhye pratham paricaye ubhayer premotthita ashru-jal ; sei kála-rátrir ghaṭaná ; Tilottamár múrcchá-bastha mukh ; Jabanágáre Tilottamár píran ; kárágára-madhye nije nirday byabahár ; pare ekshankár ei bana-báse mrityu ; ei sakal eke eke rája-kumárer hridaye ásiyá jhatiká-pragháta-bat lágite lágila. Púrba hutáshan shata-gun pracanda jválár sahit jvaliyá úthila.

Rája-putra aneka-kshan mauna haiyá basiyá rahilen. Abhirám Svámí balite lágilen,

“ Je din Bimalá Jaban badh kariyá baidhabyer pratishodh kariyáchila, sei din abadhi ámi kanyá dauhitrí laiyá Jaban-bhaye, náná stháne, ajnáte bhraman karitechilám, sei din abadhi Tilottamár roger sancár. Je kárane roger sancár, tánhá tumi bishesh abagata ácha.”

Jagatsinher hridaye shel biñdhila.

“ Sei abadhi tánháke náná stháne rákhiyá náná mata cikitsá kariyáchi, nije jaubanábadhi cikitsá-shástra adhyayan kariyáchi ; anek roger cikitsá kariyáchi ; anyer ajnáta anek aushadh jáni. Kintu je rog hridaya-madhye, cikitsáy tánhár pratikár nái. Ei sthán ati nirjan baliyá ihár madhye ek nibhrita anshe áj pánc sát din basati karitechí. Daiba-joge ékháne tumi ásiyácha dekhiyá tomár ashva-balgyá patra báñdhiyá diyáchilám. Púrbábadhi abhilásh chila je, Tilottamáke rakshá karite ná párile, tomár sahit ár eka-bár sákshát karáiyá antimá-kále tánhár antakkaranke tripta kariba. Sei janyai tomáke ásite likhiyáchi. Takhanao Tilottamár árogyer bharasá dúr hay nái ; kintu bujhiyáchilám je dui din madhye kichu upasham ná haile carama-kál upasthit haibe, ejanya dui din pare patra paribár parámarsha diyáchilám. Ekshane je bhay kariyá-chilám tánhái ghaṭiyáche. Tilottamár jíbaner ár kóna áshá nái. Jíbana-díp nirbánonmukh haiyáche.”

Ei baliyá Abhirám Svámí punar-bár rodan karite lágilen. Jagatsinhao rodan karitechilen.

Svámí punashea kahilen, “akasmát tomár Tilottamá-sannidháne jáwá haibek ná ; ki jáni jadi e abastháy ulláser ádhikya sahya ná hay. Ámi púrbei baliyá rákhiyáchi je tomáke ásite sambád diyáchi, tomár ásár sambhábaná áche. Ei kshane ásár sambád diyá ási, pashcát sákshát kario.”

Ei baliyá Paramahansa, je dike bhagnáttalikár antappur, sei dike gaman karilen. Kiyat-kshan pare pratyágaman kariyá rája-putrake kahilen, “áisa.”

Rája-putra Paramahanser sange antappurábhimukhe gaman karilen. Dekhilen, ekṭi kaksha abhagna áche, tan-madhye, jírna bhagna pálang, tad-upari byádhi-kshíná, athaca anatibilupta-rúparáshi Tilottamá shayán rahiýáchen ; e samayeo, púrba-lábanyer mridula-tara prabbá-paribeshtita rahiýáchen ;—nirbánonmukhí prabháta-tárár nyáy mano-mohiní haiyá rahiýáchen. Nikáṭe ekṭi bidhabá strí-lok basiyá ange hasta-márjan kariteche ; se nirá-bharaná, maliná, díná, bidhabá. Rája-kumár táháke prathame cinite párilen ná, kisei bá ciniben, je sthira-jaubaná chila, se ekshane práciná haiyáche.

Jakhan rája-putra ásiyá Tilottamár shajyá-párshve dáñráilen, takhan Tilottamá nayan mudrita kariyáchilen. Abhirám Shvámí dákiyá kahilen,

“Tilottame ! rája-kumár Jagatsinha ásiyáchen.”

Tilottamá nayan unmílita kariyá Jagatsinher prati cahilen,— se drishti komal, kebal sneha-byanjak ; tiraskaranábhilásher cihna-mátra barjita. Tilottamá cahibá-mátra drishti binata karilen ; dekhite dekhite locane dara-dara dhárá bahite lágila. Rája-kumár ár thákite párilen ná ; lajjá dûre gela ; Tilottamár pada-pránte patita haiyá nírabe nayanásáre táñhár dcha-latá sikta karilen.

EKABINSHA PARICCHED.

SAPHALE NISPHALA SVAPNA.

Pitri-híná, anáthíní, rugna-shajyáy ;—Jagatsinha táhár shajyá-párshve. Din jáy, rátri jáy, ár bár din áse ; ár bár din jáy, rátri áse ; Rájput-kula-gaurab táñhár bhagna pálanger páshe basiyá shushrúshá karitechen ; sei díná, shabda-híná, bidhabár abirala kárjyer sáhájya karitechen. Ádhi-kshíná dukkhiní táñhár páne cáhe ki ná—tár shishira-nipírita-padma-mukhe púrba-káler se hási áse ki ná, táhái dekhibár ákánksháy táhár mukha-páne cáhiyá áchen.

Kotháy shibir; kotháy sená ? Shibir bhanga kariyá sená Pátnay caliyá giyáche. Kotháy anucar sab ? Dárukeshvara-tíre prabhur ágaman pratíkshá kariteche. Kotháy prabhu ? Prabalá-tapa parishoshita sukumár kusuma-kalikáy nayana-bári-secane punar-utphulla karitechen.

Kusuma-kaliká krame punar-utphulla haite lágila. E sansáre pradhán aindra-jálik sneha ! byádhi-pratíkáre pradhán aushadhbhú pranay ! nahile hridaya-byádhi ár ke upasham karite páre ?

Jeman nirbánonmukha díp bindu bindu taila-sancáre dhíre dhíre ábár hásiyá uṭhe, jeman nidágha-shuska ballarí ásháher naba-bári-sincane dhíre dhíre punar-bár bikasita hay ; Jagatsinhake páiyá Tilottamá tad-rúp dine dine punar-jíban páite lágilen.

Krame sabalá haiyá pálang-upari basite párlen. Bimalár abartamáne dujane káche káche basiyá anek diner maner kathá sakal balite kshama-batí hainen. Kata kathá balilen, mánasa-krita kata aparádh svíkár karilen, kata anyáy bharasá mano-madhye uday haiyá mano-madhyei nibritta haiyáchila, táhá balilen ; jágrate ki nídráy kata mano-mohan svapna dekhiyáchilen, táhá balilen. Rugna-shajyáy shayane acetane je ek svapna dekhiyáchilen, eka-din táhá balilen—.

Jena naba basanter shobhá-paripúrna ek kshudra parbatopari tini Jagatsinher sahit pushpa-krírá karitechilen; stúpe stúpe basanta-kusuma cayan kariyá málá gáñthilen; ápani ek málá kanþhe parilen, ár ek málá Jagatsinher kanþhe dilen; Jagatsinher kaþistha asi-sparshe málá chiñriyá gela. “Ár tomár kanþhe málá diba ná, carane nigar diyá báñdhiba,” ei baliyá jena kusumer nigar racaná karilen. . Nigar paráite gelen, Jagatsinha amani sariyá gelen; Tilottamá dharite gelen, Jagatsinha áro sariyá gelen; Tilottamá pascát pasheát dhábitá hailand; Jagatsinha bege parbat abatarana karite lágilén; pathe ek kshíná nirjhariní chila, Jagatsinha lampha diyá pár hailand; Tilottamá strí-lok, lamphe pár haite párlen ná, jekháne nirjhariní sankírná haiyáche, sei kháne pár haiben, ei ásháy, nirjhariní dháre dháre chutiyá parbat abataran karite lágilen. Nirjhariní sankírná hawá dúre thákuk, jata jáñ, tata áyatane báre. Nirjhariní krame kshudra nadí haila; kshudra nadí krame brihat nadí haila; ár Jagatsinhake dekhá jáy ná; tím ati ucca, ati bandhur, ár páda-cálan hay ná; táháte ábár Tilottamár carana-talastha upakúler mríttiká khandé khandé khasiyá gambhír náde jale paríte lágila, níce prácanda ghúrnita jalábarta, dekhite sáhas hay ná; Tilottamá parbate punaráohan kariyá nadí-grás haite paláite ceshtá karite lágilen; path bandhur, caran cale ná; Tilottamá uccais-svare káñdite lágilen; akasmát kála-múrti Katlu Khán punar-ujjíbita haiyá táñhár patha-rodh karila; kanþher pushpa-málá amani guru-bhár lauha-shrinkhal haila; kusuma-nigar hasta-cyuta haiyá átma-carane parila; se nigar amani lauha-nigar haiyá berila; akasmát anga stambhita haila; takhan Katlu Khán táñhár gala-desh dhariyá ghúrnita kariyá nadi-taranga-prabáha madhye nikshep karila.

Svapner kathá samápan kariyá Tilottamá sajala-cakshe kahilen, “juba-ráj ámár e sudhu svapna nahe; tomár janya je kusuma-nigar raciyá chilám, bujhi táhá átma-carane lauha-nigar haiyá dhariyáche. Je kusuma-málá paráiyá chilám, táhá asir ágháte chiñriyáche.”

Juba-ráj takhan hásyá kariyá kaþi-sthita asi Tilottamár pada-tale rákhilen; kabilen,

Áyeshá bujhiyáchilen je, Jagatsinher janya Áyeshá je iha-janmer sukhe jalánjali diyáchen, e kathá Jagatsinher hridaye shela-svarúp biddha rahiyyáche. Áyeshár prasanga-mátrao táñhár anutápa-kar haite páre.

Tilottamá angíkár karilen. Áyeshá kahilen, “athaca bismrita-o hai-o ná; smaranártha je eihna dii táhá tyág kari-o ná.”

Ei baliyá Áyeshá dásíke dákiyá ájná dilen. Ájná-mata dásí gaja-danta-nirmita pátra-madhyastha ratnálankár ániyá dila. Áyeshá dásíke bidáy diyá sei sakal alankár svahaste Tilottamár ange paráite lágilen.

Tilottamá dhanádhyá bhú-svámí-kanyá, tathápi se alankár-ráshir adbhuta shilpa-racaná ebam tan-madhyá-bartí bahu-múlya hírakádi ratna-rájir asádháran tíbra-dípti dekhiyá camat-kritá hailen. Bastutah Áyeshá pitri-datta nija anga-bhúshana-ráshi nashta kariyá Tilottamár janya anya-jana-durlabh ei sakal ratna-bhúshá prastuta karáiyáchilen. Tilottamá tat-tábater gaurab karite lágilen ; Ayesha kahilen,

“Bhagini, e sakaler prashansá kari-o ná. Tumi áj je ratna hridaye dháran karile, e sakal táñhár carana-renur tulya nahe.” Ei kathá balite kalite Áyeshá kata kleshe je caksher jal sambaran karilen, Tilottamá táhá kichui jánite párlen ná.

Alankára-sannibesh samádhá haile, Áyeshá Tilottamár duiṭi hasta dhariyá táñhár mukha-páne cáhiyá rahilen. Mane mane bhábitc lágilen, “e saral prema-pratima mukh dekhiyá ta bodh hay práneshvar kakhana manappírá páiben ná. Jadi Bidhátár anya-rúp icchá ná haila, tabe táñhár carane ei bhikshá, je jena ihár dvárá táñhár cira-sukh sampádan karen.”

Tilottamáke kahilen,

“Tilottame ! ámi calilám. Tomár svámí byasta thákite páren, táñhár nikat bidáy laite guyá kála-haran kariba ná. Jagad-íshvar tomádigake dírgháyuh kariben. Ámi je ratna-gulin dilám, ange pario. Ár ámár—tomár sár ratna hridaya-madhye rákhio.”

“Tomár sár ratna” balite Áyeshár kanṭha-rodh haiyá ásila. Tilottamá dekhilen, Áyeshár nayana-pallab jala-bhára-stambhitá haiyá káñpiteché.

Tilottamá sama-dukkhiṇír nyáy kahilen, “káñditechá kena?” amani Áyeshár nayana-bári-srotah dara-darita haiyá bahite lágila.

Áyeshá ár tilárdha apekshá ná kariyá druta-bege griha-tyág kariyá giyá dolárohan karilen.

Áyeshá jakhan ápan ábása-grihe ásiyá upanítá hailen, takhan o rátri áche. Áyeshá besh tyág kariyá, shítala-pabana-path kaksha-bátayane dáñräilen. Nija parityakta basanádhik komal níla-barna gagana-mandala-madhye laksha laksha tárá-dal jvaliteché; mridu-pabana-hillole andhakára-sthita briksa sakaler patra mukharita haiteché. Durga-shire pecak mridu-gambhír ninád kariteché. Sammukhe durga-prákár-múle, je-kháne Áyeshá dáñräiyá áchen, táchár-i níce jala-paripúrna durga-parikhá nírabe ákásha-páta-prati-bimba dháran kariyá rahiyáche.

Áyeshá bátayane basiyá anek kshan cintá karilen. Anguli haite ekti anguríya unmocita karilen. Se anguríya garaládhár.

Eka-bár mane mane karitechén, “ei ras pán kariyá ekhan-i sakal trishá nibáran karite pári.” Ábár bhábitechilén, “ei kájer janya ki Bidhátá ámáke sansáre páthaiyá-chilén? jadi e jantraná sahité ná párilám tabe nári-janma grahan kariyáchilám kena? Jagatsinha shuniyá-i bá ki baliben?”

Ábár anguríya angulite párlen. Ábár ki bhábiyá khuliyá lailen. Bhábilen, “e lobh sambaran kará ramanír asádhya; pralobhanke lúr karái bhála!”

Ei baliyá Áyeshá garaládhár anguríya durga-parikhár jale nikshipta karilen.

ROMANIZED BARNAMÁLÁ

(BENGALI.)

অ	a	় is to be represented by n when in combination with চ, ছ, জ and ঘ; when in combination with other consonants and with vowels it is to be represented by ñ.	র	r
আ	á		ল	l
ই	i		ব	b
উ	ú		ব	ব
ৰ	ri	ঢ	t	
ে	e	ঢ	th	
া	ai	ড	d	
ো	o	ড	dh	
াু	au	ণ	n	
ক	k	ত	t	
খ	kh	থ	th	
গ	g	দ	d	
ঘ	gh	ধ	dh	
		ন	r	
		প	p	
		ফ	ph	
		ব	b	
		ভ	bh	
		ম	m	
		য	j	
		় in combination like		়
চ	c			ñ
ছ	ch	ত্ৰব্য by y;—when distinctly pronounced as in		
জ	j	ত্ৰব্য by y;—when distinctly pronounced as in		
ঝ	jh	ত্ৰদোংগ, by j.		
			়	n
			and before প, ফ, ব, ভ,	
			ম and at the end of a	
			word by m.	

ADDITIONAL RULES.

t need not be dotted when it follows sh, e. g., kashta and káshtha.

ক্ষ and জ্ঞ are represented by ksh and jn, and শ্ব by shn.

ওয় is represented by w, e. g., hawáte, dewáte and lawáte.

Final অ is not written when not pronounced, e. g., bír; except in compound words, when it may be added even when not pronounced when the word is used singly, e. g., bíra-samha.

The hyphen should not be used when there is vowel sandhi, e. g., astrághát, or after particles such as ni, pra, prati, aba, &c. In other cases it should be used when it contributes to clearness. No fixed rule can be laid down on the subject.

Consonants need not be doubled after r, e. g., dharma.

891.443/CHA

13273

